

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLOS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

KAMILĖ MALAKAUSKAITĖ
(BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINOLOGIJOS PROGRAMA)

BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ UŽ DISPONAVIMĄ SUAUGUSIŲJŲ PORNOGRAFINIO
TURINIO DALYKAIS IR JOS TAIKYMO PROBLEMOS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Doc. dr. Tomas Girdenis

Vilnius, 2023

TURINYS

ĮVADAS	3
1. SUAUGUSIŲJŲ PORNOGRAFIJA KAIP NUSIKALSTAMA VEIKA LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMAJAME KODEKSE IR JOS TAIKYMO PROBLEMAS	7
1.1 Dorovė kaip disponavimo pornografinio turinio dalykais nusikalstama veika pažeidžiama vertybė	7
1.2 Suaugusiųjų pornografinio turinio dalyko samprata.....	10
1.3 Nusikalstama veika numatyta LR BK 309 straipsnio 1 dalyje ir jos sudėties požymiai.....	17
1.4 Nusikalstama veika numatyta LR BK 309 straipsnio 4 dalyje ir jos sudėties požymiai.....	36
2. DISPONAVIMO SUAUGUSIŲJŲ PORNOGRAFIJOS DALYKAIS KRIMINALIZAVIMO PAGRĮSTUMAS IR UŽSIENIO VALSTYBIŲ PATIRTIS	42
2.1 Nusikalstamų veikų numatytų LR BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalyje kriminalizavimo pagrindumas	42
2.2 Suaugusiųjų pornografijos kriminalizavimas užsienio valstybėse	61
2.3 Keršto pornografijos kriminalizavimo pagrindumas	70
IŠVADOS	84
PASIŪLYMAI	86
LITERATŪROS SĄRAŠAS	87
ANOTACIJA	104
ANNOTATION	105
SANTRAUKA	106
SUMMARY	107
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ	108

ĮVADAS

Tiriama problema

Ar pagrįsta baudžiamoji atsakomybė už disponavimą suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais? Ar teismai pakankamai motyvuoja ir tinkamai taiko šios veikos subjektyvųjų sudėties požymį – tikslą platinti? Ar disponavimas suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais pažeidžia ne dorovę kaip vertybę, bet asmens privataus gyvenimo neliečiamumą? Ar reikalinga kriminalizuoti keršto pornografiją kaip atskirą nusikalstamą veiką?

Baigiamojo darbo aktualumas

Itin sparčiai vystantis technologijoms ir internetui pornografija tapo aktualia problema, kadangi technologijos palengvino pornografijos platinimą elektroninėje erdvėje, kuri tapo pagrindinė vieta, kurioje disponuojama pornografinio turinio dalykais¹. Tad tokiems pokyčiams atsiradus, kyla klausimas ar baudžiamoji atsakomybė už disponavimą suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais yra tinkamai ir teisingai reguliuojama.

Taip pat, kintant visuomenės vertybėms, įskaitant požiūrį į suaugusiųjų pornografiją, kurios reglamentavimas nuo 2004 metų nepakitęs, o 2019 m. užregistruota vos viena² nusikalstama veika pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau ir – BK)³ 309 straipsnio 4 dalį, tad itin aktualu peržvelgti ir išanalizuoti šių veikų pavojingumą bei kitus kriminalizavimo kriterijus, kurie iki šiol nebuvo vertinami šių veikų kontekste.

Nors dorovei kaip įstatymo pažeidžiamai vertybei teisės doktrinoje nėra skiriama daug dėmesio, taip pat nebuvo analizuota ir apie disponavimą suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais, kai pažeidžiama ši vertybė, tad aktualu įvertinti BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalyje nurodytų veikų (tas, kas turėdamas tikslą platinti pagamino ar įsigijo arba platino pornografinio turinio dalykus ir tas, kas demonstravo ar reklamavo pornografinio turinio dalykus) ir dorovės kaip šia veika pažeidžiamos vertybės tarpusavio ryšį.

Disponavimo suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais aktualumą lemia ir tai, jog užsienio valstybėse atsiranda nauja pornografijos rūšis – keršto pornografija (angl. *revenge*

¹ Per vieną dieną išsiunčiama arba gaunama 2,5 milijardo el. laiškų su pornografinio turinio dalykais. Maždaug 35 % visų atsiųntimų internetu yra pornografinis turinys.

„Internet Pornography by the Numbers: A Significant Threat to Society“, Webroot, žiūrėta 2022 m. balandžio 29 d., <https://www.webroot.com/us/en/resources/tips-articles/internet-pornography-by-the-numbers>.

² „Nusikalstamumo ir ikiteisminių tyrimų statistika. Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje“, Informatikos ir ryšių departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, žiūrėta 2022 m. balandžio 29 d., <https://ird.lt/lt/>.

³ „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, Infolex, žiūrėta 2022 m. balandžio 29 d., <https://www.infolex.lt/ta/66150>.

pornography)⁴, už kurią yra traukiama atsakomybė. Šį naują reiškinių reikalinga išanalizuoti ir ištirti pagrįstumą kriminalizuoti tokį disponavimo pornografinio turinio dalykais rūšį, kaip naują nusikalstamą veiką Lietuvoje. Pabrėžiama, jog keršto pornografija kaip nusikalstama veika pažeidžia ne dorovę kaip įstatymo saugomą vertybę, bet asmens privataus gyvenimo neliečiamumą, tad svarbu ištirti keršto pornografijos kriminalizavimo galimybes Lietuvoje, atsižvelgiant į teismų praktikos problemas dėl nusikalstamų veikų numatytų BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalyje.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis

Nors vaikų pornografijos klausimai pradėti analizuoti senokai⁵, tačiau suaugusiųjų pornografija, kiek autorei žinoma, Lietuvoje baudžiamosios teisės doktrinoje iki šiol nenagrinėta. Nėra teisės mokslo tyrimų ar publikacijų šia tema, atitinkamai nėra keliamos šios veikos kriminalizavimo ar praktinio įgyvendinimo problemos. Tad šis darbas vienas iš pirmųjų Lietuvoje šia tema, todėl būtina gili ir išsami disponavimo suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais nusikalstamos veikos analizė apimant tiek sudėties požymių vertinimą, tiek kriminalizavimo pagrįstumo klausimą.

Užsienio literatūroje suaugusiųjų pornografijos fenomenas nagrinėtas plačiau ir išsamiau. Tarp užsienio autorių paminėtini: Diamond Milton⁶, Berl Kutchinsky⁷, Danielle Keats Citron ir Mary Anne Franks⁸, ir kiti, kurie suaugusiųjų pornografiją tyrinėjo tiek teisiniu, tiek psichologiniu aspektu.

Baigiamojo darbo mokslinį naujumą sąlygoja tai, jog disponavimo suaugusiųjų pornografijos turinio dalykais kaip nusikalstamos veikos analizė atliekama apimant sudėties požymių vertinimą ir praktinio taikymo problemas. Taip pat atskleidžiamas pavojingumo ir kitų kriminalizavimo kriterijų vertinimas dėl disponavimo suaugusiųjų pornografija bei iškeliamas veikos dekriminalizavimo klausimas. Pirmą kartą moksliniame darbe analizuojama keršto pornografija ir jos kaip pavojingos veikos kriminalizavimo pagrįstumas Lietuvoje.

⁴ arba kitaip vadinama nekonsensualine pornografija (angl. *non-consensual pornography*).

⁵ Tautvydas Žekas, „Vaiko išnaudojimas pornografijai: baudžiamieji teisiniai ir kriminologiniai aspektai“, (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2011), <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:2010951/datastreams/MAIN/content>.

⁶ Milton Diamond, „Pornography, public acceptance and sex related crime: A review“, *International Journal of Law and Psychiatry* 32, (2009),

<https://maggiemcneill.com/wp-content/uploads/2012/01/pornography-public-acceptance-and-sex-crime.pdf>.

⁷ Berl Kutchinsky, „Pornography, sex crime and public policy“, *Sex industry and public policy. Canberra: Australian Institute of Criminology* (1991),

<https://www.almendron.com/tribuna/wp-content/uploads/2019/08/pornography-sex-crime-and-public-policy.pdf>.

⁸ Danielle Keats Citron ir Mary Anne Franks, „Criminalizing Revenge Porn“, *Wake Forest Law Review* 49, no. 2 (2014),

https://heinonlineorg.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?collection=usjournals&handle=hein.journals/wflr49&id=358&men_tab=srchresults#.

Baigiamojo darbo reikšmė

Baigiamojo darbo analizė formuoja naują požiūrį į suaugusiųjų pornografijos disponavimą. Išanalizuoti kriminalizavimo kriterijai, šios veikos dekriminalizavimo prielaidos bei BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalies praktinio taikymo problemos padės tiek įstatymų leidėjui, tiek teismams įvertinti šių normų veiksmingumą, racionalumą bei būtinumą. Keršto pornografijos fenomenas turi būti tiriamas ir toliau. Taip pat baigiamojo darbo išvados gali būti toliau gvildenamos teisės mokslininkų.

Tyrimo tikslas

Išanalizuoti disponavimo suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais kriminalizavimo pagrindumą, bei baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamas veikas numatytas BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalyje praktinio įgyvendinimo problemas.

Tyrimo uždaviniai

1. Ištirti suaugusiųjų pornografinio turinio dalyko sampratą.
2. Išnagrinėti BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalyje numatytų nusikalstamų veikų sudėties požymius.
3. Ištirti ir įvertinti disponavimo suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais kriminalizavimo pagrindumą.
4. Išanalizuoti teisinės atsakomybės už disponavimą suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais įtvirtinimą užsienio valstybėse.
5. Išanalizuoti keršto pornografiją ir jos kriminalizavimo galimybes Lietuvoje.

Tyrimo metodika

Baigiamojo darbo tikslų pasiekimui ir uždavinių įgyvendinimui buvo taikomi įvairūs metodai.

Sisteminės analizės metodas buvo taikomas atskleidžiant BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalyje objektyviųjų ir subjektyviųjų sudėties požymių taikymo problemas, analizuojant disponavimo suaugusiųjų pornografija kaip nusikalstamos veikos kriminalizavimo kriterijus, vertinant užsienio mokslininkų argumentus, BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalies normų reglamentavimą bei keršto pornografijos kriminalizavimo Lietuvoje pagrindumą. Taip pat formuluojant išvadas bei teikiant pasiūlymus.

Lyginamasis metodas pasitelktas lyginant Lietuvos ir užsienio šalių teisinį reguliavimą, susijusį su disponavimu suaugusiųjų pornografija.

Darbe pasinaudota ir empiriniu metodu – kiekybiniu dokumentų analizės metodu, kuris

buvo naudojamas baudžiamųjų bylų analizei. Buvo išanalizuotos, atsitiktine tvarka pasirinktos 90 bylų, išnagrinėtų 2007–2023 metais Lietuvos teismuose.

Tyrimo struktūra

Struktūriškai baigiamąjį darbą sudaro įvadas, dvi dėstomosios-tiriamosios dalys, išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacija ir santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

Pirmoje baigiamojo darbo dalyje analizuojama dorovė kaip įstatymo pažeista vertybė, suaugusiųjų pornografinio turinio dalyko samprata bei BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalies nusikalstamos veikos ir jų sudėties požymių taikymo problemos.

Antroje magistro baigiamojo darbo dalyje analizuojamas disponavimo suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais kriminalizavimo pagrindumas, užsienio valstybių patirtis dėl suaugusiųjų pornografijos kriminalizavimo. Taip pat tiriama keršto pornografija kaip nauja pornografijos rūšis ir jos kriminalizavimo galimybės Lietuvos Respublikoje.

Ginamieji teiginiai

1. Esamas disponavimo suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais kriminalizavimas yra perteklinis.

2. Keršto pornografija kaip atskira disponavimo pornografijos turinio dalykais rūšis turėtų būti kriminalizuota.

1. SUAUGUSIŲJŲ PORNOGRAFIJA KAIP NUSIKALSTAMA VEIKA LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMAJAME KODEKSE IR JOS TAIKYMO PROBLEMAS

1.1 Dorovė kaip disponavimo pornografinio turinio dalykais nusikalstama veika pažeidžiama vertybė

Disponavimas pornografinio turinio dalykais pažeidžia įstatymo saugomą vertybę – visuomenės dorovę. Kitaip tariant, nagrinėjamos nusikalstamos veikos objektas yra dorovė. Atkreiptinas dėmesys, jog teisės doktrinoje nėra apibrėžta dorovės samprata, tačiau visuotinėje lietuvių enciklopedijoje yra pateikiamas toks apibrėžimas: „dorinės normos, principai, vertinimai, reglamentuojantys žmonių elgesį“⁹. Pateikta samprata atitinka tiek tarptautiniame, tiek dabartiniame Lietuvių kalbos žodyne pateiktomis sąvokomis. Taigi, remiantis apibrėžimais, galima teigti, kad disponavimas pornografinio turinio dalykais yra visuotinai pripažintas priešingas visuomenės dorovei.

Lietuvoje ir daugelyje kitų valstybių, tokių kaip Albanija¹⁰, Olandija¹¹, Latvija¹², disponavimas pornografinio turinio dalykais yra priskirtas nusikaltimams ir baudžiamiesiems nusižengimams dorovei, tačiau atitinkamai yra šalių, kurios šią nusikalstamą veiką priskiria seksualiniams nusikaltimams, pavyzdžiui, Norvegija¹³, Kanada¹⁴, Vokietija¹⁵, Islandija¹⁶. Ir čia visgi kyla klausimas, ar tikslingai pornografijos fenomenas priskirtas dorovei, galbūt reikšmingiau būtų priskirti prie nusikaltimų seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, ar dar kitai įstatymo saugomai vertybei?¹⁷

Pabrėžtina ir tai, jog dorovė kaip apsaugos objektas ne visuomet buvo priskirtas

⁹ Juozas Mureika, „Dorovė“, Visuotinė lietuvių enciklopedija, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/dorove/>.

¹⁰ „Albanijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, https://legislationline.org/sites/default/files/documents/bb/Albania_CC_1995_am2017_en.pdf.

¹¹ „Nyderlandų Karalystės baudžiamasis kodeksas“, https://legislationline.org/sites/default/files/documents/f3/Netherlands_CC_am2012_en.pdf.

¹² „Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, https://legislationline.org/sites/default/files/documents/cb/Latvia_Criminal%20Code%20as%20of%202020.pdf.

¹³ „Norvegijos Karalystės baudžiamasis kodeksas“, https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2.

¹⁴ „Kanados baudžiamasis kodeksas“, https://legislationline.org/sites/default/files/documents/6a/CAN_CC_1985_as%20of%202021.pdf.

¹⁵ „Vokietijos baudžiamasis kodeksas“, https://legislationline.org/sites/default/files/documents/f6/GERM_CC_en.pdf.

¹⁶ „Islandijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, <https://legislationline.org/sites/default/files/documents/c5/General%20Penal%20Code%20of%20Iceland%201940%2C%20amended%202015.pdf>.

¹⁷ Plačiau apie disponavimo suaugusiųjų pornografiniu turiniu pažeistą įstatymo saugomą vertybę bus kalbama antroje darbo dalyje nagrinėjant kriminalizavimo pagrįstumą.

pornografijai. LR TSR BK¹⁸ disponavimas pornografija kaip nusikalstama veika buvo priskirtas nusikaltimams visuomenės saugumui ir viešajai tvarkai, todėl tai dar vienas aspektas kodėl verta kvestionuoti dorovę kaip disponavimo pornografinio turinio dalykais nusikalstama veika pažeidžiamą vertybę.

LR BK komentare nurodoma, jog pornografinio turinio platinimas kenkia vaikų ir paauglių protiniam, fiziniam ir doroviniam vystymuisi, formuoja iškreiptą seksualinių santykių įsivaizdavimą¹⁹, tačiau šiame darbe bus kalbama apie suaugusiųjų pornografijos disponavimą ir būtina pažymėti, jog šio pobūdžio pornografija legali ir laisvai prieinama internetinėje erdvėje, todėl darbo autorė mano, kad esant tokiai situacijai dorovė nėra apsaugoma.

Neabejotina, kad dorovė susieta su morale ir yra tam tikros visuomenės gyvenimo taisyklės, kurias laikome privalomomis, tačiau visuomenė nuolat keičiasi, o kartu su ja ir žmonių vertybės, tad akivaizdu, kad su tokiais pokyčiais kinta ir požiūris į pornografiją²⁰, bei pats dorovinio elgesio supratimas. Todėl būtina atsižvelgti į tai, ar tikrai daroma žala visuomenės dorovei.

Galima teigti, jog visos BK numatytos nusikalstamos veikos pažeidžia visuomenės dorovę, tačiau manytina, kad tikslinga ją priskirti kaip antraeilę pažeistą vertybę, nes kiekviena veika turi po pagrindinį saugomą objektą, todėl ir disponavimas pornografiniu turiniu turėtų būti priskirtas kitai vertybei. Taipogi pritartina T. Žeko išsakytai nuomonei, kad XLIV skyrius „nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai dorovei“ yra perteklinis ir jame esančias nusikalstamas veikas vertėtų priskirti kitiems pažeistiems objektams įskaitant ir darbe analizuojamą LR BK 309 straipsnį²¹.

Nors ir akivaizdu, kad pornografijos platinimas yra nepriimtinas ir neatitinka dorovingo elgesio normų, bet vertinant suaugusiųjų pornografijos pavojingumą reikėtų atsižvelgti į tyrimus, kurie patvirtina ar paneigia ar pornografija šiuolaikiniame pasaulyje daro žalą visuomenės dorovei, kad ši nusikalstama veika būtų priskirta būtent dorovei, o ne kitai vertybei, pavyzdžiui kaip kitose jau minėtose valstybėse, tačiau kiek darbo autorei žinoma, tokie tyrimai nebuvo atlikti, kaip ir neanalizuota pati nusikalstamų veikų dorovei tema.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (toliau – LR Konstitucija) nurodoma, jog „laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei

¹⁸ „Lietuvos TSR baudžiamasis kodeksas“, TAR, žiūrėta 2022 m. birželio 5 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.5A608482B781>.

¹⁹ Armanas Abramavičius ir kt., *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213 – 330 straipsniai)* (Vilnius: Registrų centras, 2010), 555.

²⁰ Pavyzdžiui, 40 milijonų JAV suaugusiųjų reguliariai lankosi internetinėse pornografijos svetainėse ir net 10% JAV suaugusiųjų pripažįsta, kad yra priklausomi nuo interneto pornografijos.

„Pornography Statistics and Facts“, The Recovery Village, žiūrėta 2022 m. birželio 17 d., <https://www.therecoveryvillage.com/process-addiction/porn-addiction/pornography-statistics>.

²¹ Žekas, *supra note*, 5: 104.

tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai²². Būtent remiantis šia nuostata, kyla abejonių ar doroviniai klausimai susiję su pornografija dera su šia Konstitucijos norma, juk asmenys patys sprendžia, kas jiems malonu, įdomu ar žalinga. Atsižvelgiant į tai manytina, jog toks suaugusiųjų pornografijos disponavimo draudimas varžo asmens laisvę rinktis kas jam reikalinga ir teikia malonumą.

Apibendrinant galima teigti, jog kintant visuomenės gyvenimui kartu keičiasi ir supratimas apie dorovę bei kas jai kenkia, todėl atsižvelgiant į tai, kas aukščiau išdėstyta pagrįstai kyla klausimas, ar pornografija tokia svarbi ginant visuomenės dorovę, ir ar vertėtų perkelti minėtą veiką kitai įstatymo saugomai vertybei, bus analizuojama antroje darbo dalyje.

²² „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, TAR, žiūrėta 2022 m. birželio 20 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA/asr> .

1.2 Suaugusiųjų pornografinio turinio dalyko samprata

Siekiant įvykdyti darbe numatytus tikslus, pirmiausia reikalinga atskleisti pornografijos sampratą bendrąją prasme. Tačiau tai padaryti gan sudėtinga, nes kai kurie mokslininkai teigia, kad pornografija apskritai nėra apibrėžiama²³. Iš kitos pusės yra daugybė pornografijos apibrėžimų, bet nėra vieno, kuris tiksliai atskleistų kas laikytina pornografinė medžiaga.

Pornografijos terminas yra kilęs iš graikų kalbos reiškiantis „rašymą apie prostitutes“. Šis terminas pirmą kartą buvo apibrėžtas „Oksfordo anglų kalbos terminų“ žodyne 1857m., nurodant, kad tai yra rašymas apie prostituciją, nešvankybes ir nešvankius atvaizdus²⁴. Šiandien pornografijos fenomenas yra suprantamas ir vertinamas kiek kitaip.

Dabartinės lietuvių kalbos žodynas pornografiją apibrėžia kaip nepadorią, nešvankią literatūrą, nepadorūs piešiniai, filmai ir kt.²⁵. Darbo autorė svarsto dėl šios sąvokos tinkamumo, kadangi būdvardžiai – nepadorus ir nešvankus – yra ganėtinai subjektyvūs, pavyzdžiui: nepadorus elgesys gali būti laikomas bet koks moralinėm normom prieštaraujantis elgesys, kaip tyčiojimasis iš žmogaus dėl negalios; o nešvankus elgesys, gali būti ir žodinis, pavyzdžiui juokeliai apie intymius santykius. Taip pat kyla pagrįstas klausimas, ar parodytus nešvankų gestą tai bus laikoma pornografija? Tikriausiai ne, todėl darbo autorės nuomone, ši sąvoka yra stipriai kritikuotina.

Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje pornografija apibūdinama kaip „meninės vertės neturinti vaizduojamojo, aprašomojo ar kitokio pobūdžio informacija, kai atvirai ir detaliam perteikiamas tikras ar suvaizduotas lytinis aktas, lytiniai organai, ejakuliacija, tuštinimasis, masturbacija, specifinių lytinių santykių formos (pvz., pedofilija, sadizmas, mazochizmas, zoofilija, nekrofilija) ir visa tai yra tokios informacijos pagrindinis tikslas. Tokia informacija siekiama sukelti lytinį susijaudinimą. Pornografinio pobūdžio gali būti paveikslas, nuotrauka, kino ar vaizdo filmas, skulptūra ir kita“²⁶.

Tarptautinių žodžių žodynas pornografijos terminą apibrėžia kaip „nepadoraus turinio rašiniai, piešiniai, fotografijos, filmai, vaizduojantys erotines scenas ir žadinantys skaitytojo, žiūrovo seksualinį smalsumą“²⁷.

²³ Robert Showers, „Pornografijos žala“, *Už Gyvybę*, 1999 m., Nr. 2-3, http://www.gyvybe.lt/uzgyvybe/19990203/uzg02-3_05.html.

²⁴ Monique Ferraro ir Eoghan Casey, *Investigating Child Exploitation and Pornography: the internet, the law and forensic science*, (Amsterdam: Elsevier Academic Press, 2005), 8, <http://v5.books.elsevier.com/bookscat/samples/9780121631055/9780121631055.PDF>.

²⁵ „Pornografija“, Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 25 d., <https://ekalba.lt/dabartines-lietuviu-kalbos-zodynas/pornografija?paieska=pornografija&i=027c09ec-426e4cbebb09b26adcfce5>.

²⁶ Andrius Nevera, „Pornografija“, Visuotinė lietuvių enciklopedija, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 25 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/pornografija/>.

²⁷ „Pornografija“, Tarptautinis žodžių žodynas, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 25 d., <https://tzz.lt/p/pornografija/>.

Žymūs užsienio mokslininkai tiriantys pornografijos poveikį, pornografiją apibūdina kaip: „profesionaliai sukurta garso ar vizualinė medžiaga, kurioje vaizduojama seksualinė veikla, tiesioginis lytinis aktas ir sužadunami lytiniai organai“²⁸. Kiti mokslininkai pornografiją apibrėžia kaip seksualiai atvirą medžiagą, skirta sujaudinti²⁹.

Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatyme yra pateikta pornografijos definicija: „tai informacija, kai atvirai ir detalai rodomas tikras ar suvaidintas lytinis aktas, lytiniai organai, tuštinimasis, masturbacija arba lytiniai iškrypimai (pedofilija, sadizmas, mazochizmas, zoofilija, nekrofilija ir kt.), ir tai yra pagrindinis tokios informacijos tikslas“³⁰.

JAV Aukščiausiojo Teismo teisėjas P. Stewart dar 1964 m. yra pasakęs: „Man niekad nepavyktų nusakyti, kas tai yra, bet aš žinau, kas yra pornografija, kai tai pamatau“³¹. Remiantis šiuo dažnai girdimu teiginiu kalbant apie pornografijos apibrėžimą galima paminėti ir kitą – „tai, kas vienam žmogui atrodo pornografija, kitam nebūtinai taip atrodys“³². Vadinasi, kalbant apie pornografijos sampratą, dažnai remiamasi tik subjektyviaisiais asmens požymiais.

Analizuojant pornografijos apibrėžimus buvo aptikta ir tokia definicija, kad pornografija yra – įvairiausi filmai, aprašymai, nuotraukos ar paveikslai sukurti vienam tikslui – sukelti lytinį susijaudinimą. Tačiau darbo autorė mano, kad tokia sąvoka abejotina, kadangi tam tikriems asmenims, priklausomai nuo jų amžiaus, asmeninių, psichologinių ar emocinių savybių ar kitų priežasčių, lytinį susijaudinimą gali sukelti ir absoliučiai su seksualiniais reiškiniais nesusiję dalykai. Pavyzdžiui, ištrauka iš laikraščio ar įvairūs socialiniai vaizdo įrašai.

Kriminologijos vadovėlyje pornografija apibrėžta kaip „seksualinio turinio rašiniai, piešiniai, fotografijos, filmai, vaizduojantys erotines scenas ir skatinantys skaitytojo ar žiūrovo seksualinį smalsumą“³³. Ši vadovėlio autorių pateikta sąvoka taip pat kritikuotina, analogiškai kaip prieš tai aptarta, tačiau čia dar papildomai teigiama, kad pornografija tapati erotikai, kas yra klaidinga, nes pornografinės ir erotinės scenos pasireiškia skirtingais požymiais.

Atkreiptinas dėmesys Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) byloje, kad „nei BK, nei Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatyme nėra pateiktas aiškus pornografijos apibrėžimas, nėra nurodyti aiškūs kriterijai, kuriais vadovaujantis informacija yra

²⁸ Peter Jochen ir Patti M. Valkenburg, „Adolescents' exposure to sexually explicit Internet material and notions of women as sex objects: Assessing causality and underlying processes“, *Journal of Communication*, 59,3, (2009): 415, <https://academic.oup.com/joc/article-abstract/59/3/407/4098518?redirectedFrom=fulltext&login=false>.

²⁹ Alan McKee ir kt., „An Interdisciplinary Definition of Pornography: Results from a Global Delphi Panel“, *Archives of Sexual Behavior* 49, nr. 3 (2020): 1087, <https://link.springer.com/article/10.1007/s10508-019-01554-4>.

³⁰ „Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas“, Infolex, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 27 d., https://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=109558&title=Lietuvos+Respublikos+visuomen%C4%97s+informavimo+%C4%AFstatymas.

³¹ *Jacobellis v. Ohio*, 378 U.S. 184 (1964), <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/378/184/case.html>.

³² Joseph W. Slade, „The definition of pornography“, *Frontline*, 2000 m., <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/porn/etc/definition.html>.

³³ Genovaitė Babachinaitė ir kt., *Kriminologija* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010), 591.

priskiriama erotikai, mokslinei literatūrai ar pornografijai³⁴.

Pritartina T. Žeko teiginiui, kad „dalykai kuriuos reguliuoja baudžiamoji teisė turi būti konkretūs ir tiksliai apibrėžti“³⁵. Todėl darbo autorės nuomone, norint aiškiai suprasti, kas yra laikoma pornografinė medžiaga – reikalinga pažvelgti ne tik į subjektyviąją pusę (lytinio sujaudinimo tikslą), tačiau ir į objektyviąją (kokio turinio medžiaga pateikiama).

Kalbant apie pornografijos sampratą būtina susipažinti su erotikos apibrėžimu, kadangi neretai šie du terminai laikomi tapačiais. BK komentare nurodyta, kad: „pornografija nėra meninės vertės turintys erotiniai kūriniai, paprastas nuogo kūno vaizdavimas, taip pat pažintinės paskirties dalykai, kuriuose pavaizduoti arba aprašyti seksualiniai žmonių santykiai. Nėra pornografija taip pat kūriniai, kuriuose yra atskirų pornografinio pobūdžio elementų, kai šie kūriniai bendrai paėmus turi meninę, mokslinę arba istorinę vertę“³⁶.

Visuomenės informavimo įstatyme erotika laikoma „informacija, kuria skatinamas lytinis geismas, rodomas tikras ar suvaidintas lytinis aktas ar kitoks seksualinis pasitenkinimas arba sekso reikmenys“³⁷. Lietuvių kalbos žodynuose erotika apibrėžta kaip aistra, ar kūniška meilė³⁸. Tačiau mokslų daktaras L. F Seltzeris teigia, kad atriboti šias sąvokas yra gan subjektyvu ir skirtumų kriterijai yra perpinti asmeninių moralinių, religinių bei estetinių vertybių³⁹.

Galima teigti, kad pornografija tiesiogine prasme yra seksas be santykių, o erotika yra tai kas sukelia jausmus ir gilesnį tarpusavio ryšį.

L. F Seltzerio teigimu laikoma, kad pornografija nukreipia į mūsų žiauresnius kūniškus instinktus, žmogaus kūno vaizdavimą ir sužadina primityviausią mūsų potraukį lytiniam santykiams⁴⁰. „Jeigu subjektai vaizduojami taip, kad dėmesys būtų sutelktas į jų vidinį ir išorinį spindesį, gyvybingumą, o pats turinys atskleidžia aistringą ir galingą gyvenimo ir šio pasaulio malonumų patvirtinimą, manau, kad kalbame apie erotiškumą“⁴¹.

Tačiau reikia pabrėžti tai, jog kas vienam žmogui gali atrodyti kaip pornografija, kitam tas pats turinys gali atrodyti kaip erotika ir atvirkščiai. O tai, kas vilioja ar jaudina vieną žmogų –

³⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. birželio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-206-719/2022“, Infoplex, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 17 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2092362> .

³⁵ Žekas, *supra note*, 5:24.

³⁶ Armanas Abramavičius ir kt., *supra note*, 19.

³⁷ „Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas“, Infoplex, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 27 d., https://www.infoplex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=109558&title=Lietuvos+Respublikos+visuomen%C4%97s+informavimo+%C4%AFstatymas .

³⁸ „Erotika“, Lietuvių kalbos žodynas, žiūrėta 2022 m. rugsėjo 27 d., <http://www.lkz.lt/?zodis=erotika&id=07011330000>.

³⁹ Leon F. Seltzer, „What Distinguishes Erotica From Pornography?“, *Psychology today*, 2011 m., <https://www.psychologytoday.com/us/blog/evolution-the-self/201104/what-distinguishes-erotica-pornography> .

⁴⁰ Leon F. Seltzer, *supra note*, 39.

⁴¹ *Ibid.*

kitam gali būti įžeidžiantis ir nepadorus. Tad galima laikyti mokslininkų nuomonę kaip teisinga, kad šių dviejų sąvokų vertinimas yra subjektyvus, kiekvieno asmens skirtingai suvokiamas ir jaučiamas.

Viename internetiniame laikraštyje kalbama apie tai, kad erotika yra bet koks meninis kūrinys, iš esmės susijęs su erotiškai stimuliuojančia ar seksualiai jaudinančia tema. Visos meno formos gali vaizduoti erotinį turinį, įskaitant tapybą, skulptūrą, fotografiją, dramą, filmą, muziką ar literatūrą. Erotika turi aukštų meno siekių, išskiriančių ją nuo komercinės pornografijos.⁴²

Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje minima, jog „kitaip nei erotinio pobūdžio informacija, pornografija žmogų nuasmenina, siekia atitinkamus veiksmus ar vaizdus pademonstruoti su visomis anatomicinėmis ir fiziologinėmis smulkmenomis. Kai kurie specialistai skiria vadinamąją švelniąją (tiesiog vaizduojamos sekso scenos) ir grubiąją (seksualinė prievarta, patyčios ir kita) pornografiją“⁴³.

Grubioji pornografija įprastai vadinama (angl.) *hard-core*, o švelnioji *soft-core*. Skirtumą tarp jų aiškiai nusakė mokslininkas G. Fordham, kad grubioji pornografija apima nuogo kūno vaizdavimą, akivaizdžiai matomą lytinę aktą, o švelnioji pornografija apima nepilnai nuogo kūno vaizdavimą, siekiant sukelti seksualinį susijaudinimą⁴⁴.

LAT praktikos apžvalgoje nurodoma, kad nei baudžiamojo įstatymo 309 straipsnyje, nei kituose BK straipsniuose nėra reglamentuota, kas yra pornografinis turinys, todėl šis požymis turi būti aiškinamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymu⁴⁵. Minėtoje byloje išaiškinta, „kad tiek BK 309 straipsnyje vartojama sąvoka „pornografinis turinys“, tiek Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 38 dalyje vartojama sąvoka „pornografinis pobūdis“ savo turiniu iš esmės yra tapačios, todėl yra vartojamos kaip sinonimai“⁴⁶.

LAT praktikoje pornografinio turinio dalykas nusakomas gan aiškiai – „Pornografinio turinio dalyku gali būti bet kokia forma išreikšti pornografijos požymius atitinkantys nuotraukos, kino ir vaizdo juostos, dirbiniai, spausdinti kūriniai, garso įrašai, spektakliai ir kt.“⁴⁷. Tačiau nustatinėjant ar tam tikras dalykas turi pornografinio turinio, būtina nustatyti to dalyko tikslą,

⁴² „Erotica and pornography: What distinguishes them?“, *Timesofindia*, 2021 m. liepos 21d., <https://timesofindia.indiatimes.com/life-style/relationships/love-sex/erotica-and-pornography-what-distinguishes-them/articleshow/84611425.cms>.

⁴³ Nevera, *supra note*, 26.

⁴⁴ Graham Fordham, „As if they were watching my body. A Study of Pornography and the Development of Attitudes Towards Sex and Sexual Behaviour Among Youth“, (World Vision, Cambodia, 2006), https://archive.crin.org/en/docs/wv_watching_my_body.pdf.

⁴⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Praktikos apžvalga, 2022 m. birželis“, LAT, žiūrėta 2022 m. spalio 3 d., https://www.lat.lt/data/public/uploads/2022/07/lat_aktuali_praktika_birzelis_2022.pdf.

⁴⁶ *Ibid.*, byla Nr. 2K-206-719/2022.

⁴⁷ „Panevėžio apygardos teismo 2020 m. sausio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-35-531/2020“, eteismai, žiūrėta 2022 m. spalio 5 d., <https://eteismai.lt/byla/139283441041716/1A-35-531/2020?word=teism%C5%B3%20nutartys%20lat>.

pavyzdžiui nuotraukos tikslas parodyti lytinius organus, o ne nusmauktus apatinius⁴⁸. Vadinasi, nuotraukoje, filme ar kitur aiškiai matomi ar vaizduojami lytiniai organai yra pornografinio pobūdžio ir tai yra pagrindinis tokios informacijos tikslas, tada tai akivaizdžiai yra pornografinio turinio dalykas.

Būtina paminėti, jog nuo 2022 metų animaciniai filmai yra pripažinti pornografinio turinio dalyku. „*Kasacinis teismas pažymėjo, kad BK 309 straipsnio 2 dalyje nėra įtvirtinta, jog pornografinio turinio dalyke turi būti vaizduojamas tikras vaikas, tačiau yra įtvirtinta, kad turi būti vaizduojamas vaikas. Taigi jokios įtakos veikos kvalifikavimui neturi tai, kad yra vaizduojamas netikras, tačiau tikroviškai atrodantis vaikas*“⁴⁹. Tad galima manyti, jog tas pats galiotų ir suaugusiųjų pornografijos atveju, taikant LR BK 309 straipsnio 1 dalį⁵⁰, nes neturi teisinės reikšmės tai, ar animaciniame filme yra vaizduojami tikri lytiniai organai ar netikroviškai atrodantys lytiniai organai, kadangi praktikoje nustatyta, kad pornografinio turinio dalyke – (šiuo atveju animaciniame filme) detalai ir atvirai rodomi lytiniai organai, reiškia, kad informacija yra pornografinio pobūdžio, ir tai yra pagrindinis tokios informacijos tikslas⁵¹.

Kiekvienu atveju ar medžiaga laikoma pornografinio turinio dalyku sprendžia žurnalistų etikos tarnybos inspektorius⁵². Tiriant pornografinio pobūdžio bylas ir siekiant nustatyti ar tam tikras turinys yra pornografinis, reikalingos specialios žinios, todėl dažnai skiriamos ekspertizės. Tad minėtos tarybos vaidmenį aprėpia tiek informacijos vertinimas, tiek specialisto išvados teikimas. Tačiau kokiais kriterijais remiantis nustatoma ar informacija yra pornografinio turinio dalykas, darbo autorei rasti nepavyko, todėl manoma, jog konkrečių kriterijų nustatytų žurnalistų etikos tarnybos inspektoriumi nėra. Darbo autorės nuomone, teisės aktuose turėtų būti išskirti aiškūs kriterijai, kuriais būtų vadovaujama sprendžiant dėl medžiagos priskyrimo pornografinio turinio dalyku.

Sprendžiant apie tai, kas laikytina pornografinė medžiaga ir atsižvelgiant į subjektyvųjį ir objektyvųjį kriterijus, visgi galima teigti, kad nebus prieita vieningos nuomonės dėl pornografijos definicijos, nes „tikslas sujaudinti“ kiekvienam pasireiškia skirtingai, be to ir pats pornografijos suvokimas yra nevienodas dėl žmonių įsitikinimų, amžiaus, moralinių ir dorovinių vertybių ir kitų galimų faktorių. Dauguma autorių teigia, jog pornografija yra tada kai akla akimi matomi lytiniai organai, lytinis kontaktas arba kai tokie vaizdiniai kelia lytinį susijaudinimą. Vadinasi, galima daryti prielaidą, kad per televizorių rodomi filmai ar serialai ir juose

⁴⁸ „Kupiškio rajono apylinkės teismo 2014 m. gruodžio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-116-783/2014“, Liteko, žiūrėta 2022 m. spalio 5 d.,

<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=15b93376-a96e-450d-907f-091da916b0fc> .

⁴⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Praktikos apžvalga, 2022 m. birželis“, *supra note*, 45.

⁵⁰ Teismų praktikos šiuo klausimu nerasta.

⁵¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Praktikos apžvalga, 2022 m. birželis“, *op. cit.*

⁵² „Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos 2020 metų veiklos ataskaita“, žiūrėta 2022 m. spalio 6 d., <https://www.zeit.lt/data/public/uploads/2021/03/2020-metu-veiklos-ataskaita-v-003.pdf> .

vaizduojamos sekso scenos yra pornografinio turinio dalykas, nes juose esanti medžiaga gali sujaudinti žiūrovą dėl jo subjektyvių savybių, tiesiogiai nerodant lytinių organų. Todėl šie pornografijos apibrėžimo netikslumai teisine prasme yra kliūtis kovojant su šio pobūdžio nusikalstama veika. Panašios pozicijos laikosi ir T. Žekas, teigdamas, jog „teisinio stabilumo, konkretumo ir efektyvios kovos su pornografija labai reikalingas, kad ir aptakus, bet esminius kriterijus talpinantis pornografijos apibrėžimas“⁵³.

Kaip jau minėta, aiškių kriterijų nebuvimas vertinant pornografinio turinio dalyką kelia įvairias problemas. Kaip pavyzdys galėtų būti tai, kad yra žmonių, kurie laiko striptizą kaip pornografijos reiškinių, kiti mano, kad tai dalis kabareto programos. Taip pat reikalinga prisiminti pornografijos atsiradimą bei atkreipti dėmesį į tai kaip sparčiai keičiasi visuomenė, jos požiūris bei vertybių suvokimas, tad kas ankstesniais laikais buvo laikoma pornografija, galbūt šiandien tai jau nebe pornografija, o norma.

Remiantis mokslinių darbų analize, darbo autorės manymu apibrėžiant suaugusiųjų pornografinio turinio dalyko sampratą apima keli kriterijai: 1. Detaliai ir akivaizdžiai demonstruojami suaugusiųjų asmenų lytiniai organai⁵⁴ arba atviras suaugusiųjų lytinis aktas. 2. Tikslas parodyti tokį turinį ir seksualiai sujaudinti. 3. Neturi meninės, kultūrinės ar kitokios vertės. Tad paprastas nuogo kūno vaizdavimas, pažintinės paskirties pateikti dalykai, kuriuose vaizduojami ar aprašomi seksualiniai žmonių santykiai neturėtų būti vertinami kaip pornografija.

Analizuojant suaugusiųjų pornografijos sampratą, manytina, kad tai yra apskritai paėmus pornografijos sampratą, tiesiog neįvardinta kaip „suaugusiųjų pornografija“. Suaugusiųjų pornografija kaip terminas yra naudojamas pabrėžti tam tikrus klausimus ar konkrečias analizes, nes priešingai pats pornografijos terminas apima ir suaugusiųjų pornografiją, kitaip nei vaikų. Kalbant apie vaikus, visuomet tiksliai įvardijama, kad tai vaikų pornografija.

Apibendrinant galima teigti, jog suaugusiųjų pornografija yra tai, kas visuomenei suprantama kaip pornografija. Tai yra tai, kas lengvai prieinama internete. Lietuvos teismų praktikoje vartojamas apibrėžimas, kuris pateiktas Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatyme, kuriame pornografija apibūdinama kaip informacija, kai atvirai ir detaliai rodomas tikras ar suvaidintas lytinis aktas, lytiniai organai, tuštinimasis, masturbacija arba lytiniai iškrypimai (pedofilija, sadizmas, mazochizmas, zoofilija, nekrofilija ir kt.), ir tai yra pagrindinis tokios informacijos tikslas. Suaugusiųjų pornografinio turinio dalyku gali būti bet kokia forma išreikšti dalykai, tokie kaip: vaizdo įrašai, filmai, nuotraukos, žurnalai, garso įrašai,

⁵³ Žekas, *supra note*, 5: 19.

⁵⁴ Nesvarbu ar sujaudinti, ar nesujaudinti lytiniai organai. Svarbu, kad moters atveju matytųsi - vulva ir lytinės lūpos, o vyro atveju - varpa.

spektakliai ir kiti, atitinkantys pornografijos apibrėžimų požymius. Visgi remiantis visomis darbe pateiktomis pornografijos sąvokomis, galima manyti, kad tikslaus ir vieningo apibrėžimo neįmanoma pateikti, nes kiekvienas individas sprendžia subjektyviai kas jam nepadoru, ar atvirkščiai yra absoliučiai priimtina ir normalu.

1.3 Nusikalstama veika numatyta LR BK 309 straipsnio 1 dalyje ir jos sudėties požymiai

Šiame darbo skyriuje bus analizuojama nusikalstama veika numatyta LR BK 309 straipsnio 1 dalyje ir šios veikos objektyvieji ir subjektyvieji sudėties požymiai⁵⁵.

Būtent LR BK 309 straipsnio 1 dalyje numatyta nusikalstama veika užtraukia baudžiamąją atsakomybę už disponavimą suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais. „Tas, kas turėdamas tikslą platinti pagamino ar įsigijo arba platino pornografinio turinio dalykus, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki vienerių metų“⁵⁶. Ši nusikalstama veika pasireiškia 3 alternatyviomis veikomis: 1. Pagaminimu. 2. Įsigijimu 3. Platinimu. Tačiau svarbiausias požymis šioje normoje yra tikslas platinti. Visos šios minėtos alternatyvios veikos turi pasireikšti su tikslu platinti. Vadinasi, kad šis straipsnis būtų inkriminuojamas, šalia pornografijos gaminimo, įsigijimo ar platinimo turi būti iš anksto numatytas tikslas platinti suaugusiųjų pornografinio turinio dalykus.

Nagrinėjamo nusikaltimo subjektu gali būti pakaltinamas fizinis asmuo sulaukęs 16 metų. Taip pat už šį straipsnį atsako ir juridinis asmuo, vadovaujantis LR BK 20 straipsnio nuostatomis.

Norint tinkamai pritaikyti šį straipsnį, reikalinga aptarti alternatyvių veikų sąvokas.

Pagaminimas

Pagaminimas – tai pornografinio turinio dalyko sukūrimas su iš anksto numatytu tikslu platinti. Tai gali būti nufilmavimas, nuotraukos pagaminimas, teksto atspausdinimas, fotomontažas ir pan. Už pagaminimą atsako visi kūrimo proceso dalyviai – autorius, teksto surinkėjas, fotografas, operatorius, režisierius, pagalbinių darbuotojai, taip pat ir seksualinių scenų atlikėjai. Pagaminimas laikomas baigtu nuo momento, kai kūrinys jau yra sukurtas ir tinkamas platinimui⁵⁷. Kaip pagaminimo pavyzdį galima pateikti baudžiamąją bylą, kurioje: „Pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu G. Č. nuteista už tai, kad, turėdama tikslą platinti, pagamino ir platino pornografinio turinio dalykus, būtent: nuo 2019 m. gegužės 22 d. iki 2019 m. gruodžio 17 d., turėdama tikslą platinti, pagamino 22 pornografinio turinio vaizdo dokumentus – 10 vaizdo įrašų, kuriuose atvirai ir detalai rodomi lytiniai organai ir masturbacija, be to, 12 vnt. nuotraukų, kuriose detalai ir atvirai rodomi lytiniai organai, ir juos laikotarpiu nuo 2018 m. rugsėjo 5 d. iki 2019 m. gruodžio 10 d., pasinaudodama galinio tinklo įrenginiu, per socialinio tinklo „Facebook“ programėlę „Messenger“ iš savo naudojamų

⁵⁵ Ankstesniuose skyriuose aptartas nusikalstamos veikos saugomas objektas bei dalykas. Toliau tęsiami kiti objektyvūs ir subjektyvūs požymiai.

⁵⁶ „LR baudžiamasis kodeksas“, *supra note*, 3.

⁵⁷ Armanas Abramavičius ir kt., *supra note*, 19.

*paskyros išsiuntė socialinio tinklo „Facebook“ paskyros naudotojui G. Z., <...>*⁵⁸.

Taip pat suaugusiųjų pornografijos pagaminimu ir platinimu kvalifikuojami ir tokie veiksmai, kai asmuo daro savo paties pornografinio turinio nuotraukas ar vaizdo įrašus su kitais asmenimis, o paskui šį įrašą vienaip ar kitaip išplatina⁵⁹. Nagrinėjant teismų praktiką, pastebima, jog Lietuvoje pornografinis turinys daugiausiai pagaminamas namuose, nufotografuojant ar filmuojant savo lytinius organus⁶⁰.

Verta paminėti, kad suaugusiųjų pornografijos pagaminimas taip pat apima ir senų, perdirbtų pornografinio turinio dalykų sukūrimą (pvz., nepornografiniai daiktai perdirbti į pornografinius, padarius montažą)⁶¹. Kaip pavyzdys gali būti neeilinė situacija, kurioje skambiai nuaidėjo pornografijos pagaminimo ir platinimo atvejis prieš bene vieną iš labiausiai žinomų šiuo metu pramogų pasaulio Lietuvoje atstovių, kuomet internetinėje erdvėje žaibiškai plito perdirbti videokadrai, paimti iš seno vaizdo įrašo, kuriuose vaizduota moteris panaši į minimą garsenybę, o vėliau sumontuoti: iškarpyti ir sulipinti su žinomos lietuviškos aktorės atvaizdu, norint pavaizduoti minimą moterį tarsi porno aktorę.⁶²

Įsigijimas

Įsigijimas – tai veiksmas, kuriuo kaltininkas įgauna galimybę disponuoti platinimui skirtu pornografinio turinio dalyku. Įsigijimas įprastai pasireiškia pirkimu, priėmimu kaip dovaną, pagrobimu ir pan. „Įsigijimu pripažįstamas išsaugojimas pornografinio pobūdžio medžiagos kompiuterio standžiaame diske, išorinėje (USB) atmintinėje arba kitose laikmenose (DVD, CD diskuose). Tačiau būtina nustatyti, kad asmuo sąmoningai ir valingai tai padarė“⁶³. Kaip įsigijimo pavyzdį galima pateikti baudžiamąją bylą, kuroje: „S. P. nuteistas už tai, kad jis, turėdamas tikslą platinti, įsigijo ir platino pornografinio turinio dalykus, t. y. jis turėdamas tikslą platinti pornografinio turinio dalykus, <...> naudodamas „eMule“ programą, padedančią interneto naudotojams tarpusavyje keistis įvairaus tipo failais (audio, video, nuotraukomis bei kt.), kai visi prisijungę vartotojai sudaro eD2K tinklą ir vienas iš kito siunčiasi failus, kompiuterio sisteminio bloko standžiajame diske „Western Digital“, įsigijo ir tuo pačiu laiku

⁵⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-93-303/2022“, Liteko, žiūrėta 2023 m. sausio 16 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=bd483e51-2b84-40f1-8a4c-c14624ee8094>.

⁵⁹ „Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-70-870/2019“, eteismai, žiūrėta 2023 m. sausio 16 d., <https://eteismai.lt/byla/70949533814943/1A-70-870/2019?word=1A-70-870/2019>.

⁶⁰ „Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gruodžio 19 d. nutartis, baudžiamojoje byloje Nr. 1A-401-579/2022“, Infolex, žiūrėta 2023 m. sausio 16 d., <https://www.infolex.lt/skaitykla.mruni.eu/tp/2129544>.

⁶¹ Vladas Pavilonis ir kt., *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras* (Vilnius: Mintis, 1989), 397.

⁶² „DELFI išaiškino, kad dalyje nutekintų Meschino video – ne Karolina, o pornografinių filmų aktorė“, *Delfi*, 2018 m. gruodžio 29 d., <https://www.delfi.lt/veidai/zmones/delfi-isaiskino-kad-dalyje-nutekintu-meschino-video-ne-karolina-o-pornografiniu-filmu-aktore.d?id=79980077>.

⁶³ Armanas Abramavičius ir kt., *supra note*, 19: 556.

patalpindamas į aplanką, iš kurio kiti interneto vartotojai naudodamiesi ta pačia „eMule“ programa siuntėsi failus, platino pornografinio turinio dalykus: 17 video failų, tokiu būdu, turėdamas tikslą platinti, įsigijo ir platino pornografinio turinio dalykus“⁶⁴.

Teisinėje doktrinoje pažymima, kad įsigijimu taip pat gali būti kaltinamas asmuo, kuris platinimo tikslais laiko arba gabena pornografinio turinio dalyką⁶⁵, tačiau tokių pavyzdžių darbo autorei rasti nepavyko.

Suaugusiųjų pornografinio turinio dalyko įsigijimas laikomas baigtu nuo galimybės disponuoti turimu dalyku atsiradimo momento arba paprasčiau tariant, kai įsigyja bent vieną pornografinio turinio dalyką turint tikslą jį platinti.

Darbo autorė pastebi, kad pornografinis turinys įprastai įsigyjamasis internetu. Dažniausiai pornografinė medžiaga įsigyjama kompiuteriu arba mobiliojo ryšio telefonu, pasitelkiant įvairiomis el. svetainėmis ir programomis. Štai užsienio mokslininkų atliktame tyrime, dėl poveikio nuo priklausomybės pornografijai, dalyviai atsakė, kad neretu atveju pornografinio turinio medžiagą įsigyja naudojant programėles, tokias kaip „Youtube“, „Twitter“, „VPN“. O pornografijos platinimui pasitelkia „Bluetooth“ funkciją per mobiliojo ryšio įrenginius⁶⁶. Darbo autorės nuomone, toks pornografinio turinio dalykų įgijimas ir platinimas sunkiai pastebimas teisėsaugos pareigūnų, nes veika padaroma, nesitelkiant jokiomis el. ryšio priemonėmis, o telefone esančia funkcija, kuri veikia neprisijungus „angl. Offline“ režimu. Pastebėtina ir tai, kad toks įsigijimas (parsisiunčiant) dažnu atveju yra nemokamas. Tad tam, kad kiltų baudžiamoji atsakomybė pagal LR BK 309 straipsnio 1 dalį daug pastangų nereikia, kadangi pornografinio turinio medžiaga internete laisvai prieinama, vos keliais paspaudimais įsigyjama bei lengvai turint tikslą išplatinti išplatinama kitiems asmenims. Tačiau dera pabrėžti, jog asmuo tik įsigijęs suaugusiųjų pornografinės medžiagos savo reikmėm, asmeniniam naudojimui, nebus traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal LR BK 309 straipsnio 1 dalį. Norint inkriminuoti konkrečią nusikalstamą veiką, būtina nustatyti visus jos sudėties požymius – tiek objektyvius, tiek subjektyvius. Tad aptariamam atveju, kaltininkui pagaminus ar įsigijus pornografinio turinio dalyką būtina įrodyti subjektyvųjį požymį – tikslą platinti.

Platinimas

Pasak prof. O. Fedosiuk pornografinio turinio dalykų platinimas – tai atlygintinas arba neatlygintinas jų perdavimas kitų asmenų disponavimui. Tai gali būti daroma ir fiziškai

⁶⁴ „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. gruodžio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-858-495-2012“, Inforex, žiūrėta 2023 m. sausio 16 d., <https://www-inforex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/503757> .

⁶⁵ Armanas Abramavičius ir kt., *supra note*, 19.

⁶⁶ Rr Setyawati, Nurul Hartini, ir Suryanto Suryanto, „The Psychological Impacts of Internet Pornography Addiction on Adolescents“, *Humaniora* 11, nr. 3 (2020): 238, <https://journal.binus.ac.id/index.php/Humaniora/article/view/6682> .

(prekiaujant, įteikiant, užsiimant mainais, atsiunčiant į elektroninį paštą ir pan.)⁶⁷. Daugiausiai platinimo atliekama telefoniniu ir kompiuteriniu ryšiu⁶⁸. Nusikaltimas laikomas baigtu pradėjus platinimo veiklą, t. y. - perdavus kitam asmeniui arba pasiūlius įsigyti pornografinio turinio dalyką⁶⁹. Reikia pažymėti, kad pagal LR BK 309 straipsnio 1 dalį platinimo veikos neatitinka vien pornografinio dalyko demonstravimas ir reklamavimas, nes šios veikos baudžiamos pagal BK 309 str. 4 d⁷⁰. Apie šią normą bus kalbama sekančiame skyriuje.

Platinimo tikslas

Įrodinėjant platinimo tikslo buvimą būtina tiksliai suprasti kaip jis pasireiškia. BK komentare nurodyta, kad platinimo tikslo buvimas yra tada, „kai kaltininkas pagamina arba įsigyja pornografinio turinio dalykus ne asmeniniam naudojimuisi, bet planuodamas perduoti juos kitiems asmenims disponuoti“⁷¹. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamoje praktikoje dažnai minima, jog „nusikalstamos veikos padarymo tikslas įrodinėjamas remiantis ne vien kaltininko parodymais, bet ir objektyviais bylos duomenimis“⁷². Todėl itin reikšminga įrodinėti visus dispozicijoje esančius požymius. Pastebima, jog teismų praktikoje laikomasi nuomonės, „kad, sprendžiant, ar kaltininkas turėjo tikslą disponuoti <...> medžiagas, svarbią reikšmę turi šių medžiagų kiekis, jų įgijimo, laikymo, suradimo aplinkybės, <...> taip pat tai, ar kaltininkas anksčiau jas yra platinęs, ar buvo susitarimas su vartotoju, ir kiti objektyvūs bylos duomenys“⁷³. Tad „kaltininko ketinimai turėtų neapsiriboti vienkartinio suaugusiųjų pornografinio turinio dalyko perdavimu kitam asmeniui, o turėtų būti jo ketinimas užsiimti sistemine platinimo veikla arba iš karto išplatintas didelis kiekis tokio pobūdžio dalykų“⁷⁴.

Kaltė - tiesioginė tyčia

Svarbu pabrėžti, kad nagrinėjama nusikalstama veika gali būti padaroma tik tiesiogine tyčia. Vadinasi, kaltininkas supranta, jog gamina, įgija arba platina suaugusiųjų pornografinio turinio dalykus ne savo paties asmeniniam naudojimuisi, bet planuodamas perduoti juos kitiems asmenims disponuoti⁷⁵. Pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje asmuo „V. K., turėdamas tikslą platinti, <...> įgijo pornografinio turinio vaizdo dokumentą – nuotrauką, kurioje vaizduojami

⁶⁷ Olegas Fedosiukas, „nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai dorovei“, iš *Lietuvos baudžiamoji teisė: specialioji dalis, vadovėlis, antroji knyga*: Edita Gruodytė ir kt. (Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2022), 839.

⁶⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-284/2013“, eteismai, žiūrėta 2023 m. sausio 18 d., <https://eteismai.lt/byla/258550905286121/2K-284/2013>.

⁶⁹ „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. sausio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-23-885/2023“, Infolex, žiūrėta 2023 m. sausio 18 d., <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2134246>.

⁷⁰ Fedosiukas ir kt., *op. cit.*

⁷¹ Armanas Abramavičius ir kt., *supra note*, 19.

⁷² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-124-489/2020“, eteismai, žiūrėta 2023 m. sausio 19 d., <https://eteismai.lt/byla/204807522753724/2K-124-489/2020>.

⁷³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-35-1073/2019“, eteismai, žiūrėta 2023 m. sausio 19 d., <https://eteismai.lt/byla/26601456098014/2K-35-1073/2019>.

⁷⁴ Armanas Abramavičius ir kt., *op. cit.*

⁷⁵ *Ibid.*

pilnamečiai asmenys, 18 metų ir vyresnio amžiaus ir kuriuose atvirai ir detaliai rodomi lytiniai organai, oralinis lytinis aktas, kurių 2020 m. vasario 3 d., <...>, būdamas namuose, prisijungęs prie telefone turimo programėlės „OK“ („odnoklasniki“), persiuntė kitam šios programėlės naudotojui, <...> po to, tęsdamas nusikalstamą veiką, jis, turėdamas tikslą platinti, <...> iš nenustatyto interneto šaltinio, įgijo pornografinio turinio vaizdo dokumentą – nuotrauką, kurioje vaizduojami pilnamečiai asmenys, 18 metų ir vyresnio amžiaus ir kuriuose atvirai ir detaliai rodomi lytiniai organai, tikras lytinis aktas, kurių 2020 m. vasario 5 d., <...> prisijungęs prie telefone turimo programėlės „OK“ („odnoklasniki“), persiuntė kitam šios programėlės naudotojui, <...> tokiais savo veiksmais jis įgijo ir platino pornografinio turinio dalykus, t. y. padarė nusikalstamą veiką, numatytą BK 309 straipsnio 1 dalyje. Pažymėtina, kad kaltinamasis apklausiamas teisme savo kaltę, padaręs paminėtas nusikalstamas veikas, visiškai pripažino ir parodė, kad bendraujant per socialinį tinklą „Facebook“ kiti asmenys jo paprašė atsiųsti kaltinime nurodytą medžiagą, jis siūlė patiems užėiti į puslapį, pažiūrėti, bet kaltinime nurodyti asmenys vis prašė atsiųsti, tai jis ir atsiuntė. Negalvojo, kad taip bus. Prašė žmonės, kurių jis gerai nepažinojo, už tai jokio atlygio negavo. Jis „Facebook“ socialiniame tinkle turėjo paskyrą „V. K.“. 2019 m. rugsėjo 25 d. siuntė L. K.-B. pornografiją, kaip nurodyta kaltinime. Jis jai pasakė, kad pati užėitų į tą puslapį ir pažiūrėtų, tačiau ji prašė atsiųsti, jis ir nusiuntė“⁷⁶. Taigi, akivaizdu, jog šioje situacijoje asmuo suprato, kad įgijo ir išplatino suaugusiųjų pornografinio turinio dalykus.

Analizuojant teismų praktiką, pastebima, kad teismai baudžiamųjų bylų nuosprendžiuose neretai nenurodo motyvų, kuriais remiantis nustato subjektyvųjį požymį – platinimo tikslą. Teismai dažnai apsiriboja tik kaltininko prisipažinimais, apžiūros arba kratos protokolais, bei ekspertų ir specialistų pateiktomis išvadomis dėl medžiagos priskyrimo pornografijai. Tačiau kaip jau minėta ir teisės doktrinoje nuolat pabrėžiama, jog norint asmenį nubausti už konkrečios nusikalstamos veikos padarymą, būtina įrodyti visus sudėties požymius, ne tik objektyviusius, bet ir subjektyviusius. Būtent bylose surinkti ir užfiksuoti duomenys ne visada pagrįsti tinkamais motyvais, kurie nustato asmens kaltę dėl platinimo tikslo. Tokią situaciją puikiai iliustruoja pavyzdys baudžiamojoje byloje:

„A. P. disponavo pornografinio turinio dalykais, o būtent: nuo 2007-11-19, 16.03 val. iki 2014-07-30, kaip elektroninių bylų dalinimosi programos „DC++“ vartotojas, iš kompiuterio, kuriam priskirtas IP adresas, sudarė galimybę kitiems asmenims atsisiųsti elektroninę bylą: 30 sek. trukmės filmuotą medžiagą „Porno_Prikolas_2.avi“ su pornografinio turinio dalykais, o nuo 2011-05-13 15.29 val. iki 2014-07-30, sudarė galimybę kitiems asmenims

⁷⁶ „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. rugpjūčio 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1704-957/2020“, teismai, žiūrėta 2023 m. sausio 19 d., <https://eteismai.lt/byla/47891831926695/1-1704-957/2020>.

atsisiųsti elektroninę bylą: 1 val. 19 min. trukmės filmuotą medžiagą <...> su pornografinio turinio dalykais, tokiu būdu neteisėtai, turėdamas tikslą platinti, įgijo ir platino pornografinio turinio dalykus, <...> A. P. teismo posėdžio metu kaltu pripažino iš dalies. Pripažino faktą, kad buvo tokia medžiaga, bet jos neturėjo tikslo platinti ir paaiškino, kad kai įsigijo kompiuterį, tai paprašė programuotojo, iš buvusios darbovietės, kad įrašytų programą, kuria galėtų siųsti informaciją. <...> Žinojo, kad programa DC++ dalinamasi informacija su kitais vartotojais, kad reikia turėti tam tikrą kiekį informacijos, kuria pasidalintų su kitais ir galėtų atsisiųsti kitą. <...> Naudodamas DC++ programą siuntėsi sau muziką, filmus, taip pat vaikui animacinius filmus, kartais parsisiųsdavo filmus suaugusiems. Filmus siuntėsi sau pasižiūrėti, o ne platinti. A. P. ir neigė, jog pornografinę medžiagą su suaugusiais (du failus) laikė kompiuterio talpykloje, iš kurios, naudodant elektroninių bylų dalinimosi programą „DC++“, gali ją parsisiųsti kiti vartotojai, tačiau teisme apklaustas specialistas M. P. paaiškino, kad prie šių dviejų failų buvo suteikta prieiga kitiems internetinio tinklo vartotojams naudodant programinę įrangą DC++, kiti tinklo vartotojai galėjo parsisiųsti šiuos du failus. <...> Pats A. P. nurodė, kad moka naudotis „DC++“ programa, žino, kad siunčiamus failus galima perkelti į skirtingas talpyklas, iš kurių gali arba negali kiti vartotojai parsisiųsti. Taip pat jis paaiškino, kad du failus su suaugusių pornografiniais vaizdais jis perkėlė į talpyklą, iš kurios kiti vartotojai negalėtų parsisiųsti⁷⁷. Šiuo atveju, be kaltininko sutikimo su pareikštais kaltinimais, apžiūros protokolų ir eksperto bei specialisto išvadų teismas daugiau motyvų nenurodė, o būtent tik tokiais surinktais duomenimis pagrindė asmens kaltę dėl BK 309 straipsnio 1 dalyje numatytos veikos padarymo. Toks teismo sprendimas stipriai abejotinas, kadangi dviejų pornografinio turinio dalykų siuntimasis bei žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos eksperto pateikta išvada patvirtinanti, kad dalykas yra pornografinio turinio, nėra pakankami argumentai įrodantys asmens planavimą platinti pornografinį turinį kitiems asmenims. Taip pat pažymėtina, kad analizuojant šią bylą, susidarė vaizdas, jog nusikalstama veika buvo išaiškinta aptikus disponavimo vaikų pornografija faktą.

Galima paminėti ir kitą bylą, kurioje asmuo buvo nuteistas pagal BK 309 straipsnio 1 ir 2 dalį, už tai, kad: „bute Vilniuje, <...>, turėdamas tikslą platinti, įsigijo du vaizdo dokumentus su pornografinio turinio dalykais, kuriuos laikė savo kompiuterio „Dell“ loginiame skaidinyje ir, kuriuos platino naudodamasis kompiuteryje įdiegta „EDonkey“ tinklinio dalijimosi failais internetiniame tinkle programine įranga „ZMule“ šios programos vartotojams <...>. Taip pat <...>, turėdamas tikslą platinti, įsigijo 28 vnt. vaizdo dokumentų su pornografinio turinio dalykais, kuriuose vaizduojami mažamečiai, nepilnamečiai vaikai, asmenys pateikiami kaip

⁷⁷ „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2015 m. liepos 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1823-988/2015“, Liteko, žiūrėta 2023 m. sausio 20 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprenimupaieska/tekstas.aspx?id=cbb49bd4-3b38-4728-812a-108af4626235>.

nepilnamečiai vaikai iki 18 metų amžiaus, kuriuos laikė savo kompiuterio „Dell“ loginiame skaidinyje, iš kurių 11 vnt. vaizdo dokumentų su pornografinio turinio dalykais, kuriuose vaizduojami mažamečiai, nepilnamečiai vaikai, asmenys pateikiami kaip nepilnamečiai vaikai iki 18 metų amžiaus, platino šios programos vartotojams <...>⁷⁸. Šioje byloje užfiksuoti duomenys pripažinti įrodymais, pagrindžiantys asmens kaltę pagal BK 309 str. 1 d. analogiškai kaip ir anksčiau minėtoje (asmens prisipažinimu, apžiūros protokolais ir specialisto išvadomis). Tačiau, analizuojant tokio pobūdžio bylas pastebėta, jog itin dažnai LR BK 309 straipsnio 1 dalis inkriminuojama kartu su 2 dalimi, pirmiausiai nustačius disponavimą vaikų pornografijos faktą, ko pasekoje suaugusiųjų pornografijos išplatšinimas teismų pripažįstamas padarytas su tikslu, tačiau šio būtino sudėties požymio svariai nemotyvuoja. Darbo autorei pavyko rasti pavyzdžių atsakančių į klausimą kodėl asmuo neretai baudžiamas už BK 309 straipsnio 1 ir 2 dalį kartu. Pasirodo, pasitaiko atvejų, kai asmuo lankosi suaugusiųjų pornografijos svetainėse, būna nukreiptas per kitus puslapius į vaikų pornografijos puslapį; netiesiogiai nukreipiama, bet per kelias svetaines.⁷⁹ Taip pat svarstyta, ar inkriminuojant BK 309 str. 1 ir 2 dalis kartu, pirmoji tampa ne itin reikšminga, nes natūralu, jog 2 dalyje veikos pavojingumas yra kur kas didesnis, tai pastebima ir teismų argumentuose, kuomet 2 dalis byloje motyvuojama, o disponavimas suaugusiųjų pornografija asmeniui pritaikytas nepagrįstai, o kartais visai nemotyvuojant kaltės ir tikslo.

Dar vienoje byloje taip pat stipriai kritikuotinas teismo sprendimas dėl asmens kaltės už pornografinio turinio pagaminimą ir platinimą turint tikslą: „O. N. turėdamas tikslą platinti, pagamino ir platino pornografinio turinio dalykus, o būtent: jis, turėdamas tikslą platinti pornografinio turinio dalykus, 2013 metų vasarą, <...>, mobiliojo ryšio telefonu „Samsung“ nufotografavęs savo lytinį organą, pagamino ne mažiau kaip devynis pornografinio turinio dalykus – nuotraukas, kurias laikė šiame mobiliojo ryšio telefone esančioje „SanDisk Ultra“ mikro SD atminties kortelėje, <...>, iš kurios 2015 m. vasario 2 d., apie 22.02 val., būdamas namuose, <...>, mobiliojo ryšio telefonu „Prestigio“, prisijungęs prie savo socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyros, pavadintos „O. N.“, devynias nuotraukas išsiuntė į D. U. socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyrą, pavadintą „D. U.“ ir tokiu būdu jas platino. Šiais veiksmais O. N. padarė nusikalstamą veiką, numatytą BK 309 straipsnio 1 dalyje. Taip pat O. N., turėdamas tikslą platinti, pagamino ir platino pornografinio turinio dalykus, o būtent: jis, turėdamas tikslą platinti pornografinio turinio dalykus, 2015 metų vasarą, tiksliau ikiteisminio

⁷⁸ „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. rugpjūčio 20 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-2542-1033/2019“, eteismai, žiūrėta 2023 m. sausio 20 d., <https://eteismai.lt/byla/260665950007640/1-2542-1033/2019?word=pagal%20BK%20309%20straipsnio%201%20dal%C4%AF>.

⁷⁹ „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. gruodžio 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-357-530/2021“, Infolex, žiūrėta 2023 m. sausio 20 d., <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2044062>.

tyrimo metu nenustatytu laiku, būdamas Vokietijoje, mobiliojo ryšio telefonu „Samsung S6“ nufotografavęs savo lytinį organą, pagamino ne mažiau kaip penkis pornografinio turinio dalykus – nuotraukas, kurias laikė šiame mobiliojo ryšio telefone, iš kurio 2015 m. rugsėjo 28 d., apie 14.40 val., būdamas geležinkelio stotyje, adresu Vilniuje, Geležinkelio g. 16, mobiliojo ryšio telefonu „Samsung S6“, prisijungęs prie savo socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyros, pavadintos „O. N.“, tris nuotraukas išsiuntė į A. P. socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyrą, pavadintą „A. P.“ ir tokiu būdu jas platino. Šiais veiksmais O. N. padarė nusikalstamą veiką, numatytą BK 309 straipsnio 1 dalyje⁸⁰. Šis teismo sprendimas pripažįstant asmenį kaltu dėl nuotraukų pagaminimo su tikslu platinti visiškai abejotinas ir nepagrįstas: laikas tarp nuotraukų pagaminimo ir išplatavimo pernelyg didelis, kad būtų galima nustatyti platinimo tikslo buvimą – vienu atveju siekia du metus, kitu – tris mėnesius nuo pagamintų nuotraukų išplatavimo. Be to, kaltinamasis negalėjo paaiškinti, kodėl taip elgėsi. Taigi tiek kaltinamojo parodymų analizė, tiek kiti objektyvūs bylos duomenys nepatvirtina asmens turėto išankstinio tikslo platinti pornografinio turinio dalykus. Tokiais atvejais reiktų atkreipti dėmesį į doktrinos aiškinimą, jog norint inkriminuoti BK 309 straipsnio 1 dalį, turi būti ketinimas sisteminingam platinimui arba iš karto dideliame kiekiu⁸¹. Tad kelių nuotraukų pagaminimas ir jų išplatimas po didelio laiko tarpo neatitinka nagrinėjamo straipsnio esmės.

Įtariama, kad analizuojamoje byloje pornografinių nuotraukų pagaminimas platinimo tikslais buvo preziumuojamas nustatant pornografinių nuotraukų platinimo faktą, ir niekaip nebuvo įrodinėjamas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ne kartą išaiškines, kad „kiekviena iš alternatyvių veikų turi savarankišką baudžiamosios atsakomybės pagrindimo kaltininkui reikšmę ir todėl kiekviena iš jų turi turėti savarankišką procesinį įrodinėjimą, o ne preziumuojamos (išvedamos) iš kitų neginčijamai įrodytų vėlesnių ar ankstesnių veikų“⁸². Taigi, nagrinėjamu atveju nebuvo atkreiptas dėmesys į tikslo buvimo pasireiškimą – jog kaltininkas pagamina pornografinį turinį ne asmeniniam naudojimuisi, o planuodamas jį perduoti kitiems asmenims. Iš bylos duomenų, akivaizdu, jog šiuo atveju kaltinamasis gamindamas pornografinio turinio nuotraukas neturėjo jokio siekio jas išplatinti, tad pagaminimas su tikslu platinti iš kaltinimo turėtų būti panaikintas. Tačiau darbo autorės nuomone, kaltininko tyčia būtent platinimo veikoje visgi matoma. Jis suprato, kad socialinių tinklų pagalba platina pornografinio turinio medžiagą ir taip veikti norėjo.

⁸⁰ „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. kovo 22 d. įsakymas Nr. 1-1082-932/2016“, Infollex, žiūrėta 2023 m. sausio 23 d.,

<https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1249127&nr=4#> .

⁸¹ Armanas Abramavičius ir kt., *supra note*, 19.

⁸² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-76-976/2015“, eiteismai, žiūrėta 2023 m. sausio 23 d., <https://eteismai.lt/byla/256776977917263/2K-76-976/2015> .

Pornografinio turinio dalykų platinimas mažamečiams ir nepilnamečiams asmenims

Teismų praktikoje randama ir pavyzdžių, kai BK 309 straipsnio 1 dalyje numatyta nusikalstama veika padaryta įtraukus mažametį: „I. S. nuteistas už tai, kad laikotarpyje <...>, žinodamas, kad K. Š. yra mažametis, iš savo mobiliojo ryšio telefono <...>, susirašinėjimo sms žinutėmis metu mažamečiui K. Š. siuntė sms žinutes, kurių turinys yra: „O leistum pabučiuoti“, „Na, ar-sperma buwo ishtekejusi“, „Kiek cm pas tawei“, „pamatuok stowinti, oki“, „Em, leistum ji gluostyti“, „Na, pvz gulim, ash apkabinčiau tawe, ir su ranka, per apatinius ji glostycjau“, <...> ir kitas panašias žinutes. O taip pat <...>, siuntė mažamečiui nuotrauką, kuri pagal ekspertizės aktą Nr. EA-31 yra pornografinio pobūdžio, tokiu būdu atliko mažamečio asmens tvirkinimo veiksmus. Be to, jis <...> fotografuodamas pagamino ne mažiau kaip 7 vaizdo medžiagas, kuriose atvirai ir detalai rodomi vyriški lytiniai organai, kas pagal ekspertizės aktą Nr. EA-31 yra laikoma pornografinio pobūdžio dalyku, kuriuos iki 2011 04 11 d. laikė savo mobiliojo ryšio telefono atmintyje, o taip pat 2011 03 28 d. 21.23 val., būdamas bute, <...>, siuntė pornografinio turinio nuotrauką mažamečiui K. Š., gim. (duomenys neskelbtini), tokiu būdu jis, turėdamas tikslą platinti, pagamino ir platino pornografinio turinio dalykus, t. y. I. S. padarė nusikaltimus numatytus BK 153 str. ir BK 309 str. 1 d.“⁸³. Manytina, kad toks teismo nuosprendis pagrįstas, kadangi teismas teisingai nustatė, kad „I. S. suprato ir sąmoningai siuntė mažamečiui sms žinutes, taip pat pornografinio pobūdžio nuotrauką, ir tokiais savo veiksmais atliko mažamečio asmens tvirkinimo veiksmus. Interneto svetainėje, adresu www.one.lt, esančioje K. Š. anketoje buvo nurodytas nukentėjusiojo amžius. Remiantis nukentėjusiojo atstovės pagal įstatymą J. J. parodymais, K. Š. rašė apeliantui, kad jam 12 metų. Kaip parodė liudytoja O. K., išanalizavus žinučių turinį, darytina išvada, kad I. S. pakako duomenų, kad žinotų, jog jis susirašinėja su vaiku. Iš byloje esančių suvestinių matyti, kad nukentėjusysis K. Š., susirašinėdamas su nuteistuoju žinutėmis, nurodė jam, kad jis yra ketvirtokas, jam 11, I. S. klausė, ar jam įdomu su vyresniu už save „ant 15 metų“ bendrauti. Tai, kad I. S. supranta, jog 11 – 12 metų asmuo yra vaikas, apklaustas parodė ir pats nuteistasis. Taigi šios aplinkybės patvirtina, kad I. S. negalėjo nesuprasti, kad nukentėjusysis yra mažametis, tokiu būdu konstatuotina, kad jis nusikaltimą padarė tiesiogine tyčia“⁸⁴. Darbo autorės nuomone, tas kas pagamino ar įgijo ir išplatino suaugusiųjų pornografinio turinio dalykus nepilnamečiui, be abejonės turi būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, kadangi pornografinės medžiagos pamatymas vaikui gali sukelti neigiamų psichinės sveikatos padarinių ir kenkti jo protiniam,

⁸³ „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. kovo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-313-468-2013“, Infolex, žiūrėta 2023 m. sausio 23 d., <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=653102&nr=1> .

⁸⁴ *Ibid.*

fiziniam ir doroviniam vystymuisi, psichologinei būsenai bei asmenybės formavimuisi, ir formuoti iškreiptą seksualinių santykių įsivaizdavimą.

Subjektyviųjų požymių nustatymo problematika bylose susijusiose su naudojimūsi tarpusavio turinio dalinimosi platformomis („eMule“, „uTorrent“ ir kt.)

Iš aukščiau darbe pateiktų pavyzdžių galima preziumuoti, jog asmenys besinaudojantys įvairiomis programinėmis įrangomis⁸⁵, skirtomis elektroninių failų siuntimuisi ir dalinimuisi, neretai parsisiunčia ar pasidalina (žr. *išnašą*)⁸⁶ pornografinio turinio medžiaga, patys to nežinodami ar nesuprasdami, ir tokiu būdu jiems taikoma baudžiamoji atsakomybė už suaugusiųjų pornografinio turinio dalyko įsigijimą ir išplatimą, o būtinas platinimo tikslo buvimo požymis teismų sprendimuose praktiškai neargumentuojamas, nepaisant to, kad siekiant kvalifikuoti veiką kaip disponavimą suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais, būtina žinoti, jog naudojami dalykai yra pornografinio turinio.

Dar vienoje byloje asmuo buvo nuteistas už tai, kad naudodamas „uTorrent“ programą, kuri kaip jau minėta padeda interneto naudotojams tarpusavyje keistis įvairiais failais, įsigijo pornografinio turinio dalykus: 4 video failus ir leido kitiems internetinio tinklo vartotojams juos siųsti ir tokiu būdu, turėdamas tikslą platinti, įsigijo ir platino pornografinio turinio dalykus⁸⁷. Teismas savo sprendimą pagrindžia kaltinamojo prisipažinimu ir ekspertizės aktu, kuris tiesiog patvirtina, kad pateikta medžiaga yra pornografinio pobūdžio. Kitų argumentų patvirtinančių asmens kaltę ir tikslą platinti suaugusiųjų pornografinį turinį, byloje neaptikta.

Rasta ir tokių bylų, kuriose asmuo nuteistas už vienos pornografinio pobūdžio nuotraukos ar kitokio elektroninio failo pasidalinimą. Tokiais atvejais visuomet kyla klausimas, ar asmuo supranta, kad jis išplatina pornografinio turinio dalyką ir nori taip veikti. Dažnu atveju, teismai nepagrindžia asmens tyčios daryti nusikalstamą veiką, bet asmuo vis tik yra nuteisiamas. Kaip pavyzdį galima paminėti dar vieną bylą, kurioje asmuo: „<...> panaudodamas „eMule“ programą, skirtą interneto vartotojams siųsti ir dalintis įvairaus pobūdžio failais, tiksliai ikiteisminio tyrimo metu nenustatytu laiku, <...> į nešiojamojo kompiuterio „Asus“, <...> diską, „Samsung“ gamintojo, laisvai prieinamą kitiems interneto tinklo vartotojams, atsisiuntė ir tokiu būdu įgijo pornografinio turinio vaizdo failą, <...> po ko panaudodamas „eMule“ programą, tiksliai ikiteisminio tyrimo metu nenustatytu laiku, tačiau ne vėliau kaip nuo <...>, išplatino šį

⁸⁵ uTorrent, eMule ir kt., kurios dažnai kartojasi šio pobūdžio baudžiamosiose bylose.

⁸⁶ Pasidalinimas tokiose programose įprastai vyksta tokiu principu, kad asmeniui parsisiuntus failą (audio, video, nuotrauką bei kt.), jis sistemoje automatiškai dalinasi su kitais vartotojais, tokiu būdu pasidalinęs asmuo gauna „taškų“, o vėliau norint parsisiųsti naujų failų mokėti nereikia, nes juos galima įsigyti už prikauptus programos taškus. Tad vartotojui parsisiuntus failą per klaidą ir pasidalinus su kitais inkriminuojama BK 309 str. 1 d. už pornografinio turinio dalyko įsigijimą ir platinimą. Toks baudžiamosios atsakomybės taikymas yra neteisingas, nes asmenys dažnai nuteisiami be tyčios buvimo.

⁸⁷ „Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo 2012 m. gruodžio 21 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1613-88/2012“, eteismai, žiūrėta 2023 m. sausio 23 d., <https://eteismai.lt/byla/130327924364407/1-1613-88/2012?word=LR%20BK%20309%20str.%201d.%20309%20str.%201%20dalis> .

*pornografinio turinio vaizdo failą nenustatytiems vartotojams*⁸⁸. Šioje situacijoje kaip jau ne kartą nagrinėtose bylose matyti, kad nusikalstama veika padaryta naudojantis specialiąja programa, kurios paskirtis yra informacijos dalinimasis. Tokių bylų nagrinėjimo kontekste išsiryškina nevieninga, neaiški teismų praktika. Šioje byloje asmens kaltė vėlgi grindžiama jo prisipažinimu, apžiūros protokolais ir specialistų išvadomis. Apie vieno failo pasidalinimą ir dėl asmens psichinio santykio su objektyviais veikos požymiais teismas nepasisakė. Visiškai neatskleistas tyčios turinys, kas verčia abejoti teismo sprendimo pagrįstumu. Darbo autorė neįžvelgia asmens tyčios tokio pobūdžio bylose, kuriose platinimas atliekamas per minėtas programas, kurios iš principo savaime dalinasi elektroniniais failais. Manytina, kad tokiais atvejais būtinas „žinojimo momentas“⁸⁹ dėl pornografinio turinio dalyko įgijimo ir išplatavimo. Pavyzdžiui, jeigu asmuo parsisiuntė filmą ir dar jo turinio nespėjo peržiūrėti (galvojo, kad siunčiasi kitokio pobūdžio filmą, ne pornografinį), bet programa automatiškai dalinasi su kitais vartotojais, nes ji taip veikia, tad pagrįstai kyla klausimas, kodėl teismai nenustatę tiesioginės tyčios nubaudžia asmenį, kai jis nesuprato, nežinojo, kad ten pornografinis turinys.

Štai kitoje byloje teismas pasisakė, kad failų atsisiuntimas, panaudojant tokias programas kaip „eMule“, „uTorrent“ ir kt., kurios vėliau savaime platina tą informaciją, nesudaro pačio tikslo platinti. Platinimo tikslas turėtų pasireikšti kai „<...> asmuo minėto turinio informacija įkelia į specialų internetinį puslapį, sukuria nuorodas, kurias sekant kiti asmenys galėtų parsisiųsti <...> numatyta nusikaltimo dalyką sudarančią informaciją arba tokio turinio informaciją patalpintų į serverį ar duomenų bazę. Vis dėlto šie veiksmai turėtų būti atlikti turint sąmoningą motyvą platinti, jog įstatymo draudžiamo turinio informacija pasiektų kuo didesnę asmenų ratą. Šie veiksmai turėtų būti atlikti įdedant papildomų pastangų, siekiant realizuoti platinimo sumanymą ir nebūti nulemti programinės įrangos darbo specifikos“⁹⁰. Nepaisant to, kad šioje byloje kalbama apie BK 309 straipsnio 2 ir 3 dalį, teismo išaiškinimas pagrįstas ir turėtų būti taikomas kalbant ir apie suaugusiųjų pornografiją numatyta BK 309 straipsnio 1 dalyje. Minimoje byloje asmuo buvo išteisintas pagal 3 dalį, nes nebuvo duomenų, jog kaltinamasis būtų turėjęs sumanymą platinti bei jį realizavęs aktyviais veiksmais. Taigi, akivaizdžiai, kai kurie teismo sprendimai yra prieštaraujantys vieni kitiems.

Galima paminėti ir kitą bylą, kurioje asmuo atsisiųsdamas įgijo du suaugusiųjų pornografinio turinio vaizdo įrašus, juos išsisaugojo ir laikė savo asmeniniame kompiuteryje, įdiegtoje programoje, ir tokius veiksmus teismas pripažino kaip platinimą, aiškindamas, kad

⁸⁸ „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. balandžio 6 d. įsakymas Nr. 1-1214-369/2016“, Infolex, žiūrėta 2023 m. sausio 23 d.,

<https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1257078&nr=1> .

⁸⁹ Žėkas, *supra note*, 5: 142.

⁹⁰ „Telšių rajono apylinkės teismo 2016 m. rugsėjo 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-135-1037/2016“, eteismai, žiūrėta 2023 m. sausio 24 d., <https://eteismai.lt/byla/210230942242897/1-135-1037/2016> .

tokiu būdu sudarė galimybę kitiems failų keityklos „uTorrent“ vartotojams atsisiųsti šį turinį: „<...> įtarime yra nurodoma, kad dalinosi pornografija per programą Torrent, taip nešiojamame kompiuteryje buvo programa Torrent ir jis ten siųsdavosi įvairius filmus tame tarpe ir pornografinius filmus. Programą Torrent į savo kompiuterį parsisiuntė ir instaliavosi jis pats. Kaip ten reikia nusistatyti, kad parsisiunčiami filmai nebūtų prieinami kitiems vartotojams jis nelabai supranta ir pats rankiniu būdu nustatyti, kad jo parsisiunčiami filmai nebūtų prieinami kitiems vartotojams nebuvo nustatęs ir net nesupranta kaip tai padaryti. <...>Kalbant apie pačią failų dalinimosi programą „uTorrent“ - tai nemokama programinė įranga, skirta interneto vartotojams laisvai siųstis ir dalintis failais, duomenimis. Specialistas nurodo, kad minėtą programą reikia parsisiųsti internetu, ji nėra standartinė ir ji nebūna įdiegta perkant kompiuterį, tai nėra automatiškai gaunama programa. Standartiškai įdiegus programinę įrangą „uTorrent“ yra sudaroma galimybė kitiems vartotojams laisvai parsisiųsti failus, kas ir buvo šiuo konkrečiu atveju. Kompiuterio vartotojas savo veiksmais nebuvo uždraudęs kitiems vartotojams siųstis failų (tai „uTorrent“ programoje reikia atlikti rankiniu būdu, atitinkamoje grafoje pažymint varnele ir nurodant vietą kur failai turėtų parsisiųsti, iš kur kitiems vartotojams nebebūtų prieinami). Vartotojas gali rankiniu būdu nustatyti, kad failai būtų neprieinami kitiems vartotojams, tačiau tik tuomet kai failas būna pilnai parsisiųstas į vartotojo kompiuterį. Kol vyksta failo parsisiuntimo procesas jis parsisiuntimui yra prieinamas ir kitiems vartotojams. Programos informaciniuose failuose tokia informacija nėra kaupiama, t. y. informacija, kuriuo momentu failais buvo dalinamasi: ar siuntimosi metu ar jau pilnai parsisiuntus failą. Techninių galimybių atsakyti į šį klausimą nėra galimybės. Taip pat nėra galimybės identifikuoti vartotojus, kurie failus siuntėsi. Apibendrinant, gali teigti, kad platinimo požymiai nustatyti, nes kaip ir minėjo kiti vartotojai iš įtariamojo V. V. „uTorrent“ parsisiuntė 27, 29 MB galimai pornografinio turinio vaizdinės medžiagos“⁹¹. Toks teismo sprendimas darbo autorės nuomone visiškai nepagrįstas, kadangi suaugusiųjų pornografinio turinio dalyko laikymas kompiuterinėje programoje ir jo automatiškas pasidalinimas su kitais vartotojais buvo pripažintas kaip platinimas, neatsižvelgiant į asmens kaltės turinį, jog asmuo neturėjo jokios tyčios išplatinti turimą medžiagą, juolab pats patikino, kad nelabai suprato programos veikimo specifikos. Tad akivaizdu, jog nebuvo asmens supratimo ir noro taip veikti. Taigi, iš šio teismo sprendimo matyti, kad pornografinio turinio laikymas kompiuterinėse programose, kai yra galimybė išplatinti netyčia, neturint tam tikslo, teismų pripažįstamas kaip platinimas.

Dar kitoje baudžiamojoje byloje asmuo nesutiko su jam pareikštais kaltinimais,

⁹¹ „Šiaulių apylinkės teismo 2018 m. rugpjūčio 16 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1464-476/2018“, eteismai, žiūrėta 2023 m. sausio 24 d., <https://eteismai.lt/byla/90557916545458/1-1464-476/2018?word=pildyk> .

nurodydamas, kad: „*Kalbant apie suaugusiųjų pornografijos įgijimą ir platinimą, parodė, kad nesutinka su formuluote „įgijo turėdamas tikslą platinti pornografinio turinio dalykus“, kadangi jo tikslas buvo surasti jį dominančius pornografinio turinio failus, juos atsisiųsti bei vėliau peržiūrėti, jokie tikslai platinti jis neturėjo. Žinodamas, kad programa „eMule“ leidžia parsisiųsti failus tik tuomet, jei tuo metu jais ir daliniesi su kitais „eMule“ programos vartotojais, nepasirinko kitos programos ar kito būdo siųstis ar žiūrėti pornografinio turinio dalykus, nežino, kodėl apie tai nepagalvojo. Tiesiog turėjo suinstaliavęs „eMule“ programą ir ja naudojosi. Žinojo, kad už pornografijos platinimą yra numatyta baudžiamoji atsakomybė, girdėjo apie tai iš žiniasklaidos, tačiau ypatingai nesureikšmino to. Jis platinimo sąvoką supranta kitaip, tai yra kaip kryptingą ir tyčinį pornografinio turinio medžiagos kažkur patalpinimą, o jis taip nedarė. Todėl dėl suaugusiųjų pornografijos įsigijimo ir platinimo jis neprisipažįsta, nesutinka su tuo, kad įsigijo pornografinio turinio failus su tikslu platinti ir platino juos. Tiesiog programa „eMule“ be failo dalinimosi neleidžia parsisiųsti norimo failo. Papildomai nurodė, kad naudodamasis „eMule“ programa žinojo jos veikimo mechanizmą, žinojo, kad šios programos pagalba atsisiuntus iš interneto kokius nors duomenis ir jų neperkėlus į aplanką, nepasiekiamą kitiems interneto vartotojams, jie (internetu vartotojai) tuo pat metu gali siųstis šioje jo failų parsisiuntimo programose esančius duomenis. Tai žinodamas parsisiųstą pornografinio turinio vaizdo medžiagą perkėlinėjo į kitus aplankus, nepasiekiamus kitiems interneto vartotojams. Tačiau galimai kažkokia dalis parsisiųstos pornografinio turinio video medžiagos galėjo būti išlikusi minėtoje failų parsisiuntimo programoje ir dėl jo paties neapdairumo neperkelta į kitus aplankus. Tokiu būdu šioje failų parsisiuntimo programoje esančią pornografinio turinio medžiagą leido siųstis kitiems interneto vartotojams iš savo kompiuterio, t. y. tokiu būdu platino pornografinio turinio dalykus“⁹². Šioje byloje teismas asmens kaltę pagrindė atsižvelgdamas tik į platinimo pasireiškimą, prieigos kitiems vartotojams suteikimą, o ne į asmens sąmoningą tyčią tai prieigai suteikti. Analizuojamais atvejais, pastebima, jog teismai formaliai įvertina asmens tyčią, kitaip tariant, platinimo fakto nustatymas, šiais atvejais – prieigos suteikimas, teismų automatiškai vertinamas kaip tiesioginė tyčia, nors psichinis santykis su padaryta veika nenurodomas.*

Nagrinėjant disponavimą suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais itin svarbu paminėti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį, kurioje teisėjų kolegija nutarė kasacinį skundą atmesti, byloje, kurioje išteisintas asmuo, dėl nenustatytos tiesioginės tyčios darant nusikalstamą veiką: „D. K. buvo inkriminuotos dvi nusikalstamos veikos, nurodytos BK 309 straipsnio 2 dalyje: *pirma, tai, kad jis į kompiuterio standųjų diską atsisiuntė ir laikė elektronines bylas*

⁹² „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. vasario 19 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-969-1017/2019“, teismai, žiūrėta 2023 m. sausio 25 d., <https://eteismai.lt/byla/145468803919031/1-969-1017/2019>.

(vieną nuotrauką ir dvylika vaizdo įrašų), kuriuose vaizduojami vaikai nuo 14 iki 18 metų; antra, du vaizdo įrašus iš dvylikos išplatino suteikdamas prieigą prie jų nenustatytiems asmenims per kompiuteryje įdiegtą failų dalijimosi su kitais vartotojais programą „Zemule“. <...> Pažymėtina, kad pagal byloje nustatytas aplinkybes D. K. turima pornografinė medžiaga tapo prieinama kitiems asmenims automatiškai, per failų dalijimosi programą, taigi nenustatyti vartotojai ją atsisiuntė patys, turėdami prieigą prie šios medžiagos. Tokie D. K. veiksmai, jei būtų atlikti tyčia, galėtų būti kvalifikuojami kaip prieigos prie pornografinio turinio dalykų suteikimas pasinaudojant informacinėmis technologijomis, tačiau ne kaip platinimas. <...> Apeliacinės instancijos teismas, atsižvelgdamas į aplinkybes, kuriomis dėl D. K. veiksmų kitiems asmenims buvo suteikta prieiga prie vaikų pornografijos, konstatavo, kad tai buvo padaryta tinkamai nesuvokus įdiegtos programos „Zemule“ veikimo esmės ir nežinant, kad prieiga buvo suteikiama kitiems vartotojams net ir ištrynus atsiųstą failą arba perkėlus jį į vietą, kuri, kaip manė nuteistasis, nepasiekiamą kitiems vartotojams. Teisėjų kolegija neturi pagrindo kitaip vertinti situacijos. Prokuroro kasaciniame skunde bandoma paneigti apeliacinės instancijos teismo išvadą dėl tiesioginės tyčios suteikti prieigą prie turimos medžiagos kitiems vartotojams nebuvimo, tačiau nenurodoma jokių konkrečių aplinkybių, iš kurių būtų galima patikimai spręsti, kad D. K. iš tiesų norėjo ir siekė, kad kiti asmenys įgytų tokią prieigą⁹³. Nors ir analizuojamas atvejis yra disponavimas vaikų pornografija, tačiau jis neabejotinai tinkamas ir suaugusiųjų pornografijos taikymo prasme. Darbo autorė visiškai pritaria tokiam LAT sprendimui, kadangi šiuo konkrečiu atveju ir kitose analogiškose nagrinėtose bylose, nepasireiškė tiesioginė tyčia darant nusikaltimą, kuri yra privaloma sąlyga baudžiamajai atsakomybei kilti. Kitaip tariant, niekaip nenustatyta, kad asmuo suprato ar žinojo, jog naudojantis elektroninių failų dalinimosi ir siuntimosi programomis įsigyja, platina pornografiją, ir nori taip veikti.

Galima daryti prielaidą, jog šioje nutartyje, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savotiškai susiaurino atsakomybės taikymą per minėtas kompiuterines programas, nes išaiškino, jog jei asmuo tyčia būtų suteikęs prieigą kitiems vartotojams disponuoti pornografinio turinio dalykais, tuomet nusikaltimas būtų tinkamai kvalifikuotas, bet pabrėžiama, kad tokios prieigos suteikimas, nėra laikomas platinimu. Visgi pažymėtina, jog BK 309 straipsnio 1 dalies dispozicijoje, nėra šio požymio - „prieigos prie pornografinio turinio dalykų suteikimas pasinaudojant informacinėmis technologijomis“. Darbo autorė mano, jog šio požymio įtvirtinimas BK 309 straipsnio 1 dalyje būtų įnešęs tikslumo ir aiškumo taikant šią normą praktikoje, kadangi prieigos suteikimo per tokias programas tyčia kur kas lengviau įžvelgiama nei pats platinimas, kuris specialiuju programų veikimo prasme konstatuojamas nepagrįstai. Dar kitaip tariant, tokia veika neatitinka

⁹³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-196-788/2020“, eiteismai, žiūrėta 2023 m. sausio 26 d., <https://eteismai.lt/byla/20622841072891/2K-196-788/2020>.

platinimo sąvokos. Tad kol nėra šio požymio BK 309 str. 1 d., kompiuterinių failų dalijimosi programų bylose, asmenis už prieigos suteikimą reikia išteisinti.

Būtent tokios bylos, kuriose veikos padarytos specialiomis kompiuterinėmis programomis kelia didžiausių problemų, nes kaip analizuota anksčiau, pastebėta, jog teismai neatsižvelgia į asmens turėtą tyčią – jo suvokimą ir norą įsigyti ir išplatinti pornografinio turinio dalykus. Tokių bylų analizė parodė, jog besinaudojant „uTorrent“, „eMule“ ir kitomis panašiomis programomis, dažniausiai asmuo: 1) netyčia, nesąmoningai parsisiunčia pornografinį turinį, kuris automatiškai programos dalinamas su kitais vartotojais; 2) Įsigyja pornografinę medžiagą ir nesuprasdami programų veikimo principo išplatina gautą turinį; 3) Įsigyja pornografinį filmą savo reikmėms ir nežino ar nesupranta, kad yra suteikta prieiga kitiems vartotojams atsisųsti. Ir visais šiais atvejais asmeniui taikoma baudžiamoji atsakomybė už suaugusiųjų pornografinio turinio dalykų išplatiniimą nenustačius asmens psichinio santykio su padaryta veika. Taigi, minėta 2020 m. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis turėtų būti aiškus ir praktinis pavyzdys pirmos instancijos teismams teisingai įvertinti ir nustatyti sąmoningą tyčią platinti suaugusiųjų pornografinio turinio dalykus naudojantis kompiuterinėmis programomis, nes visgi darbo autorės bylų analizė parodė, kad didžioji dalis įsigijimo ir išplatiniimo padaroma būtent per jas.

Pastebėtina ir tai, jog konstatuodami platinimą teismai remiasi, tik tuo, kad „asmuo patalpino į aplanką, iš kurio kiti vartotojai gali atsisųsti“, „sudarė galimybę kitiems siųstis pornografinio turinio dalykus“, „turinys buvo prieinamas kitiems tinklo vartotojams“. Tokia teismų praktika yra pernelyg ydinga, kadangi kaltinimas turi būti formuluojamas aiškiai ir tiksliai, be jokių interpretavimų ir abstrakčių teiginių ar formuluočių, atskleidžiant patį platinimo mechanizmą ir asmens santykį su juo.

Papildomos taikymo problemos

Rasta ir tokių atvejų, kai teismai netinkamai kvalifikuoja ir aiškina asmens padarytus veiksmus. Pavyzdžiui, asmuo buvo nuteistas už suaugusiųjų pornografinio turinio dalykų platinimą, dėl to, kad savo paties gamintas nuotraukas persisiuntė sau į elektroninį pašą⁹⁴. Toks sprendimas yra neteisingas, nes platinimas suprantamas, kaip perdavimas kitiems asmenims disponuoti, o ne sau.

Paminėtina ir tai, kad analizuojant disponavimo suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais bylas, darbo autorė pastebėjo, jog pornografinio turinio dalykų įsigijimo ir platinimo veikos per materialius dalykus (pvz., išorines laikmenas) tyčia kur kas lengviau įrodinėjama, nei

⁹⁴ „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-207-149/2008“, Infolex, žiūrėta 2023 m. sausio 26 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=96308&nr=1> .

tada kai įsigijimas ir platinimas atliekamas per nematerialius dalykus, (pvz., elektronines programas ar internetą), nes dažniausiai tuo pačiu veiksmu asmuo įgyja ir pradeda platinti tokią medžiagą.

Analizuojant baudžiamąją atsakomybę pagal BK 309 straipsnio 1 dalį ir jos taikymą praktikoje, darbo autorei kyla klausimas, ar apskritai už vieno ar poros suaugusiųjų pornografinio turinio dalykų išplatimą neturint išankstinio tikslo asmuo turėtų būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Nepaisant to, kad suaugusiųjų pornografija ir taip lengvai prieinama, pati savaime nėra draudžiama, ją galima ir įsigyti, gaminti ir pan. O kaip matyti, dažnas atvejis bylose, jog asmuo be tyčios, be tikslo išplatina pornografinio pobūdžio medžiagą, neretai tik vieną ar kelis dalykus, kuriuose vaizduojami suaugę asmenys ir teismas be jokių motyvų, svarių argumentų, nustato, kad asmuo veikė tiesiogine tyčia ir turėjo tikslą platinti. Juolab bylų analizė parodė, kad didžioji dauguma bylų, kuriose asmuo nubaudžiamas pagal BK 309 straipsnio 1 dalį yra tada, kai nustatomas disponavimo vaikų pornografija faktas. Pagrįstai kyla klausimai, ar iš tiesų tokia asmens padaryta veika yra pavojinga ir žeidžia visuomenės dorovę, kodėl teismų sprendimai tokie nevienareikšmiški ir kritikuotini. Į šiuos klausimus darbo autorė bandys atsakyti kitoje darbo dalyje.

Darbo autorė pastebėjo ir tokius atvejus, kuomet byloje nenustatyta tyčia dėl pornografinio pobūdžio medžiagos įgijimo ir išplatavimo vienam asmeniui, tačiau apeliaciniu skundu nuteistasis prašo, ne panaikinti pirmos instancijos nuosprendį ir jį išteisinti dėl nusikalstamos veikos sudėties požymių nebuvimo, o paskirti švelnesnę bausmę⁹⁵. Tokios bylų analizės parodo, kad teismai gan formaliai žiūri į baudžiamosios atsakomybės taikymą, todėl atsiranda netinkami teisės aiškinimo ir taikymo pavyzdžiai.

Manytina, jog tokia ydinga ir nevieninga praktika gyvuoja todėl, kad asmenys prisipažįsta padarę nusikalstamą veiką – byla greitai išsprendžiama ir priimamas teismo baudžiamasis įsakymas, kurio įprastai nuteistieji neskundžia, ir to pasekoje aukštesnės instancijos teismai neturi galimybės ištaisyti pirmos instancijos teismų padarytų klaidų ir suformuoti aiškia, teisingą praktiką disponavimo suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais klausimu. Iš to kyla klausimas, kodėl asmenys puola taip greitai pripažinti kaltę sutikdami su jiems pareikštais kaltinimais ir neskundžia jiems nepalankių sprendimų? Pasak Vilniaus miesto apylinkės teismo pirmininko pavaduotojo Mindaugo Ražansko, aptikus disponavimo pornografija faktą, namuose atliekamos kratos sukelia nepatogumus jų šeimų narių atžvilgiu. „Isivaizduokite, nieko neįtarianti žmona ir vaikai pamato savo namuose policijos pareigūnus:

⁹⁵ „Vilniaus apygardos teismo 2019 m. balandžio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-302-574/2019“, eteismai, žiūrėta 2023 m. sausio 27 d., <https://eteismai.lt/byla/233958869260158/1A-302-574/2019?word=1A-302-574/2019>.

šeimai kyla daug klausimų, kas ir ko atvažiavo, ko ieško, kas iš viso vyksta. Tiek kaltinamasis, tiek šeimos nariai jaučiasi nesmagiai. Žmonės apie tai tiesiog nenori kalbėti, tiesiog sutinka su paskirtomis bausmėmis, neskundžia sprendimų ir nori viską greičiau pamiršti⁹⁶. Tad darytina prielaida, jog asmenys net ir žinodami savo teises, pasirenka jų neginti, tačiau tikėtina, jog yra ir tokių, kurie neginčija teismo sprendimų vien dėl to, kad nežino elementarių savo teisių dalyvaujant baudžiamajame procese.

Taigi galima drąsiai teigti, jog tokia problematiškai formuojama teismų praktika iš esmės remiasi tik objektyviaisiais požymiais, o taip pažeidžiamos esminės žmogaus teisės. Apie sukeltus asmens teisių pažeidimus bus kalbama kitoje baigiamojo darbo dalyje.

Nepaisant to, kad didžioji dalis darbo autorės nagrinėtų bylų kelia abejonių dėl teismų sprendimų pagrįstumo vertinant tyčią, platinimo tikslo buvimą, tačiau pavyko rasti ir tokių, kuriose tinkamai išnagrinėta nusikalstama veika ir jos vertinimas buvo svariai argumentuotas. Kaip pavyzdį galima pateikti nutartį, kurioje asmuo kaltinamas už tai, kad užsiregistravus pseudonimais sukūrė kelias paskyras internetiniuose puslapiuose, kad galėtų talpinti (išplatinti) pornografinio turinio dalykus, kaltinamasis suprato, kad taip elgdamasis platina pornografinio turinio filmus ir vaizdo įrašus ir už tai įstatymas numato baudžiamąją atsakomybę: *„Kaltinamasis D. K. kaltu prisipažino visiškai ir parodė, kad jis, būdamas namuose, naudodamasis namų internetu ir savo nešiojamu kompiuteriu, kuriame buvo įdiegęs bylų dalinimosi apskaitos programą, naršė po kitų šalių internetinius pornografinius puslapius, iš kurių parsisiuntė į savo kompiuterį įvairius pornografinio turinio filmus ir vaizdo įrašus, tarp kurių buvo keletas lietuviškų. Taip pat parodė, kad šiuos pornografinio turinio filmus bei vaizdo įrašus su nurodytais jų aprašymais jis patalpino į internetiniuose puslapiuose sukurtas dvi savo paskyras (internetiniame puslapyje užsiregistravus pseudonimais „(-)“, „(-)“) tam, kad kiti šio tinklalapio vartotojai galėtų iš šių jo viešų paskyrų atsisiųsti šiuos pornografinio turinio filmus ir vaizdo įrašus. Taip pat paaiškino, kad abejose jo paskyrose jis įkėlė pornografinio turinio filmus ir vaizdo įrašus kuriuose buvo vaizduojami pilnamečiai asmenys, suaugę vyrai ir moterys, kurie atlikinėjo lytinius aktus įvairiomis pozomis, tarp jų nepilnamečių ar vaikų nebuvo. Kaltinamojo nurodytas aplinkybes patvirtina pareiškime apie padarytą nusikalstamą veiką ir proceso veiksmų atlikimo protokole, paslaugų tiekėjo Kauno interneto sistemos informaciniame pranešime, apžiūros ir kitų objektų apžiūros protokoluose, kratos protokole, specialisto išvadoje*

⁹⁶ „Teismų sistemos naujienos: Pornografijos bylos: lytinio švietimo trūkumas baigiasi psichologinėmis problemomis ir baudžiamąja atsakomybe“, Lietuvos Teismai, žiūrėta 2023 m. sausio 27 d., <https://www.teismai.lt/lt/pornografijos-bylos-lytinio-svietimo-trukumas-baigiasi-psichologinemis-problemomis-ir-baudziamaja-atsakomybe/8498> .

ir kitoje rašytinėje bylos medžiagoje užfiksuotus faktinius duomenis“⁹⁷. Jo veiksmai neapsiribojo vienkartinio išplatiniu - nustatytas sistemingumas, tiesioginė tyčia - suprato, kad platina suaugusiųjų pornografinio turinio dalykus ir norėjo taip veikti. Kaltininko veikla atitiko BK 309 straipsnio 1 dalies objektyviųjų bei subjektyviųjų požymių sudėties visumą.

Kitoje byloje, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kolegija pagrįstai argumentavo platinimo tikslą remiantis kaltininko įgytu dideliu kiekiu suaugusiųjų pornografinio turinio dalykų ir anksčiau turėtomis administracinėmis nuobaudomis: „*Kasatorius nepagrįstai teigia, kad teismai savo išvadas dėl audiovizualinių kūrinių įgijimo ir laikymo komerciniais tikslais, o pornografinio turinio kūrinių atveju – įgijimo platinimo tikslais pagrindė ne teisiamajame posėdyje išnagrinėtais įrodymais, bet spėjimu ir prielaidomis. Kolegija pažymi, kad išvados apie subjektyvius veikos požymius daromos ne tik pagal kaltininko parodymus, bet ir pagal byloje surinktais įrodymais nustatytas faktines bylos aplinkybes. Be to, išvados dėl nusikalstamos veikos sudėties požymių buvimo gali būti daromos ne tik pagal tiesioginius, bet ir pagal netiesioginius įrodymus. Nagrinėję bylą teismai atsižvelgė į tai, kad kasatorius įgijo ir namuose, garaže bei automobilyje laikė įvairaus turinio neteisėtas audiovizualinių kūrinių kopijas. Iš viso šiose vietose jis laikė <...> 1832 kompaktinius diskus su neteisėtomis kūrinių, kurių turinys priskirtinas pornografijai, kopijomis. Dauguma visų kūrinių kartojosi. Atliekant procesinius veiksmus pas kasatorių aptikta tuščių kompaktinių diskų dėklų, 13 kg poligrafijos, skirtos įdėti į kompaktinius diskus, popieriaus pjaustymo įrenginys, taip pat 69 hologramos. Liudytojas V. S. parodė, kad poligrafija ir hologramos nėra laisvai prieinamos, t. y. jų teisėtai įsigyti negalima. Iš liudytojo R. R. parodymų matyti, kad O. J. nuolat dideliais kiekiais pirko iš jo tuščius kompaktinių diskų dėklus. Byloje yra duomenų, kad O. J. anksčiau yra baustas administracine tvarka už veikas, susijusias su prekyba neteisėtomis kūrinių kopijomis. Teismai, darydami išvadą, kad neteisėtas kūrinių kopijas O. J. įgijo ir laikė komerciniais tikslais, o pornografinių kūrinių atveju – platinimo tikslais. Kasatoriaus nurodomos aplinkybės, kad pas jį nerasta neteisėtų kopijų gaminimo įrenginių, kainynų, pirkėjų sąrašų, nei patvirtina, nei paneigia komercinių ar platinimo <...>“⁹⁸.*

Paminėtina ir tai, jog būtina atkreipti dėmesį į tuos atvejus, kai asmuo savo įrenginiuose laiko pornografinio turinio dalykus, kuriuos pagamino ar įgijo, kadangi tai dažnai nepatvirtina aplinkybės, kad asmuo tai darė turint tikslą platinti. Darbo autorė pritaria teismo nuosprendžiui, kuriame „iš kaltinimo šalina pornografinio pobūdžio nuotraukų darymą platinimo tikslais, tos

⁹⁷ „Kauno apylinkės teismo 2019 m. gruodžio 18 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-3796-1009/2019“, eteismai, žiūrėta 2023 m. sausio 28 d., <https://eteismai.lt/byla/127877934995740/1-3796-1009/2019?word=apgamas> .

⁹⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-654/2011“, Infollex, žiūrėta 2023 m. sausio 24 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=331142&nr=1> .

aplinkybės prokuratūra neįrodė. Vien tas faktas, jog jis išsiuntė vieną iš paties darytų nuotraukų nepatvirtina kaltinamojo tyčios prieš padarant nuotrauką ją platinti. Pažymėtina, jog iš kaltinamojo išimtame telefone <...> buvo ir daugiau pornografinio turinio nuotraukų, vaizdo įrašų, tačiau kaltinamajam nėra inkriminuojami veiksmai dėl šių nuotraukų, vaizdo įrašų darymo, kas atrodytų netinkama, jeigu pripažinti, kad nuotraukas jis darė ar kaupė platinimo tikslais. Tikėtina, kad kaltinamasis turi tam tikrą polinkį į tokio pobūdžio vaizdus, ką patvirtina telefone esančios nuotraukos, vaizdo įrašai, iš kitur parsisiųstos nuotraukos, piešiniai, tačiau nebūtinai jis tas nuotraukas darė ar kaupė siekdamas vėliau jas platinti⁹⁹.

Apibendrinant galima teigti, kad LR BK 309 straipsnio 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos taikymas yra itin problematiškas. Baudžiamoji atsakomybė asmenims taikoma nenustatant realaus pagrindo. Teismų praktika formuluojama klaidingai, paprastai apsiribojant asmens prisipažinimu, paliekant asmens kaltę ir tikslą nuošalyje, neatskleidžiant platinimo tikslo mechanizmo motyvų, kas sudaro nagrinėjamo nusikaltimo būtinąjį įrodomąjį sudėties požymį. Teisiniu požiūriu vertinant platinimo pasireiškimą, jis gan komplikotas, kalbant būtent apie platinimą per kompiuterines programas, nes viskas priklauso nuo jų veikimo principo. Taigi, kaip jau darbe minėta, apkaltinamasis nuosprendis negali būti grindžiamas prielaidomis, o turi būti įrodytas kiekvienas nusikalstamos veikos sudėties požymis, kurių visuma pagrindžia asmens kaltę.

⁹⁹ „Panevėžio apylinkės teismo Kupiškio rūmų 2014 m. gruodžio 1 d. nuosprendis Nr. 1-116-783/2014“, Infolex, žiūrėta 2023 m. sausio 25 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=990829&nr=6> .

1.4 Nusikalstama veika numatyta LR BK 309 straipsnio 4 dalyje ir jos sudėties požymiai

LR BK 309 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta baudžiamojo nusižengimo sudėtis, kurios objektyvieji sudėties požymiai yra dvi alternatyvios veikos: 1) pornografinio turinio dalykų, kuriose nėra pavaizduotas vaikas arba asmuo pateikiamas kaip vaikas, demonstravimas; 2) tokių dalykų reklamavimas.

BK komentare nurodyta, kad demonstravimu laikomas „pornografinio turinio dalykų rodymas kitam asmeniui ar kitiems asmenims tokiu būdu, kad šie galėtų susipažinti su jo turiniu“¹⁰⁰.

Demonstruojama gali būti tiek viešai, tiek neviešai. Viešas demonstravimas pasireiškia kai su demonstruojamo dalyko turiniu gali susipažinti daug asmenų – kino teatre, klube, per televizorių, ir pan¹⁰¹. Tad pagrįstai kyla klausimas, ar esant draugų kompanijoje vienam asmeniui įjungus suaugusiųjų pornografinio turinio filmą, taip visiems susipažinus su rodomąja medžiaga, bus traukiama baudžiamojon atsakomybėn už tokio pobūdžio filmo demonstravimą? Neviešu demonstravimu laikytini tie atvejai, kai rodoma vienam asmeniui ar keliems pažįstamiems asmenims¹⁰². Vadinasi, asmens nuogo kūno rodymą savo antrajai pusei galima traktuoti kaip privatų demonstravimą, už kurį gali būti inkriminuojama BK 309 straipsnio 4 dalis, kas yra absoliučiai nelogiška.

Galima paminėti tinkamą demonstravimo požymio pavyzdį baudžiamojoje byloje: „G. K. 2021 m. vasario 11 d., <...>, būdamas savo namuose, <...> turėdamas tikslą demonstruoti, naudodamasis interneto tinklu, <...> prisijungė su iš ikiteisminio tyrimo metu nenustatyto asmens gauta nuoroda (duomenys neskelbtini) prie nuotolinės matematikos pamokos, vykusios nuotolinių susitikimų ir video konferencijų organizavimo platformoje „ZOOM Video Communications“, iš savo sukurtos vartotojo paskyros „M. M.“ ir tiesioginės pamokos metu demonstravo savo lytinį organą, tokiu būdu viešai demonstravo pornografinio turinio dalykus, kuriuose atvirai ir detalai rodomi lytiniai organai, nes su juo galėjo susipažinti nuotolinių susitikimų ir video konferencijų organizavimo platformoje „ZOOM Video Communications“ matematikos pamokoje dalyvavę (duomenys neskelbtini) gimnazijos (duomenys neskelbtini) klasės mokiniai ir mokytoja F. Ž“¹⁰³.

Visgi, kalbant apie pornografijos demonstravimą, jis labiausiai pasireiškia rodant tokio pobūdžio turinį mažamečiams ir nepilnamečiams asmenims. Esant tokioms situacijoms, itin

¹⁰⁰ Armanas Abramavičius ir kt., *supra note*, 19: 557

¹⁰¹ *Ibid.*

¹⁰² *Ibid.*

¹⁰³ „Panevėžio apylinkės teismo 2021 m. birželio 17 d. baudžiamasis įsakymas byloje Nr. e1-611-749/2021“, Liteko, žiūrėta 2023 m. sausio 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=7339f986-1bdc-4e92-ac25-4f18e32efce0>.

dažnai kaltininko veiksmai kvalifikuojami kaip idealioji nusikalstamų veikų sutaptis pagal BK 153 straipsnį (tvirkinimas) ir 309 straipsnio 4 dalį. „V. P. pagal BK 153 straipsnį ir 309 straipsnio 4 dalį nuteistas už tai, kad <...>, nenustatytą skaičių kartų atliko mažamečių I. V., gimusios (duomenys neskelbtini), ir J. P., gimusios (duomenys neskelbtini), tvirkinimo veiksmus – demonstravo joms pornografinio turinio filmus, kuriuose atvirai ir detalai rodomi lytiniai organai, masturbacija, oralinis, analinis ir lytinis aktas“¹⁰⁴.

Galima paminėti ir kitą bylą, kurioje: „K. K. nuo 2018 metų lapkričio mėnesio, tikslus laikas nenustatytas, iki 2019 metų sausio mėnesio, savo namuose, naudojant kompiuterinį įrenginį nuotraukom peržiūrėti „Agfaphoto“, į jį įdėdamas atminties laikmeną „Kingston“ su joje išsaugotais pornografinio pobūdžio vaizdo dokumentais (nuotraukomis): <...> kuriuose atvirai ir detalai rodomi lytiniai organai ir tai yra pagrindinis tokios informacijos tikslas, demonstravo nepilnamečiams nukentėjusiesiems J. V. ir D. K. pornografinio turinio dalykus“¹⁰⁵.

Reikia pabrėžti, kad suaugusiųjų pornografinio turinio demonstravimu traktuojami ir tokie atvejai, kada yra sudaromos sąlygos susipažinti su tokio pobūdžio informacija nepilnamečiams asmenims. Pavyzdžiui: „Pats A. G. sudarė sąlygas vaikams šiuos filmus žiūrėti, juos laikydamas atvirai, stalčiuje, vaikams prieinamoje vietoje, nukentėjusieji E. J. ir M. S. parodymų patikrinimo vietoje metu parodė A. G. bute esančią spintelę, kurios stalčiuje jie matė laikomas vaizdo plokšteles su sekso filmais. Kaltinamasis bandė kaltę versti patiems vaikams, nurodydamas, kad tai jie atsinešė pornografinio turinio filmą, tačiau jis žiūrėti jo neleido, tačiau iš bylos medžiagos matyti, kad neleistino turinio filmai buvo žiūrimi ne vieną kartą, neretai ir jis pats kartu su vaikais juos žiūrėdavo“¹⁰⁶. Neabejotina, kad vaikams toks suaugusiųjų pornografinio turinio dalykų vaizdavimas yra pavojingas ir gali ne tik iškreipti jų sąmonę, bet ir kenkti jų vystymuisi. Tad darbo autorės nuomone, aptariama norma turėtų būti taikoma tik demonstruojant pornografinį turinį mažamečiams ir nepilnamečiams asmenims.

BK 309 straipsnio 4 dalyje numatytas baudžiamasis nusižengimas yra baigtas nuo to momento kai pradėta demonstruoti ar reklamuoti suaugusiųjų pornografinio turinio dalykus. Veika pasireiškia tik tiesiogine tyčia – kaltininkas supranta, kad demonstruoja arba reklamuoja suaugusiųjų pornografinio turinio dalyką, ir nori taip elgtis¹⁰⁷. Atkreiptinas dėmesys, kad pagal BK 309 straipsnio 4 dalį atsako tik fizinis asmuo, kas darbo autorės manymu yra nelogiška. Padaryti minimą nusikalstamą veiką gali ir juridinis asmuo.

¹⁰⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-252/2013“, Infoplex, žiūrėta 2023 m. sausio 30 d.,

<https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=678372&nr=1> .

¹⁰⁵ „Šiaulių apylinkės teismo 2019 m. balandžio 30 d. baudžiamasis įsakymas byloje Nr. 1-869-409/2019“, eteismai, žiūrėta 2023 m. sausio 30 d., <https://eteismai.lt/byla/70390970094219/1-869-409/2019?word=4%20dal%C4%AF> .

¹⁰⁶ „Telšių rajono apylinkės teismo 2011 m. gegužės 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-9-344/2011“, eteismai, žiūrėta 2023 m. sausio 30 d., <https://eteismai.lt/byla/213031835403004> .

¹⁰⁷ Armanas Abramavičius ir kt., *supra note*, 19.

Analizuojant teismų praktiką, pastebėta, platinimo (BK 309 straipsnio 1 dalies) ir demonstravimo (BK 309 straipsnio 4 dalies) požymių atribojimo problema. Vienais atvejais – teismai bylose kaltininko veiksmus pripažįsta kaip platinimą, kitais tapačiais atvejais – kaip demonstravimą. Kaip pavyzdį galima pateikti bylą, kurioje kaltinamasis buvo nuteistas už pornografinio turinio dalykų demonstravimą, o būtent: „R. Č <...>, į internetinio tinklalapio *www.twitter.com*, kuriame užsiregistravęs slapyvardžiu „R. C.“, asmeninę paskyrą įkėlė minėtas 3 pornografinio turinio nuotraukas, *www.twitter.com* nariai, ir tokiu būdu jis viešai demonstravo savo paties pagamintus pornografinio turinio dalykus“¹⁰⁸. Teismas įvertinęs šią situaciją, pornografinio turinio patalpinimą į internetinę svetainę pripažino kaip demonstravimą. Tuo tarpu kitoje analogiškoje byloje, pornografinės medžiagos patalpinimas į internetinį tinklalapį buvo pripažintas kaip platinimas: „jis <...> turėdamas tikslą platinti internetu pornografinio pobūdžio vaizdo dokumentus per savo kompiuterį <...>, įsigijo vaizdo dokumentų (nuotraukų): <...>, kurios yra pornografinio pobūdžio ir jas platinimui patalpino tinklalapyje (duomenys neskelbtini), kurios buvo Lietuvos kriminalinės policijos biuro Nusikaltimų elektroninėje erdvėje tyrimo valdybos pareigūnų aptiktos“¹⁰⁹.

Dar vienoje byloje asmuo kaltinamas pagal BK 309 straipsnio 4 dalį, už tai, kad „R. M. mobiliojo ryšio telefonu prisijungęs prie socialinio tinklapio „Facebook“ savo paskyros „R. M.“, patalpino sesers E. M. pornografinio turinio nuotraukas, taip demonstravo pornografinio turinio dalykus, todėl jo veika atitinka Lietuvos BK 309 straipsnio 4 dalies dispoziciją“¹¹⁰. Šioje situacijoje darbo autorė neįžvelgia atribojimo tarp demonstravimo ir platinimo. Juk socialiniuose tinkluose patalpinamos nuotraukos įprastai teismų traktuojamos kaip platinimas, nes asmuo jau įgyja galimybę jomis disponuoti, pavyzdžiui, parsisiųsti į savo įrenginį. Kritikuotina, ar tokie patalpinimai gali būti laikomi susipažinimui su tokio pobūdžio turiniu, nors logiška, kad ne tik susipažįstama su pornografinio turinio dalykais, bet ir sudaroma galimybė jais disponuoti. Tokios situacijos išryškina teisinės spragas, tiek įstatymo leidėjo atžvilgiu, tiek teismų praktikoje.

Be kita ko, rasta pavyzdžių, kai teismai platinimo ir demonstravimo sąvokas vartojo kaip sinonimus. Pradžioje teismas nustatė, kad asmuo įkeldamas nuotraukas į internetinį puslapį demonstravo suaugusiųjų pornografinį turinį, nes su tokiu turiniu galėjo susipažinti internetinio tinklalapio lankytojai, tačiau rezoliucinėje dalyje konstatavo, jog *platino* pornografinio turinio

¹⁰⁸ „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. gegužės 5 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1447-576/2016“, eteismai, žiūrėta 2023 m. sausio 30 d., <https://e-teismai.lt/byla/272164215674707/1-1447-576/2016>.

¹⁰⁹ „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2011 m. lapkričio 28 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-895-369/2011“, Infolex, žiūrėta 2023 m. sausio 30 d., <https://www-folex.lt/skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=336596&nr=1>.

¹¹⁰ „Šiaulių apylinkės teismo 2018 m. vasario 5 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-439-471/2018“, eteismai, žiūrėta 2023 m. sausio 30 d., <https://eteismai.lt/byla/32942946797364/1439471/2018?word=BK%20309%20straipsnio%204%20dal%C4F>.

nuotraukas, nes su jomis galėjo susipažinti internetinio tinklalapio lankytojai. „<...> Nusikalstami veiksmai padaryti tiesiogine tyčia, nes jis žinojo, kokio turinio nuotraukas įkelia į viešą erdvę – internetinį tinklalapį, kuriame skelbiama apie įvairius parduodamus-perkamus daiktus, ir padaro jas prieinamas dideliam žmonių ratui, t. y. jis suprato savo veiksmų pavojingumą ir norėjo taip elgtis, todėl kaltinamojo nusikalstami veiksmai teisingai kvalifikuoti pagal BK 309 straipsnio 1 dalį“¹¹¹.

Nagrinėjant tokius atvejus, ne visai aišku, kokie kriterijai skiria platinimą nuo demonstravimo, nes akivaizdu, kad jie yra painiojami. Juk ir platinimo atveju galima traktuoti, kad pirmiausia yra susipažįstama su pornografiniu turiniu. Nors ir teisės doktrinoje pažymima, jog pagal BK 309 straipsnio 1 dalies logiką, platinimo nesudaro kito asmens supažindinimas su tokio dalyko turiniu arba jo viešas demonstravimas, matyti, kad teismai vis tik neaiškiai atiboja nagrinėjamas straipsnio dalis, to pasekoje formuojasi nevieninga ir ydinga teismų praktika. Visgi, darbo autorė mano, jog šioje vietoje turėtų būti atkreiptinas dėmesys į doktrinos aiškinimą dėl veikos baigtumo momento: Platinimas – nuo gautos galimybės disponuoti pornografinio turinio dalyku, demonstravimas – nuo susipažinimo su pornografinio turinio dalyku. Tad darbo autorės nuomone, pornografinio turinio patalpinimas į internetą yra platinimas, o ne demonstravimas.

Paminėtina, kad demonstravimu laikomi ir tokie atvejai, kada asmuo pornografinio turinio dalyką, pavyzdžiui nuotraukas, numeta ant grindinio kitiems asmenims pamatyti¹¹².

Reklamavimas – „tai informacijos apie tam tikrą pornografinį kūrinį suteikimas vienam, keliems ar neapibrėžtam ratui žmonių, skatinant šį kūrinį įsigyti arba susipažinti su jo turiniu“¹¹³. Tai gali būti daroma tiek viešoje, tiek privačioje vietoje, per televiziją, kavinėje, klube ir pan. Reklamavimas gali būti ir susijęs, ir nesusijęs su tokio kūrinio fragmentų demonstravimu, tačiau iš reklamos turinio turi būti aišku, kad reklamuojamas kūrinys yra pornografinio pobūdžio¹¹⁴.

Analizuojant teismų praktiką, pornografinio turinio dalykų reklamavimo praktiškai nerasta, tačiau keli rasti pavyzdžiai rodo, jog neretai reklamavimas inkriminuojamas kartu su demonstravimu.

Pastebėta, kad teismai absoliučiai nedetalizuoja kaltininko padarytų veiksmų. Kitaip tariant, nesuprantama, kuriais veiksmais reklamavo, o kuriais veiksmais demonstravo pornografinio turinio dalykus. Štai teismo sprendimo pavyzdys, kuriame: „S. K. demonstravo bei

¹¹¹ „Alytaus apylinkės teismo 2015 m. birželio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-236-543/2015“, Infolex, žiūrėta 2023 m. sausio 31 d.,

<https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1094681&nr=1>.

¹¹² „Panevėžio apylinkės teismo 2011 m. rugsėjo 12 d. sprendimas Nr. 1-60-783/2011“, Infolex, žiūrėta 2023 m. sausio 31 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=396897>.

¹¹³ Armanas Abramavičius ir kt., *supra note*, 19.

¹¹⁴ *Ibid.*

reklamavo pornografinio turinio dalykus, o būtent: <...> iš UAB „Hostex“ nupirkęs domeną ir suteikęs jam vardą „(duomenys neskelbtini)“, po to, kai E. L. savo nešiojamu kompiuteriu iš internetinės prieigos, <...> atliko apipavidalinimo ir dizaino darbus bei šį domeną nukreipė į UAB „Avsc Simple“ tarnybinę stotį (serveris www.eurovps.lt) prieglaudos teisėmis, į minėtą internetinį tinklalapį įkėlė pornografinio turinio dalykus, t. y. vaizdo dokumentus, kuriuose atvirai ir detalai rodomi lytiniai organai, oralinis lytinis aktas, natūralus lytinis aktas, grupinis lytinis aktas, t. y. demonstravo ir reklamavo šią pornografinio pobūdžio vaizdo medžiagą internetiniame tinklapyje <...>“¹¹⁵. Taigi visiškai neaišku, kuriais veiksmais kaltininkas reklamavo, ir kuriais demonstravo minimą turinį.

Galima paminėti ir kitą pavyzdį, kuriame nurodoma, jog: „J. P. nusikalstama veika yra įrodyta ir kvalifikuotina pagal Lietuvos Respublikos BK 309 straipsnio 4 dalį, nes nustatyta, kad jis pasinaudodamas informacinėmis ir ryšių technologijomis, demonstravo ar reklamavo pornografinio turinio dalykus“¹¹⁶. Matyti, kad teismai neteisingai formuluoja teiginius, nors bylos esmė tinkamai nusako padarytus veiksmus, kad būtent asmuo demonstravo pornografinio turinio dalyką „<...> turėdamas tikslą demonstruoti pornografinio turinio dalykus, internetiniame skelbimų tinklalapyje, <...> kuriame patalpino nuotrauką, kuri pagal 2018-09-24 Žurnalistų etikos inspektorius tarnybos pateiktą specialisto išvadą Nr. EA-118 yra pornografinio pobūdžio ir šiame internetiniame tinklalapyje buvo prieinama kitiems interneto vartotojams. Taip jis internetiniame tinklalapyje www.skelbimai.lt demonstravo pornografinio turinio dalykus“¹¹⁷.

Jeigu pornografinio turinio dalykas reklamuojamas turint tikslą platinti, svarstyтина, ar veika neturi BK 309 straipsnio 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos požymių¹¹⁸. Manytina, kad tokių pavyzdžių nėra, nes darbo autorei nepavyko rasti atitinkamų reklamavimo atvejų.

Pabrėžtina, kad norint inkriminuoti BK 309 straipsnio 4 dalį būtina nustatyti visus objektyviuosius ir subjektyviuosius sudėties požymius, kurie neginčijamai patvirtintų asmens kaltę padarius nusikalstamą veiką, priešingu atveju, duomenys, kurie buvo grindžiami prielaidomis dėl veikos padarymo, iš kaltinimo turi būti panaikinti.

Kaip jau minėta, BK 309 straipsnio 4 dalis numato baudžiamojo nusižengimo sudėtį. Atsižvelgiant į tai, darbo autorei neaišku, kodėl pornografinio turinio dalykų demonstravimas ir reklamavimas kaip nusikalstamos veikos laikomos mažiau pavojingomis, nei pornografinio

¹¹⁵ „Vilniaus regiono apylinkės teismo Širvintų rūmų 2012 m. lapkričio 7 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-139-880/2012“, Infoplex, žiūrėta 2023 m. sausio 31 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=607175&nr=1>.

¹¹⁶ „Klaipėdos apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 2 d. baudžiamasis įsakymas byloje Nr. 1-1068-586/2018“, eteismai, žiūrėta 2023 m. sausio 31 d., <https://eteismai.lt/byla/155830920319134/11068586/2018?word=BK%20309%20straipsnio%204%20dal%C4%AF>.

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Armanas Abramavičius ir kt., *supra note*, 19: 558.

turinio dalykų platinimas. Pavyzdžiui, kuo pornografinės nuotraukos išsiuntimas per socialinį tinklą ar sms žinute yra pavojingesnis už tos pačios nuotraukos patalpinimą į internetą, kur su tokiu turiniu gali susipažinti neapibrėžtas žmonių ratas, juolab nepilnamečiai asmenys. Taigi, pirmu atveju teismai pripažįsta veiksmus kaip platinimą, antru kaip demonstravimą, kas neabejotinai nesuprantama – kokiais motyvais įstatymo leidėjas nustatė, kad būtent demonstravimas ir reklamavimas mažiau pavojingas už platinimą. Be to, tiek 309 straipsnio 1 dalyje, tiek 4 dalyje veiksmai gali pasireikšti, o dažniausiai ir pasireiškia toje pačioje vietoje – internetinėje erdvėje. Taip pat, tiek ir išplatintas, tiek ir parodytas pornografinio turinio dalyko kiekis gali būti tas pats. O svarbiausias momentas, kad ir išplatinama, ir demonstruojama gali būti vaikams. Todėl atsižvelgiant į sudėties požymius, ir į tai, kad BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalyje numatytos veikos gali pasireikšti toje pačioje vietoje, tuo pačiu būdu, vienoda tyčia, tikslais ir motyvais, darbo autorė mano, jog jos abi yra vienodo pavojingumo.

Apibendrinant galima teigti, kad nepaisant pozicijos dėl BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalies vienodo pavojingumo, darbo autorė neįžvelgia tokio pavojingumo dėl suaugusiųjų pornografinio turinio dalykų demonstravimo arba reklamavimo, dėl kurių turėtų būti traukiama baudžiamojon atsakomybėn. Manytina, kad už suaugusiųjų pornografinio turinio dalykų demonstravimą arba reklamavimą reikalinga bausti tik vaikų atžvilgiu¹¹⁹, kuriuos siekiama apsaugoti nuo iškreipto vystymosi. Analizuota, reta ir nevieninga teismų praktika bei mažas dėmesys teisės doktrinoje, išryškino esamas taikymo problemas ir iškėlė gan pagrįstus klausimus, dėl nagrinėjamos normos veiksmingumo ir tikslingumo. Apie tai bus kalbama kitoje darbo dalyje.

¹¹⁹ Bausti pagal LR BK 309 straipsnį arba 153 straipsnį, arba abu iš sutapties. Visgi nesiplėčiant, darbo autorės nuomone, kaip ir darbe minima, jog BK dorovės skyrius yra perteklinis ir kalbant apie nusikalstamas veikas padarytas vaikų atžvilgiu, darbo autorės nuomone, turėtų būti atskiras BK skyrius, kuriame būtų reglamentuojamos visos veikos padarytos prieš nepilnamečius ir mažamečius, įskaitant ir reformuotą BK 309 straipsnį, kuris aiškiai nurodytų, jog baudžiamojon atsakomybėn traukiama už pornografinio turinio dalykų platinimą, demonstravimą, ir pan. vaikams.

2. DISPONAVIMO SUAUGUSIŲJŲ PORNOGRAFIJOS DALYKAIS KRIMINALIZAVIMO PAGRĪSTUMAS IR UŽSIENIO VALSTYBIŲ PATIRTIS

2.1 Nusikalstamų veikų numatytų LR BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalyje kriminalizavimo pagrindumas

Nusikalstamų veikų kriminalizavimas ir dekriminalizavimas yra valstybės baudžiamosios politikos sudedamoji dalis. Kriminalizavimas yra tam tikras veikų pripažinimas nusikalstamomis ir jų įrašymas į baudžiamąjį įstatymą, o dekriminalizavimas – tam tikras nusikalstamų veikų pripažinimas nebe nusikalstamomis ir jų eliminavimas iš baudžiamojo įstatymo¹²⁰. Tokius pripažinimus sprendžia įstatymų leidėjas – Seimas. Neginčijama kad, įstatymų leidžiamajai valdžiai šiais klausimais daro įtaką ir bendrieji baudžiamąją politiką formuojantys veiksniai, tokie kaip – nusikalstamumo būklė, dinamika, struktūra; taip pat parlamentarų politinės, religinės, teisinės ir asmeninės pažiūros; tarptautinė ir Europos Sąjungos teisė; kriminologijos ir baudžiamosios teisės doktrina; viešoji nuomonė ir pan. aspektai¹²¹.

Remiantis Lietuvos ir užsienio teisės mokslininkų¹²² mokslinėmis publikacijomis, kuriose analizuojamas veikos kriminalizavimas (dekriminalizavimas) ir jos kriterijai, Lietuvos baudžiamosios teisės teorijoje yra išskiriami ir susiformavę pagrindiniai šie veikos kriminalizavimo kriterijai:

- 1) Veikos pavojingumas;
- 2) *Ultima ratio* principas;
- 3) Veikos paplitimas;
- 4) Baudžiamosios teisės veikimo sritis ir ribos.¹²³

Prof. dr. G. Švedas yra pabrėžęs, jog „jei dekriminalizavimo procesas nevyksta, vadinasi, nėra pagrindo tam tikras veikas dekriminalizuoti arba įstatymų leidėjas nesiryžta atsisakyti „mirusių“ baudžiamojo įstatymo straipsnių. Jo nuomone, Lietuvoje pagrįstesnė yra antroji priežastis, nes priešingu atveju tektų pripažinti, jog per paskutiniuosius du tris dešimtmečius visuomeniniai santykiai, kuriuos reguliuoja baudžiamoji teisė, nepatyrė jokių pokyčių. Su tokiu vertinimu vargu ar galima sutikti, nes ir naujajame BK yra daug iš senojo BK perimtų straipsnių, numatančių baudžiamąją atsakomybę už tam tikras nusikalstamas veikas,

¹²⁰ Gintaras Švedas, „Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika“, *Teisė* 82 (2012): 13, <https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367186314675/J.04~2012~1367186314675.pdf>.

¹²¹ *Ibid.*

¹²² Viktoras Justickis, *Kriminologija. Vadovėlis. I dalis*, (Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001); Vladas Pavilonis, *Baudžiamosios politikos pagrindai*, (Justitia, 1996); Gintaras Švedas, „Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika“, *Teisė* 82 (2012); Andrew Ashworth, *Principles of Criminal Law*, (New York: Oxford University Press, 2003).

¹²³ Švedas, *op.cit.*

kurie netaikomi gana ilgą laikotarpį¹²⁴. Visiškai pritartina šiam teiginiui, kadangi disponavimas suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais buvo tiesiog perkeltas iš senojo TSR BK¹²⁵ neištyrus ar vis dar veikia atitinka kriminalizavimo kriterijus, ar yra būtinumas saugoti tokį teisinį objektą.

Analizuojant disponavimą suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais kaip nusikalstamą veiką numatytą BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalyse, darbo autorei kyla klausimas, ar apskritai minėtos nusikalstamos veikos atitinka bent vieną kriminalizavimo kriterijų.

Kalbant apie pirmąjį kriterijų – veikos pavojingumą, tai baudžiamoji atsakomybė, kuri yra griežčiausia priemonė, turi būti orientuota tik į savaime visiems suprantamas neabejotinai pavojingas veikas, tokias kaip nužudymas, išprievartavimas ir pan. Konstitucinis Teismas ne kartą pabrėžęs, kad „demokratinėje teisinėje valstybėje įstatymų leidėjas turi teisę ir kartu pareigą įstatymais uždrausti veikas, kuriomis daroma esminė žala asmenų, visuomenės ar valstybės interesams arba keliama grėsmė, kad tokia žala atsirastų, <...> konstitucinis teisinės valstybės principas būtų pažeistas, jeigu įstatyme būtų nustatyta teisinė atsakomybė už tokią veiką, kuri nėra pavojinga visuomenei ir dėl to teisiškai nedraustina <...>“¹²⁶.

Vertinant suaugusiųjų pornografijos pavojingumą, reikalinga atsižvelgti į mokslinius tyrimus, kurie arba patvirtina, arba paneigia pornografijos daromą žalą asmenims. Tačiau konkrečių tyrimų Lietuvoje nėra atlikta, o apžvelgiant užsienyje atliktus tyrimus, atkreiptinas dėmesys, jog vieningos nuomonės nėra ir ko gero nebus apie pornografijos daromą poveikį asmenims. Darbo autorė nekalba apie pornografijos daromą žalą vaikams, kadangi neginčijama, jog vaikams yra daromas neigiamas poveikis jų besiformuojančiai asmenybei.

Norisi paminėti užsienio teisės profesorių C. McGlynn ir E. Rackley nuomonę, jog pornografija visada pasižymi arba stipriu „už“ arba stipriu „prieš“, tad reikalinga surasti tą „aukso viduriuką“, kuris atskleistų tą tikrąjį daromą poveikį asmeniui¹²⁷.

Pavyzdžiui, teisininkas R. Showers teigia, jog pornografija yra itin neigiamas reiškinys, susijęs su nusikalstamumu, išprievartavimais, išžaginimais, plintačiomis ligomis ir daro žalą šeimoms¹²⁸. Priešingą nuomonę išsakė amerikiečių psichologas, teigdamas, jog didėjantis pornografijos prieinamumas sąlygoja seksualinių nusikaltimų mažėjimą, o tokia tendencija matoma pastaruosius 20 metų, kadangi visus šiuos metus pornografijos prieinamumas vis didėjo.

¹²⁴ Švedas, *supra note*, 120: 14.

¹²⁵ „Lietuvos TSR baudžiamasis kodeksas“ 242 str., *supra note*, 18.

¹²⁶ „LR Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas“, LRKT, žiūrėta 2023 m. vasario 5 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta248/content>.

¹²⁷ Clare McGlynn ir Erika Rackley, „Striking a Balance: arguments for the criminal regulation of extreme pornography“, *Criminal law review* (2007): 2, https://www.researchgate.net/profile/ClareMcglynn/publication/30053872_Striking_a_balance_Arguments_for_the_criminal_regulation_of_extreme_pornography/links/54d0c0ec0cf20323c2194a22/Striking-a-balance-Arguments-for-the-criminal-regulation-of-extreme-pornography.pdf?sg%5B0%5D=started_experiment_milestone&origin=journalDetail.

¹²⁸ Showers, *supra note*, 23.

Psichologas tvirtina, kad šie mokslinių tyrimų duomenys sukuria katarsio efekto įspūdį; kad pornografijos poveikis iš tikrųjų gali būti priemonė palengvinanti seksualinę agresiją.¹²⁹ Kiti tyrimai rodo, jog priklausomai nuo skirtingų žmonių, pornografijos žiūrėjimas gali būti svarbi ir teigiama seksualinio tyrimo erdvė¹³⁰. Pavyzdžiui, kad pornografija yra seksualinis informacijos šaltinis, kuris yra svarbus vyriškumo patvirtinimui¹³¹.

Rasta ir tokių tyrimo rezultatų: pornografijos žiūrėjimas gali sumažinti vyrų pasitenkinimą santykiais; jiems kur kas maloniau masturbotis patiems, nei užsiminėti fiziniu suėjimu poroje¹³². Moterims pornografijos naudojimas gali sumažinti intymumą, iššaukti kūno gėdą, nepasitikėjimą savimi arba paskatinti įtraukimą į prievartą seksualiniams aktams¹³³. Tuo tarpu, kitas didelio masto tyrimas atskleidė kitokius rezultatus: jog pornografija tai pramonė, kurioje dominuoja vyrai – jų seksualinio gyvenimo kokybę pagerėja ir tokiu būdu jie gerina moterų seksualinį gyvenimą¹³⁴.

Darbo autorė pritaria pornografijos ilgalaikiam daromam poveikiui asmenybei, kai kalba eina apie priklausomybę. Net pornografijos žiūrėjimas kelia priklausomybę žmonėms. Yra nuomonių, kad pornografija yra tokia žalinga kaip kitos visiems aiškiai žinomos priklausomybės, kaip: alkoholis, tabakas, lošimai ir pan. Verta paminėti žymų mokslų dr. Andrew Hubermaną, neurobiologijos ir oftalmologijos profesorių, kuris atliko tyrimą ir paaiškino pornografijos daromą žalą ilginiui. Jis tikina, jog testosteronas, dopaminas didėja stebint seksą, o ne užsiimant tuo su žmogumi. Tada kyla sunkumų su partneriu, kai atsiranda intymi sąveika, nes smegenys nėra paruoštos reaguoti. Kitaip tariant dopaminas išekvotas stebint, o ne fiziškai užsimant lytiniu aktu.¹³⁵

Dar vienas atliktas tyrimas parodė, kad „pornografijos žiūrėjimas padidino priešišką seksistinį požiūrį, tačiau tik tiems žmonėms, kurie jau turėjo tokias tendencijas. Šios tendencijos

¹²⁹ Christopher J. Ferguson ir Richard D. Hartley, „The pleasure is momentary...the expense damnable?: The influence of pornography on rape and sexual assault“, *Aggression and Violent Behavior*, 14,5 (2009): 324, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1359178909000445?via%3Dihub> .

¹³⁰ Malachi Willis, Ana J. Bridges ir Chyng Sun, „Pornography Use, Gender, and Sexual Objectification: A Multinational study“, *Sexuality & Culture* 26 (2022), <https://link.springer.com/article/10.1007/s12119-022-09943-z#citeas> .

¹³¹ Michael S. Kimmel, *The Gender of Desire: Essays on Male Sexuality*, (Albany, NY: SUNY Press, 2005), <https://search-ebshost-com.skaitykla.mruni.eu/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=144997&site=ehost-live> .

¹³² Paul J. Wright, ir kt., „Pornography Consumption and Satisfaction: a Meta-Analysis“, *Human Communication Research*, 43, 3, (2017): 320, <https://academic.oup.com/hcr/article/43/3/315/4670699> .

¹³³ Tracy L. Tylka ir Ashley M. Kroon Van Diest, „You Looking at Her “Hot” Body May Not be “Cool” for Me: Integrating Male Partners’ Pornography Use into Objectification Theory for Women“, *Psychology of Women Quarterly* 39, 1, (2015), <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0361684314521784> .

¹³⁴ Nicolas Sommet ir Jacques Berent, „Porn use and men’s and women’s sexual performance: evidence from a large longitudinal sample“, *Psychological Medicine* (2022): 8, <https://www.cambridge.org/core/journals/psychological-medicine/article/porn-use-and-mens-and-womens-sexual-performance-evidence-from-a-large-longitudinal-sample/665B68D9E195A19B5825F9411B059927> .

¹³⁵ „The Dangers of Porn Addiction ft. Andrew Huberman“, YouTube, (2022), https://www.youtube.com/watch?v=X7RMGU1_zSc .

apima didesnę priešišumą, nedraugiškumą, įtarumą, nesutikimą ir kt.¹³⁶.

Sveikatos mokslų profesorė, dr. Emily Rothman atliko ne vieną tyrimą apie pornografijos poveikį ir savo knygoje „*pornography and public health*“¹³⁷ aprašė kaip pornografija gali turėti teigiamos įtakos asmens seksualinei gerovei, psichinei sveikatai, santykiams, savo kūno priėmimui, savigarbai, seksualinėms žinioms, didinti saugesnę seksualinį elgesį ir savęs priėmimą kaip gėjų, lesbietę, biseksualų ar kitos seksualinės orientacijos.

Be to, analizuojant psichologinį požiūrį į pornografiją ir jos daromą poveikį, pastebėti šie pagrindiniai pornografijos vartojimo motyvai: streso bei vienatvės mažinimas, nuobodulio išsklaidymas, seksualinė stimuliacija masturbavimosi tikslais¹³⁸.

Taigi, apžvelgus įvairius psichologinius tyrimus – tiek atliktus gan senokai, tiek naujesnius, prieinama prie skirtingų išvadų. Viena vertus pornografija yra žalinga – gali kilti arba kyla priklausomybė, kenčia asmenų seksualinis gyvenimas, smunka savivertė ir pan. Kita vertus, pornografija suteikia naudos – mažėja seksualinių nusikaltimų skaičius, mažina stresą ir vienatvės jausmą, pagerina santykių intymumą ir pan. Tad galima daryti prielaidą, jog pornografija daro ir neigiamą, ir teigiamą poveikį asmeniui, todėl darbo autorės nuomone, galimos ir esamos pornografijos žalos nepakanka vertinant suaugusiųjų pornografijos pavojingumą.

Tęsiant pavojingumo kriterijaus analizę, reikalinga išsiaiškinti šiandieninės visuomenės supratimą, suvokimą, kodėl ši norma yra svarbi ginant įstatymo saugomą vertybę – dorovę. Spėjama, jog atlikus išsamų tyrimą būtų prieita priešingos nuomonės, jog darbe analizuojamos veikos nėra tokios svarbios ir būtinos ginant dorovę, kadangi dorovės samprata keičiasi kartu su visuomene, kurios vertybės nuolat kinta. Kitaip tariant, kintant visuomenei ir jos vertybėms, kartu atsiranda naujas požiūris į tai, kas kenkia asmenų dorovei. Kaip pavyzdį galima paminėti, prof. V. Justickio išsakytas mintis, jog „jeigu veika kriminalizuojama tik iš dorovinio įsitikinimo – kriminalinis nusikaltimas nedaro jokios kitos žalos tik žeidžia tam tikrų žmonių dorovinius jausmus, toks draudimas tikriausiai yra neracionalių tabu išraiška, bando sustabdyti dorovinių normų raidą. *Geriausias pavyzdys – ilga kova su striptizu, kuris dabar pasidarė įprasta, jokio pasipiktinimo nekelianti naktinių programų dalis.* <...> Kiti mokslininkai įsitikinę, kad tokias normas vis dėlto būtina kriminalizuoti. Jų nuomone, dorovės normos yra vienas iš svarbiausių ir lengviausiai pažeidžiamų socialinės sistemos elementų. Esant doroviniam pliuralizmui

¹³⁶ Gert Martin Hald, ir kt., „Pornography and Sexist Attitudes Among Heterosexuals“, *Journal of communication* 63, 4, (2013), <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/jcom.12037>.

¹³⁷ Emily F. Rothman, *Pornography and Public Health* (New York: Oxford University Press, 2021), 13, <https://academic.oup.com/book/39816>.

¹³⁸ Paul J. Wright ir Ashley K. Randall, „Internet pornography exposure and risky sexual behavior among adult males in the United States“, *Computers in Human Behavior*, 28, 4 (2012), <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0747563212000696>.

visuomenėje itin svarbu visomis įmanomomis priemonėmis apginti nedaugelį svarbiausių dorovės normų, kurios turėtų sudaryti mūsų visuomenės dorovinį pagrindą. Ši užduotis tokia svarbi, kad baudžiamasis įstatymas būtinai turi padėti ją įgyvendinti. Iš viso to darytina išvada, kad prieš priimant sprendimą būtina atlikti kruopščią kriminalizuojamos dorovės normos analizę. Taigi negalima apsieiti be kriminologinių tyrimų. Jie turėtų padėti išsiaiškinti, kokią vietą konkreti dorovės norma užima visuomenės narių sąmonėje ir geriau suprasti motyvus, kodėl ši norma labai svarbi ginant tam tikrus visuomeninius gėrius, stabilizuojant santykius, kurie iš tikrųjų yra labai svarbūs visuomenės egzistavimui¹³⁹.

Pabrėžtina ir tai, jog pornografija internete yra vienas iš pagrindinių ieškomų šaltinių. Neaišku kaip stipriai galima pasitikėti internetinėje erdvėje pateiktomis statistikomis, tačiau vienareikšmiškai jos šokiruojančios. Pavyzdžiui, populiariausia pasaulyje pornografijos svetainė „Pornhub“ praneša, kad 2018 m.: „apsilankymų skaičius siekė 33,5 mlrd., t. y. 5 mlrd. apsilankymų daugiau nei 2017 m. Tai prilygsta 92 mln. lankytojų per dieną vidurkiui; tai yra tokie skaičiai, kad visos Kanados, Lenkijos ir Australijos gyventojai kiekvieną dieną lankytųsi pornografijos svetainėje. <...> „Pornhub“ serveriai atliko 30,3 milijardo paieškų arba 962 paieškas per sekundę. <...> Siekdami užtikrinti, kad visada būtų naujo turinio, kuris patenkintų tas paieškas, „Pornhub“ mėgėjai, modeliai ir turinio partneriai įkėlė 4,79 mln. naujų vaizdo įrašų, sukurdami daugiau nei 1 mln. valandų naujo turinio, kuriuo galima mėgautis svetainėje. <...> Jei pradėtumėte žiūrėti 2018 m. vaizdo įrašus po pirmojo brolio Wrighto skrydžio 1903 m., jūs vis tiek žiūrėtumėte juos šiandien, praėjus 115 metų¹⁴⁰. Šie skaičiai tik patvirtina kaip stipriai pornografija yra paplitusi ir kiek daug žmonių ją žiūri, net nekalbant apie tai, kiek pornografinių tinklapių, kurie yra laisvai prieinami vos keliais paspaudimais ir visai neribojami ir nedraudžiami.

Be kita ko, tokius pornografinio turinio dalykus galima ne tik žiūrėti, bet ir savo asmeniniams poreikiams įsigyti. Žinoma, už tai baudžiamoji atsakomybė nekils, tačiau planuojant pasidalinti tokia medžiaga ir tai padarius, pavyzdžiui su mylimuoju ar draugais, veika bus inkriminuojama pagal BK 309 straipsnio 1 dalį. Tokiais atvejais darbo autorė kritikuoja veikos kriminalizavimą, nes toks poelgis – platinimas kitiems, nerodo veikos pavojingumo, dėl kurios turėtų kilti atsakomybė, ypatingai dėl to, jog suaugusiųjų pornografinio turinio dalykai yra legalūs – prieinami laisvai, visoje internetinėje erdvėje be jokių apribojimų. Tad manytina, jog pornografija visuomenės suvokimu šiandien yra absoliuti norma ir nemažai daliai žmonių yra kasdienybės dalis, todėl vargu ar galima teigti, jog tokia kriminalizuota veika saugo visuomenės

¹³⁹ Justickis, *supra note*, 122: 108.

¹⁴⁰ „2018 m. statistics“, Pornhub, žiūrėta 2023 m. vasario 12 d., <https://www.pornhub.com/insights/2018-year-in-review> .

dorovę.

Pritartina G. Švedui, kuris kritikuoja tokius kriminalizavimo atvejus, kai veikos pavojingumą nulemia specialistai, pavyzdžiui būtent pornografinio pobūdžio daiktų gaminimas ar platinimas¹⁴¹.

„Tam tikra veika yra nusikalstama ir pavojinga, nes ji tokia apibrėžiama“¹⁴². Su tokiu teiginiu sutikti negalima, nes visų pirma, čia kitais žodžiais pasakoma, jog veika yra pavojinga, nes ji uždrausta, o tai prieštarauja baudžiamojo įstatymo normų aiškinimui, BK 11 ir 12 straipsnių prasmei, kurie nusako, jog „nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra pavojinga <...> uždrausta veika“¹⁴³. O tai reiškia, kad pirmiausiai reikia nustatyti ir pagrįsti veikos pavojingumą, ir tik tada uždrausti. Be to, dr. A. Gavėnaitė savo disertacijoje teigė, jog „Lietuvoje veikos pavojingumas de facto tėra socialinis konstruktas, nes įstatymo kūrėjai pripažįsta, jog yra nemažai kriminalizuotų veikų, kurių „pavojingumą“ empiriškai įrodyti ar pagrįsti sunku“¹⁴⁴. Atsakant į šį teiginį, G. Švedas argumentuoja, jog tai „nepaneigia veikos pavojingumo požymio esmės, o atvirkščiai, tai leidžia kelti klausimą, ar pagrįstai buvo kriminalizuota veika, kurios pavojingumą sunku įrodyti arba pagrįsti. Taip pat toks požiūris į veikos pavojingumą tarsi pateisina Lietuvoje neretus, tačiau ydingus kriminalizacijos atvejus, kurių metu siūlomos uždrausti veikos pavojingumas net neįrodinėjamas“¹⁴⁵.

Verta paminėti, jog analizuojant teismų praktiką, ne kartą kaltininko parodymuose buvo aptikti tokie teiginiai – „nežinojo, jog už pornografijos platinimą taikoma atsakomybė“, „negalvojo, kad baudžiama“, „nesuprato, kad platina“. Kaip pavyzdžius, galima pateikti ištraukas iš teismo nuosprendžių: „*tuomet nežinojo, kad tokių filmukų platinimas yra nusikaltimas, jei būtų žinojęs, to nebūtų daręs*“¹⁴⁶. „*Nežinojo, kad tai yra uždrausta, dabar suprato ir daugiau nelįs*“¹⁴⁷. „*J. S. nurodė, kad nežinojo, jog tokių filmukų platinimas yra nusikaltimas, esą, dalindamiesi tarpusavyje pornografiniais vaizdais, jie su draugais taip juokavo*“¹⁴⁸. Nors įstatymo nežinojimas nuo atsakomybės neatleidžia, darbo autorė daro prielaidą, jog tokie nereti kaltininkų parodymai rodo aiškų asmenų nesuvokimą dėl veikos

¹⁴¹ Švedas, *supra note*, 120: 17.

¹⁴² Aušra Gavėnaitė, „Bausmės samprata ir funkcijos pozityvistinėje ir kritinėje kriminologijos tradicijose“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2008), 181, cituota iš: Gintaras Švedas, *supra note*, 120: 17.

¹⁴³ „LR baudžiamasis kodeksas“, *supra note*, 3.

¹⁴⁴ Aušra Gavėnaitė, cituota iš Švedo, *op.cit.*

¹⁴⁵ Švedas, *ibid.*

¹⁴⁶ „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. balandžio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-302-574/2019“, Infoplex, žiūrėta 2023 m. vasario 13 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1717566>.

¹⁴⁷ „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-4001-908/2018“, eteismai, žiūrėta 2023 m. vasario 13 d., <https://eteismai.lt/byla/245096886376264/1-4001-908/2018>.

¹⁴⁸ „Už draugų linksminimą pornografinio turinio vaizdais – trijų tūkstančių eurų bauda“, Lietuvos Respublikos Prokuratūra, žiūrėta 2023 m. vasario 13 d., <https://www.prokuraturos.lt/lt/uz-draugu-linksminima-pornografinio-turinio-vaizdais-triju-tukstanciu-euru-bauda/6207>.

pavojingumo, todėl stebisi, kad jų tokie veiksmai yra laikomi nusikalstamais. Tai tam tikra prasme prieštarauja BK 15 straipsnio nuostatai – tyčios aspektui, jog kaltininkas darydamas veiką turi suvokti pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį¹⁴⁹.

Šiandien, technologijų tobulėjimo laikais, kai didžioji dalis bendravimo yra persikėlus į internetinę erdvę, socialinius tinklus, asmenys randa būdų kaip pilnavertiškai bendrauti nuotoliu, ypač tais atvejais kai kurį laiką būna atskirai, gyvena, dirba, keliauja ir negali vienas kito gyvai pamatyti, būti kartu, bet nori patenkinti savo seksualinį poreikį. Esant tokioms situacijoms darbo autorei kyla bene didžiausias klausimas, kaip reikėtų vertinti suaugusiųjų pornografijos platinimą tarp dviejų asmenų: poros, sugyventinių ar sutuoktinių.

Norint patenkinti savo seksualinį poreikį būnant atskirai, poros neretai užsiminėja „nuotoliniu seksu“ arba dar kitaip vadinamu sekstingu (*angl. Sexting*) - žodžių „sex“ ir „texting“ junginys. „Sekstingas – atvirai seksualaus turinio žinučių, apnuogintų ar nuogų kūnų nuotraukų, filmukų siuntimas ar gavimas naudojantis bet kokiais skaitmeninėmis technologijomis“¹⁵⁰. Ar tokie atvejai iš tiesų pavojingi visuomenei, ar tikrai žeidžia įstatymo saugomą vertybę – dorovę ir dėl to turi būti baudžiama? Ar yra tiesioginė tyčia, tikslas platinti, kai nuotrauka, ar vaizdo įrašas nusiunčiamas vienam žmogui arba tai daroma tarpusavyje? Daroma prielaida, jog, ko gero ne. Juk platinimo tikslas pasireiškia tada, kai pagaminama arba įsigijama ne asmeniniam naudojimuisi, bet planuojant tai perduoti kitiems asmenims disponuoti¹⁵¹. Darbo autorės nuomone, dalinimasis privačiai proje, tenkinant savo seksualinius poreikius, turėtų būti traktuojamas kaip asmeninis naudojimas, nes tai nėra išplatinama tretiesiems asmenims. Tačiau teismai tokius atvejus vertina kiek kitaip. Galima paminėti baudžiamąją bylą, kurioje:

„S. T. turėdama tikslą platinti pagamino, įsigijo ir platino pornografinio turinio dalykus, o būtent: S. T., <...>, turėdama tikslą platinti, naudodamasi mobiliojo ryšio telefonu <...> laikotarpiu nuo 2019 m. birželio 5 d. iki 2019 m. birželio 22 d. fotografuodama pagamino 24 vaizdo dokumentus (nuotraukas), kuriose užfiksuota pornografinio pobūdžio informacija, kuriuos, kaip ir dar 21 įgytą vaizdo dokumentą (nuotrauką), kuriose taip pat užfiksuota pornografinio pobūdžio informacija laikotarpiu nuo 2019 m. birželio 5 d. iki 2019 m. birželio 22 d. išplatino per „Messenger“ programėlę A. B., kuriuos jis gavo būdamas Nyderlandų Karalystėje, <...>. Kaltinamoji S. T. savo kaltę pripažino visiškai, parodė, kad 2019 m. pavasarį, ji susipažino su A. B. per socialinį tinklą. Pradėjo bendrauti internetu ir labai intensyviai bendravo. <...> Tačiau A. B. jos neteisė, jį tai kaip tik labai jaudino. Ji jautėsi sutikusi savo gyvenimo žmogų, kuris ją suprato, norėjo su juo kurti ateitį. Jis buvo ištvirkęs ir jį jaudindavo

¹⁴⁹ „LR baudžiamasis kodeksas“, *supra note*, 3.

¹⁵⁰ „Sekstingas“, Skaitmeninės etikos centras, žiūrėta 2023 m. vasario 15 d., <https://e-etika.lt/tevams-ir-globejams/sekstingas/>.

¹⁵¹ Armanas Abramavičius ir kt., *supra note*, 19: 556.

nuogas kūnas, todėl jie draugaudami, kai ji buvo Lietuvoje, o jis Olandijoje, vienas kitam siuntė vienas kito nuogo kūno nuotraukas. Taip darė iš ilgesio vienas kitam, labai laukė susitikimo, kai ji atvažiuos 2019 m. birželio gale į Olandiją ir galės gyventi kaip šeima. Ji pripažįsta, kad <...> nufotografavo savo nuogo kūno dalis ir jas išsiuntė per „Messenger“ programėlę A. B., taip pat persiuntė kitų vyrų, rastų internete lytinių organų nuotraukas. Taip darė, nes A. B. to jos nuolatos prašė, o ji norėjo jam įtikti ir patikti. Labai gailisi, kad taip elgėsi, nemanė, kad tai užtraukia baudžiamąją atsakomybę, nes jie buvo pora“¹⁵². Teismas sprendimą pagrindė specialisto išvadamis dėl pornografinio pobūdžio buvimo ir asmens prisipažinimu. Įvertino labai formaliai, neatkreipė dėmesio į veikos niuansus, esmę, tyčią, o galiausiai pavojingumą, kurio darbo autorė neįžvelgia.

Kitoje byloje asmuo buvo nuteistas pagal BK 309 straipsnio 1 dalį už tai, kad „<...> išsiuntė elektroninę bylą <...>, t.y. foto nuotrauką, kurioje atvirai ir detalai vaizduojami lytiniai organai, (duomenys neskelbtini) paskyros vartotojui A. K., kuri gavusi ir peržiūrėjusi žinutę su pornografinio turinio nuotrauka, įgijo galimybę ja disponuoti. <...> T. y. susirašinėjo privačiomis žinutėmis ir diskutavo „sekso“ tema, tada diskusijos metu internete, „Google paieškoje“ įrašė „cumshot“, įėjo į vaizdus ir išmetė begalę nuotraukų, pasirinkęs nuotrauką su pornografiniu turiniu, ją išsisaugojo, pervadinamas File1.jpg, kad būtų lengviau rasti ir išsiuntė A. K.“¹⁵³.

Dar viena verta dėmesio Panevėžio Apygardos Teismo nutartis, kurioje apeliaciniu skundu gynėjas ginčija veikos pavojingumą, teigdamas, jog: „poros bendravimas, jų santykiai, jų tarpusavio seksualinis bendravimas, pornografinio pobūdžio dalykų siuntimas tarp dviejų asmenų, kuriuos sieja šilti jausmai, intymūs ryšiai, yra jų privatus gyvenimas, kuriame pora pati nusistato savo dorovinio elgesio taisykles ir tai niekaip nepažeidžia įstatymų saugomų visuomenės vertybių, todėl negali būti vertinama kaip pavojinga veika, už kurią turi būti taikoma baudžiamoji atsakomybė“¹⁵⁴. Tačiau teismas su tokiais argumentais nesutiko, pasisakydamas, kad „įstatymas draudžia bet kokią pornografinio turinio dalykų platinimą nepaisant to, kokie santykiai siejo kaltininką ir asmenį, kuriam buvo tie dalykai siunčiami. <...> Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos eksperto (specialisto) išvada patvirtina, kad liudytojai Y. F. išsiųsta vaizdo dokumentuose esanti vaizdinė medžiaga yra pornografinio pobūdžio todėl apeliacinio skundo argumentas, kad tai buvo dviejų asmenų tarpusavio seksualinio bendravimo išraiška,

¹⁵² „Klaipėdos apylinkės teismo Klaipėdos miesto rūmų 2020 m. liepos 27 d. baudžiamasis įsakymas Nr. e1-790-963/2020“, Infollex, žiūrėta 2023 m. sausio 24 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1913041> .

¹⁵³ „Klaipėdos apylinkės teismo Klaipėdos miesto rūmų 2016 m. vasario 29 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-265-997/2016“, Infollex, žiūrėta 2023 m. vasario 13 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1234823&nr=2> .

¹⁵⁴ „Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. gegužės 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-89-334/2022“, Infollex, žiūrėta 2023 m. vasario 13 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2084716> .

*nuteistojo veikos kvalifikavimui pagal BK 309 straipsnio 1 dalį reikšmės neturi*¹⁵⁵.

Darbo autorės nuomone, tokie bylų pavyzdžiai niekaip nepažeidžia visuomenės dorovės vertybių, o tik žeidžia žmonių privatų gyvenimą. Kaip matyti iš pavyzdžių, teismas formaliai vertina tokio pobūdžio bylas nustatčius pasidalinimo faktą ir tai traktuoja kaip platinimą. Manytina, kad visų pirma, reikėtų įvertinti tokių veiksmų pavojingumą, be abejo atsižvelgiant į privataus gyvenimo neliečiamumą, o tai padarius, tik tada svarstyti ar iš tiesų dėl to turėtų kilti baudžiamoji atsakomybė.

Visgi yra ir priešingų situacijų, kai asmenų tarpusavio privatus pornografinis turinys tampa viešai prieinamas nenustatytam asmenų ratui, kitaip tariant būna išplatinamas arba nutekinamas dėl įvairiausių priežasčių, dažniausiai – keršto, neapykantos, norėjimo pakenkti ar sugadinti reputaciją. Apie tai bus kalbama kitame skyriuje.

Paminėtinas ir toks teismo sprendimas, kuris darbo autorės nuomone neturi jokio precedento: dvi pilnametės merginos įsidarbinusios įmonėje WEB modeliais, internetu, vaizdo kameros pagalba bendraudamos su tinklalapio lankytojais, jiems prašant apsinuogindavo, rodydavo nuogą savo kūną, lytinius organus ir tokiais veiksmais buvo nuteistos už padarytą nusikalstamą veiką įtvirtintą BK 309 straipsnio 4 dalyje. *„Kad taip darė G. S. neneigia ir prisipažįsta, tačiau, tuo metu, kai tai vyko, ji nesuprato ir negalvojo, kad tai yra neteisėta, nes tiek bendrovės, kurioje dirbo, vadovas V., tiek administratorė N. G. S. bei kitas merginas buvo užtikrinę, kad viskas yra legalu ir nieko neteisėto tame nėra. Nei V., nei N. nieko konkrečiai apie tai, kad dirbant reikėtų nusirenginėti, nekalbėjo, tai buvo kiekvienos merginos reikalas, kaip ji bendraudavo su tinklalapio lankytojais*¹⁵⁶. Toks teismo sprendimas visiškai nepagrįstas. Darbo autorei neaišku, ką įstatymo leidėjas šia norma norėjo apsaugoti. Tokie kaip striptizo klubai – legalūs, įvairios internetinės suaugusiųjų pornografijos svetainės taip pat legalios, o štai suaugusiųjų pornografinio turinio dalykų demonstravimas baudžiamojo įstatymo uždraustas. Tokiose situacijose neįžvelgiamas veikos pavojingumas - kodėl už tokią veiką taikoma griežčiausia bausmė iki šiol nesuprantama. Be to, analizuotos bylos atvejais labiau primena prostitucijos paslaugas, už kurias apskritai taikoma ne baudžiamoji, o administracinė atsakomybė.

Galima drąsiai teigti, jog pavojingumo kriterijus kritikuotinas analizuojant visas darbe pateiktas bylas pagal BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalį. Darbo autorė nesupranta įstatymo leidėjo tikslų draudžiant disponavimą suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais. Kalbant apie minėtas bylas, kuriose platinimas aptiktas naudojantis programinėmis įrangomis, kuomet aiškiai neįrodyti

¹⁵⁵ *Ibid.*

¹⁵⁶ „Šiaulių apylinkės teismo Šiaulių rūmų 2011 m. vasario 18 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-296-771/2011“, Infolex, žiūrėta 2023 m. sausio 27 d., <https://www-infolex-lt.skaitykle.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=622501&nr=7> .

subjektyvieji sudėties požymiai – nei tyčia, nei tikslas, juolab programų veikimo specifika pasižymi įvairaus turinio dalinimusi. Pornografinės medžiagos įsigijimas legalus, tačiau pasidalinimas su kitais vartotojais tampa nusikaltimu. Analogiškai ir tie atvejai, kai suaugęs asmuo pasidalina pornografinio turinio dalyku su kitu asmeniu vieną kartą, ar išplatinamas vienas pornografinis dalykas keliems asmenims, kai visa tai laisvai prieinama interneto platybėse. Visą tai kruopščiai išanalizavus, nepastebimas keliamas pavojus visuomenės dorovei, o kaip tik atvirksčiai, darbo autorės nuomone, tokie atvejai suvaržo asmens teises į privatų gyvenimą.

Antrasis kriminalizavimo kriterijus – *ultimo ratio* principas (baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė). Šį principą išsamiai išnagrinėjęs prof. O. Fedosiukas teigia, jog jo esmė yra tokia, kad „baudžiamųjų įstatymų draudimų ir sankcijų turi būti imamas tik tada, kai tai neišvengiama, t. y. neįmanoma kitomis teisinėmis ir socialinėmis priemonėmis apginti pažeidžiamų teisinių gėrių“¹⁵⁷. Tad šio principo esmė iškelia įstatymų leidžiamajai valdžiai pareigą tikrinti veikos kriminalizavimo pagrįstumą, t. y. ar iš tiesų žalingam elgesiui būtina taikyti baudžiamosios teisės normas¹⁵⁸.

„Pagal Konstituciją įstatymų leidėjas baudžiamajame įstatyme nusikalstamomis gali įvardyti tik tas veikas, kurios yra iš tikrųjų pavojingos ir kuriomis iš tikrųjų daroma didelė žala asmens, visuomenės ir valstybės interesams arba dėl šių veikų kyla grėsmė, kad tokia žala bus padaryta“¹⁵⁹. Lietuvos Konstitucinio Teismo doktrinos pagrindu yra suformuota nuosekli, ilgametė kasacinė praktika taikant baudžiamosios atsakomybės, kaip kraštutinės priemonės (*ultima ratio*) principą. Taip pat Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyse daugybę kartų yra pabrėžta, kad „ne bet kokia neteisėta veika turi būti vertinama kaip nusikalstama, kad baudžiamoji atsakomybė demokratinėje visuomenėje turi būti suvokiama kaip kraštutinė, paskutinė priemonė (*ultima ratio*), naudojama saugomų teisinių gėrių, vertybių apsaugai tais atvejais, kai švelnesnėmis priemonėmis (*administracinėmis, drausminėmis, civilinėmis, ar sankcijomis ar visuomenės poveikio priemonėmis ir pan.*) tų pačių tikslų negalima pasiekti“¹⁶⁰. Visgi darbo autorė nerado pavyzdžių, kuriuose būtų kalbama apie *ultima ratio* principą bylose dėl disponavimo suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais.

¹⁵⁷ Oleg Fedosiuk, „Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (*ultima ratio*): teorija ir realybė“, *Jurisprudencija* 19, 2 (2012): 717,

<https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367184336131/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> .

¹⁵⁸ Wessels, J. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra* (iš vokiečių kalbos vertė A. Abramavičius ir G. Goda). Vilnius: 2003, p. 29, cituota iš Fedosiuk, *Ibid.*, 718.

¹⁵⁹ „LR Konstitucinio Teismo 2003 m. birželio 10 d. nutarimas“, LRKT, žiūrėta 2023 m. vasario 17 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta286/content> ; „LR Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas“, LRS, žiūrėta 2023 m. vasario 17 d., https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/TAIS.269610/format/OO3_ODT/ .

¹⁶⁰ „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. gegužės 2 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-221-506/2019“, eteismai, žiūrėta 2023 m. vasario 19 d., <https://eteismai.lt/byla/68428186681311/1-221-506/2019> .

Manytina, jog disponavimas suaugusiųjų pornografija nėra toks pavojingas ir žalingas, kad būtų taikoma paskutinė priemonė – baudžiamoji atsakomybė. Šioje vietoje galima pritarti prof. V. Justickiui, kuris pasisakė, jog kriminalizacija dažniausiu atveju nėra paskutinė (*ultima ratio*), o atvirkščiai, daroma pirmiausiai (*prima ratio*)¹⁶¹. Kalbant apie šio kriterijaus esmę, darbo autorės nuomone, nėra įžvelgiama daroma žala visuomenės vertybėms, nes kaip jau išsiaiškinta anksčiau, pornografija visuomenės požiūriu šiandien laikoma norma ir kasdienybės dalimi, todėl vargu ar baudžiamoji atsakomybė yra tinkama kova su tokia veika. Visiškai pritartina prof. O. Fedosiuko mintims, kad „kai kurios BK normos nustato baudžiamąją atsakomybę už veikas, su kuriomis kova tiesiog nereali ir baudžiamas tik atsitiktinai paaiškėjęs atvejis. Prie tokių pirmiausia priskirčiau BK 309 straipsnio 1 dalį, numatančią baudžiamąją atsakomybę už disponavimą pornografinio turinio dalykais platinimo tikslais. Turint galvoje, kad šiuolaikinėje ekonomikoje visiškai legaliai veikia intymių prekių parduotuvės, striptizo klubai, atitinkami internetiniai portalai, naivu tikėtis, jog teisėsaugos institucijos dės kryptingas pastangas atskleisti ir persekioti tokias veikas darančius asmenis. Vis dėlto daug aktualesnė yra kova su vaikų pornografija, kuriai ir turėtų būti skirtas tinkamas dėmesys“¹⁶². Šie profesoriaus teiginiai tik patvirtina suaugusiųjų pornografijos kriminalizavimo nepagrįstumą.

Verta paminėti, kad užsienio valstybėse yra pripažįstamas kriminalizavimo kriterijus – „žalos principas“, pagal kurį valstybė nusikalstama gali pripažinti tik tokią veiką, kuri daro esminę žalą arba kelia žalos atsiradimo riziką individualiems ir visuomenės interesams¹⁶³. O. Fedosiukas pažymi, kad tokia „idėja yra priešinga bandymams kriminalizuoti elgesį, nepriimtina vien tik moraliniu požiūriu arba žalingą vien tik pačiam asmeniui, kuris taip elgiasi. Laikoma, kad toks kriminalizavimas pažeidžia asmeninės laisvės ir autonomijos principą“¹⁶⁴.

Analizuojant *ultima ratio* principą, reikalinga atsižvelgti į tai, kad „*ultima ratio* teisinis statusas Vokietijoje taip pat siejamas su baudžiamosios teisės selektyvumu ir subsidiarumu (papildomumu) ginant teisinius gėrius; sutariama, kad baudžiamoji teisė turi pradėti veikti tik tada, kai kitos priemonės – socialinė parama, civiliniai ieškiniai, administraciniai sprendimai, nekriminalinės sankcijos – neadekvačios. <...> selektyvaus ir subsidiaraus teisinių gėrių gynimo bei *ultima ratio* idėjos gana aiškiai išdėstytos konstitucinėje jurisprudencijoje, dažniausiai aiškinant teisinės valstybės, teisingumo, proporcingumo ir protingumo principų reikalavimus, keliamus bendrajai teisėkūrai“¹⁶⁵. Pavyzdžiui, Konstitucinio Teismo nutarime pažymima, kad „*nustatant teisinius apribojimus bei atsakomybę už teisės pažeidimus, privalu paisyti protingumo*

¹⁶¹ Justickis, *supra note*, 122: 122.

¹⁶² Fedosiuk, *supra note*, 157: 725.

¹⁶³ Švedas, *supra note*, 120: 16.

¹⁶⁴ Fedosiuk, *op.cit.*, 720.

¹⁶⁵ *Ibid.*, 721.

reikalavimo, taip pat proporcingumo principo, pagal kurį nustatytos teisinės priemonės turi būti būtinos demokratinėje visuomenėje ir tinkamos siekiamiems teisėtiems bei visuotinai svarbiems tikslams (tarp tikslų ir priemonių turi būti pusiausvyra), jos neturi varžyti asmens teisių labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti <...>“¹⁶⁶.

Pažymėtina ir tai, kad Europos Komisijos 2011 m. rugsėjo 20 d. priimtame komunikate, tiesiogiai remiamasi *ultima ratio* kaip pamatiniu principu: „Baudžiamieji tyrimai ir sankcijos gali turėti didelės įtakos piliečių teisėms, įskaitant pasmerkimą. Todėl baudžiamoji teisė visada turi išlikti kraštutinė priemonė. Į tai atsižvelgiama bendruoju proporcingumo principu (kaip įtvirtinta ES sutartyje ir – baudžiamųjų sankcijų atveju – ES pagrindinių teisių chartijoje). Prieš priimant baudžiamosios teisės priemones, kuriomis remiamas ES politikos vykdymas, Sutartyje aiškiai reikalaujama patikrinti, ar baudžiamosios teisės priemonės būtinos veiksmingo politikos įgyvendinimo tikslui pasiekti“¹⁶⁷. Iš to galima daryti prielaidą, jog Europos Žmogaus Teisių Teismas, paskutinės priemonės principą vis labiau pradeda naudoti formuojant Europos Sąjungos baudžiamosios politikos doktriną. Galima suprasti, jog *ultima ratio* principas įtraukia ir proporcingumo, subsidiarumo, teisiųjų vertybių gynimo, žalos bei žmogaus teisių apsaugos principus į vieną.

Atsižvelgiant į Europos Sąjungos baudžiamosios teisės politiką, bei kitų valstybių praktiką taikant šį principą, darbo autorė mano, jog *ultima ratio* principą būtina įtraukti į Lietuvos baudžiamąjį įstatymą, kadangi dabar teoriškai jis suvokiamas kaip neprivalomas, tik rekomendacinis. Tai aiškiai matoma iš tam tikrų veikų, įskaitant ir suaugusiųjų pornografijos kriminalizavimą. Galima pritarti V. Justickiui, kuris šiuo klausimu pasisakė: „<...> *Ultima ratio* principas neretai turi savotiško „teorinio principo“, „kilnaus pageidavimo“ statusą. Į jį žiūrima kaip į dalyką, apie kurį reikia kalbėti, bet nereikia daryti“¹⁶⁸.

Profesorius V. Justickis *ultima ratio* principą išskyrė į aiškius aspektus pagrindžiančius jo esmę: „1) *Ekonominis nepagrįstumas*. Kriminalizacija – brangiausias kiekvienos problemos sprendimo būdas, todėl neverta taikyti baudžiamąją represiją, jeigu problemą galima išspręsti pigesniu būdu.

2) *Neefektyvumas*. Kriminalizacija neišsprendžia problemos, o tik geriausiu atveju ją paslepia, veikia ne priežastis, o jos padarinius.

3) *Represijos padariniai*. Norint, kad visuomenėje būtų santarvė, reikia, kad kuo mažiau būtų taikoma represija. Pirmiausia reikia išbandyti visus nerepresinius būdus.

¹⁶⁶ „LR Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas“, *supra note*, 159.

¹⁶⁷ Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. „ES baudžiamosios teisės politikos kūrimas. Veiksmingo ES politikos įgyvendinimo užtikrinimas baudžiamosios teisės priemonėmis“. Briuselis, 2011.9.20 KOM(2011) 573 galutinis, p. 7 <http://eur-lex.europa.eu/lt/index.htm>, cituota iš Fedosiuk, *supra note*, 157.

¹⁶⁸ Justickis, *supra note*, 122: 123.

4) *Pagrindinių žmogaus teisių pažeidimai*. Kriminalinės justicijos veikla glaudžiai susijusi su drastiškais žmogaus teisių apribojimais. Suėmimas, sulaikymas iki teismo bei kitos procesinės prievartos priemonės – tai ryškus svarbiausių žmogaus teisių apribojimas.

5) *Politiniai sumetimai*. Valstybė turi kuo mažiau kištis į visuomenės gyvenimą. Jai turėtų būti priskirtas „naktinio sargo“ vaidmuo. Šis principas irgi skatina valstybę (per kriminalinę justiciją) kuo ilgiau susilaikyti nuo kišimosi bei sudaryti piliečiams galimybę patiems spręsti savo problemas.¹⁶⁹

Apžvelgus šiuos paskutinės priemonės principo argumentus ir kalbant apie suaugusiųjų pornografijos kriminalizavimą, galima sutikti su jų visų svarba, tačiau darbo autorės nuomone, labiausiai iš visų išskirtų neefektyvumą, kadangi baudžiamoji atsakomybė už tokią veiką yra neefektyvus visuomenės problemų sprendimo būdas, nes juo veikiama ne disponavimo suaugusiųjų pornografijos dalykais priežastis, bet jo padariniai.

„Poelgių, kurie dėl savo masiškumo nelaikomi nukrypimu nuo visuomeninių normų, kriminalizuoti visiškai nepageidautina. Tokio pobūdžio draudimą visuomenės sąmonė suvoks kaip nepateisinamą kėsimąsi į normalų gyvenimą. Todėl toks kriminalizavimas tebus tik paprastas užkeikimas, niekaip negalintis paveikti realios tikrovės“¹⁷⁰. „Istorinė žmonijos patirtis kovojant su prostitucija, abortais, lytiškai plintančiomis ligomis, pornografija, piktnaudžiavimu alkoholiu, narkomanija, azartiniais lošimais, santuokine neištikimybe, netradicine seksualine orientacija ir kt., rodo, kad baudimas jokio teigiamo rezultato neduoda ir visad būna arba simboliškas, arba reiškia valstybės „karą“ su nedrausmingais gyventojais“¹⁷¹. Šie profesorių teiginiai tik dar kartą patvirtina disponavimo suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais kaip nusikalstamos veikos nepagrįstumą. Galima sakyti, jog valstybė kriminalizuodama tokią veiką kuria nusikalstamą visuomenę. Todėl pritartina prof. V. Pavilioniui, kad itin atsargiai turi būti vertinami siūlymai kriminalizuoti neigiamą, bet masiškai paplitusį elgesį visuomenėje, nes taip dirbtinai kuriama „kriminalinė visuomenė“ ir menkins įstatymų reikšmę piliečių akyse¹⁷².

Vienoje byloje rastas toks teismo išaiškinimas: „<...> *padaryta veika pagal objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių turinį, jų pasireiškimą nėra pasiekusi tokio pavojingumo laipsnio, kad, vertinant jas pagal protingumo, proporcingumo, teisingumo ir kitų bendrųjų teisės principų nuostatas, būtų pagrįstas baudžiamosios teisės priemonių (ultima ratio) taikymas*“¹⁷³. Deja, tokie išaiškinimai neaptikti nei vienoje pornografinio pobūdžio byloje.

Apibendrinant antrąjį kriterijų, darbo autorės nuomone, *ultimo ratio* principo

¹⁶⁹ Justickis, *supra note*, 122: 121-122.

¹⁷⁰ Bluvšteinas, J. *Kriminologija*. (Vilnius: 1994), 322, cituota iš Fedosiuk, *supra note*, 157: 723.

¹⁷¹ Fedosiuk, *ibid*.

¹⁷² Pavilionis, *supra note*, 122.

¹⁷³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-231-976/2017“, e-teismai, žiūrėta 2023 m. vasario 21 d., <https://eteismai.lt/byla/229803215961080/2K-231-976/2017>.

nepaisymas įstatymų leidėjui sudaro galimybę kriminalizuoti bet kokią veiką, todėl neabejotina, jog šis principas turi tapti privalomu baudžiamojoje teisėje. Taip pat jo analizė parodė, jog suaugusiųjų pornografijos kriminalizavimas yra perteklinis ir neatitinka baudžiamosios atsakomybės tik kaip kraštutinės priemonės esmės.

Trečiasis kriterijus – veikos paplitimas. Šio kriterijaus atitikimas kriminalizuotai suaugusiųjų pornografijai taip pat stipriai kvestionuojamas. G. Švedas teigia, jog veikos paplitimas negali būti nei labai dažnas nei labai retas¹⁷⁴. Šioje vietoje, norisi priminti, darbe jau nustatytą faktą, kad dažnai suaugusiųjų pornografijos turėjimas platinimo tikslais ar išplitinimas užfiksuotas atsitiktinai, pavyzdžiui tiriant disponavimą vaikų pornografija.

Paminėtina ir tai, kad pagal Lietuvos informatikos ryšių departamento statistinius duomenis - lyginant 2017 m. ir 2022 m. sausio – gruodžio mėnesius, pastebėta tendencija, jog pagal BK 309 straipsnio 1 dalį užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius didėjo: 2017 m. 162 atvejais, o 2022 m. 318 atvejais¹⁷⁵. Manytina, jog padaugėjus vaikų pornografijos nusikaltimų, suaugusiųjų pornografijos atsitiktinis išaiškinamumas išaugo. Todėl sutiktina su profesoriaus nuomone, jog „kriminalizuojant labai dažnai padaromą veiką galima ne tik dirbtinai sukurti „kriminalinę visuomenę“, nes dauguma visuomenės narių turėtų būti pripažinti nusikaltėliais, bet suformuoti visuomenės požiūrį į baudžiamąjį įstatymą kaip į nerealų (mistinį) reiškinį. Šiuo atveju galimas atotrūkis tarp teisėsaugos institucijų ir visuomenės ar jos narių požiūrio skirtingai vertinant tokios veikos pavojingumą ir jos daromą žalą. Tokiu atveju bus „kompromituojamas“ baudžiamasis įstatymas, nes jo tiek dėl objektyvių, tiek dėl subjektyvių priežasčių nebus įmanoma pritaikyti visais tokios veikos padarymo atvejais. Analogiška situacija ir tuo atveju, kai kriminalizuojama faktiškai nedaroma arba itin retai padaroma veika“¹⁷⁶. Čia paminėtina BK 309 straipsnio 4 dalis, kurios padarymas vis retesnis, pavyzdžiui 2018 m. užregistruoti 2 atvejai, 2019 m. tik 1 atvejis, 2020 m. 6 atvejai, 2021 m. 5, o 2022 m. vėlgi tik 1 registruotas atvejis¹⁷⁷. Atsakant į tai, vertas dėmesio kriminologijos mokslas, kuris nerekomenduoja kriminalizuoti itin retai pasitaikančių poelgių, kitaip tariant „mirusiųjų normų“, taip pat veikų, kurių atskleidimui reikia skirti pernelyg daug jėgų ir lėšų, nors jų pavojingumas nėra didelis (tokios normos taikomos tik kaip jau minėta atsitiktinai išaiškėjusiems atvejams)¹⁷⁸.

¹⁷⁴ Švedas, *supra note*, 120: 19.

¹⁷⁵ „Nusikalstamumo duomenų rinkiniai, baudžiamojo kodekso straipsniai“ 309 str. 1 d., Informatikos ryšių departamentas, žiūrėta 2023 m. vasario 5 d., <https://ird.lt/lt/indicators/dimension.BK?BK%5B%5D=BK309&DT%5B%5D=2022-12&DT%5B%5D=2021-12&cols=DT>.

¹⁷⁶ Švedas, *op.cit.*

¹⁷⁷ „Nusikalstamumo duomenų rinkiniai, baudžiamojo kodekso straipsniai“ 309 str. 4 d., Informatikos ryšių departamentas, žiūrėta 2023 m. vasario 5 d., <https://ird.lt/lt/indicators/dimension.BK?BK%5B%5D=BK309&DT%5B%5D=2021-12&DT%5B%5D=2020-12&DT%5B%5D=2019-12&DT%5B%5D=2018-12&cols=DT>.

¹⁷⁸ Justickis, V., 11, p. 115-116; Bluvšteinas, J., 34, p. 322-335, cituota iš Fedosiuk, *supra note*, 157.

G. Švedas teigia, jog veikos paplitimo kriterijus yra itin retai vertinamas¹⁷⁹. O empirinių tyrimų stoka neleidžia patikrinti tikrosios nuomonės, įsitikinimų, išsiaiškinti kaip žmonės vertina suaugusiųjų pornografijos disponavimą kaip nusikalstamą veiką. Tai priveda prie subjektyvumo svarstant veikos kriminalizavimo ar dekriminalizavimo klausimus – skirtingos nuomonės dėl kriminalizacijos proceso neleidžia išsiaiškinti kuri yra teisingesnė¹⁸⁰.

Ketvirtasis kriterijus – baudžiamosios teisės veikimo sritis ir ribos. Profesorius G. Švedas analizuodamas šį kriterijų pasisakė, jog „baudžiamoji teisė, kaip ir kiekvienas socialinis institutas, gali funkcionuoti tik tam tikrų santykių srityje ir neviršijant tam tikrų ribų, o jas peržengus galimas netgi neigiamas rezultatas“¹⁸¹. Darbo autorės nuomone, kriminalizavus disponavimą suaugusių asmenų pornografija buvo peržengtos ribos ir nepasiektas joks teigiamas rezultatas. Teisingai pabrėžta, jog „niekam nekyla abejonų, kad su baudžiamosios teisės pagalba neįmanoma reguliuoti meilės ar draugystės santykių, taip pat labai sudėtinga stimuliuoti šeimos santykius, gimstamumą ar kūrybinę veiklą ir pan“¹⁸². Tai kodėl suaugusiųjų pornografija turi būti baudžiamosios teisės akiratyje. Juk meilės, draugystės ar kitų santykių baudžiamoji teisė nereguliuoja, tai kodėl reguliuojama pornografija, kuri kaip jau darbe analizuota tam tikrais atvejais yra dviejų suaugusių žmonių seksualinių santykių bendravimo išraiška. Be kita ko, ribų peržengimo pagrindinė neigiama pasekmė yra ta, kad pažeidžiamos asmenų teisės į privataus gyvenimo neliečiamumą bei padaroma didesnė žala rezultatui, kurį norima pasiekti.

Kriminalizacijos procese vis kalbama apie veikos padaromą žalą. Darbo autorė svarsto, kam padaroma žala suaugusiųjų pornografijos disponavimo atveju. Jau išsiaiškinta, jog visuomenės dorovei žalos jokios nėra, nes šiandieninei visuomenei pornografija yra tapusi normaliu reiškiniu, laisva ir neribojama interneto prieigose, žurnaluose ir kitur. Kita vertus, kalbant apie nukentėjusį asmenį, išskirtiniais atvejais yra padaroma nemenka žala. Apie tai bus kalbama kitame skyriuje. Tačiau kalbant apie tuos atvejus, kai savo pornografinio turinio dalykais dalijimasi tarpusavyje, ar naudojant specialias kompiuterines programas, ar kitais būdais dalijimasi medžiaga, kuri yra visiems prieinama, darbo autorė neįžvelgia jokios daromos žalos, nei visuomenei, nei pavieniui asmeniui.

Galima teigti, jog žala yra atvirkštinė ir daroma suaugusiems asmenims, kurie disponuoja pornografiniu turiniu. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 22 straipsnyje yra įtvirtintas pamatinis principas, kuris aiškiai nusako, jog žmogaus privatus gyvenimas neliečiamas. „Asmens susirašinėjimas, pokalbiai telefonu, telegrafo pranešimai ir kitoks susižinojimas neliečiami. <...> Įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar

¹⁷⁹ Švedas, *supra note*.

¹⁸⁰ Justickis, *supra note*, 122: 102.

¹⁸¹ Švedas, *op.cit.*, 20.

¹⁸² *Ibid.*

neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, kėsinišimosi į jo garbę ir orumą¹⁸³. Taigi, akivaizdžiai BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalis varžo asmenų teises ir laisves. Juk kiekvienas suaugęs asmuo renkasi, kas jam priimtina, normalu, malonu ar žalinga, be to, juk pornografija nėra niekam brukama per prievartą. Pritartina ir dr. A. Dambrauskienei: „per didelė ar nepagrįsta kriminalizacija itin riboja asmens teises ir laisves, o tai nesuderinama su pagrindinių (fundamentalių) asmens teisių apsaugos standartais, taip pat sukelia valstybei papildomas išlaidas ir uždeda nepagrįstą našą visiems visuomenės nariams“¹⁸⁴. Ši kriminalizacija dar kartą patvirtina, kad neturi prasmės ir šiuo atveju bandoma uždrausti tai, kas teisinėje santvarkoje leidžiama, o tai priveda prie to, kad nėra laikomasi subsidiarumo principo baudžiamojoje teisėje, nes jis reiškia, kad galima kriminalizuoti tik tai, kas yra neteisėta ir be baudžiamosios teisės.

Kalbant apie veikos kriminalizavimo pagrįstumą, verta prisiminti pornografijos sampratos analizę. Darbo autorei kyla klausimas, ar galima kriminalizuoti veiką, kurios samprata neturi aiškios apibrėžties, kuri yra subjektyvi - ne visi pornografijos fenomeną supranta vienodai, tad kaip galima laikyti pornografiją kaip nusikalstamą, pavojingą veiką, kai ji pati savaime neturi vieno, aiškaus, visuotinai pripažįstamo apibrėžimo. Juk dalykai, kuriuos reguliuoja teisė turi būti aiškiai apibrėžti, nedviprasmiški ir konkretūs. Negalima nusikalstamų veikų apibrėžimuose vartoti įvairiai interpretuojamus požymius, kurie leidžia „manipuliuoti“ norma. Manytina, kad nėra logiška pripažinti veiką kaip visuomenei pavojingą, kurios vertinimas yra pernelyg subjektyvus.

Visiškai pritartina teisės mokslininkų mintims, jog kilus bet kokioms abejonėms, veika negali būti kriminalizuota, o jeigu yra pavojus, kad asmenų teisės nėra pakankamai apgintos ir yra didelė tikimybė, kad dekriminalizavus veiką, tai užtikrins jų saugumą, tokį sprendimą reikia priimti¹⁸⁵.

Darbo autorė svarsto ar įstatymo leidėjas kriminalizuodamas tokią veiką siekė tokių tikslų, kurie numatyti normoje - baudžiamoji atsakomybė už tikslą disponuoti pornografiniu turiniu, ar siekė baudžiamumu apriboti pornografijos vartojimą. Manytina, kad jeigu Lietuvoje būtų atlikti tyrimai pagrindžiantys pornografijos daroma žalą žmonėms, neigiamą poveikį ilgalaikėje perspektyvoje, keliant priklausomybę ir pan., tai ko gero reikėtų svarstyti apie pornografijos prieinamumo ribojimą, o ne traukti atsakomybėn už disponavimą, kai prieinamumas stebėti pornografija yra lengvesnis nei kaip pavyzdys, nusipirkti kokį nors daiktą el. svetainėje. Darbo autorės nuomone, jeigu pornografijos prieinamumas būtų ribojamas kaip prevencija nuo priklausomybės ar kitų neigiamų faktorių, pripažinus, kad tai kenksminga

¹⁸³ „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, *supra note*, 22.

¹⁸⁴ Aušra Dambrauskienė, „Ultima ratio principo samprata“, *Teisė* 97 (2015): 117, https://www.researchgate.net/publication/295088002_Ultima_ratio_principo_samprata.

¹⁸⁵ Justickis, *supra note*, 122: 120.

visuomenei, tai ši norma įgautų visai kitą reikšmę. Bet kol suaugusiųjų pornografijos pavojingumas yra nepagrįstas, ir ji pati nėra ribojama, tokios veikos kriminalizavimas neturi jokios prasmės.

Analizuojant veikos kriminalizavimo kriterijus, darbo autorė prisiminė atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės dėl veikos mažareikšmiškumo institutą ir kilo mintis paieškoti teismų praktikos, galbūt yra pasitaikę atvejų kai asmuo pagal BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalį buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikalstamos veikos mažareikšmiškumo (LR BK 37 straipsnis). Juk veika pripažįstama mažareikšme kai nėra didelio pavojingumo taikyti baudžiamąją atsakomybę. Teismas įvertina visus objektyviuosius ir subjektyviuosius požymius, atspindinčius padaryto nusikaltimo pavojingumą, žalos dydį, dalyką, kilusius padarinius, nusikaltimo padarymo būdą, laiką, tyčios apibrėžtumą, kryptingumą, tikslus, motyvus ir sprendžia ar atleisti asmenį nuo atsakomybės nurodytu pagrindu. Tačiau tokios teismų praktikos pornografinio pobūdžio bylose neaptikta, nors šio instituto taikymas būtų tinkamas, kadangi nusikalstama veika galima pripažinti mažareikšme tada, kai „padaryta veika atitinka visus baudžiamajame įstatyme nurodytus nusikaltimo sudėties požymius, tačiau dėl kažkurių iš jų ypatumo padaroma išvada, kad veikos pavojingumas nėra didelis ir nėra tokio laipsnio, dėl kurio būtų tikslinga kaltininką už padarytą nusikaltimą traukti baudžiamojon atsakomybėn ir bausti įstatymo sankcijoje nustatyta bausme“¹⁸⁶. Tad klausimas kodėl mažareikšme veika nepripažįstami tie atvejai kai pora pornografinė medžiaga dalinasi su vienas kitu, pavyzdžiui, pornografinio turinio nuotraukomis keitėsi abipusiu susitarimu, palaikydami jų seksualinį bendravimą, nuotraukų tretiemis asmenims neplatino. Be to, juk kiekvienas asmuo nusistato savo dorovinio elgesio taisykles, o poros tarpusavio bendravimas, ar jis būtų seksualinis ar kokio kito pobūdžio yra privatus.

Disponavimą suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais kaip nusikalstamą veiką galima laikyti patologija, kuri vadinama dirbtine kriminalizacija. O. Fedosiukas dirbtinę kriminalizaciją apibūdina kaip vieną iš ryškiausių nukrypimų būdingų šių laikų kriminalinei justicijai, kai baudžiamasis persekiojimas yra vykdomas dėl veikų, kurios nėra pavojingos, priklauso ne baudžiamosios teisės, o kitų teisės šakų reguliavimo sričiai ir/arba dirbtinis apkaltinimas sunkesne nei realiai padaryta nusikalstama veika¹⁸⁷. Tad drąsiai galima teigti, jog suaugusiųjų pornografijos kriminalizavimas sukelia dirbtinės kriminalizacijos efektą, nes kaip jau aptarta anksčiau baudžiamoji atsakomybė gali būti tik kaip kraštutinė priemonė ir tik už pavojingiausias visuomenei veikas, kurios pažeidžia įstatymo saugomus gėrius. Profesorius pažymi, kad

¹⁸⁶ „Kauno apygardos teismo 2019 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-596-348/2019“, eteismai, žiūrėta 2023 m. vasario 25 d., <https://eteismai.lt/byla/102239766367455/1A-596-348/2019>.

¹⁸⁷ Oleg Fedosiuk, „Dirbtinis kriminalizavimas kaip teisinės praktikos patologija“, *Teisės apžvalga* 2, 14 (2016): 30, <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/6808b8d8-3549-4d74-9ba3-ab40116b8394/content>.

kriminalizavus BK 309 straipsnio 1 dalį tapo neaišku ką Lietuvos įstatymai uždraudžia, nes ši norma tarsi įgavo simbolinę reikšmę, nes šių dienų platintojai (atitinkamų svetainių savininkai ir administratoriai) savo šalyse veikia teisėtai, prieigą prie šių svetainių gali laisvai gauti bet kuris interneto vartotojas¹⁸⁸.

Galiausiai, darbo autorė kvestionuoja pačių teisėjų nuomonę dėl veikos kriminalizavimo pagrįstumo, nes iš bylų analizės pastebėta, kad dažnu atveju kai priimamas išteisinamasis nuosprendis jis praktiškai nemotyvuojamas. Pavyzdžiui, byloje¹⁸⁹ asmuo išteisintas pagal BK 309 straipsnio 2 ir 4 dalį, tačiau argumentai pateikiami tik dėl 2 dalies nepagrįsto taikymo, o 4 dalis palikta neargumentuota, lyg savaime būtų suprantama kodėl. Analogiškai ir tie atvejai, kaip jau anksčiau darbe minėta, kad suaugusiųjų pornografija dažniausiai išaiškinama atsitiktinai, nustačius vaikų pornografijos disponavimo faktą. Tad darbo autorės nuomone, teismų sprendimai ir jų atitinkami motyvai duoda suprasti, jog suaugusiųjų pornografijos kriminalizavimo pagrįstumas ne visai atitinka keliamus veikos kriminalizavimo kriterijus.

Apibendrinant galima teigti, kad BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalies kriminalizavimas neatitinka aptartų kriminalizavimo kriterijų. Suaugusiųjų pornografija nedaro žalos baudžiamojo įstatymo saugomiems visuomeniniams doroviniams santykiams ir nesukelia pavojaus tokiai žalai atsirasti. Kriminalizuota veika nėra pavojinga, kad būtų racionalu taikyti baudžiamąją atsakomybę, todėl formalus įstatymo aiškinimas sukuria dirbtinės kriminalizacijos efektą. Suaugusiųjų tarpusavio pornografinio turinio dalinimasis yra jų seksualinio bendravimo išraiška, kuri nežeidžia visuomenės dorovės vertybių, o atvirkščiai varžo asmenų privataus gyvenimo neliečiamumą. Lietuvoje nėra atliktų tyrimų dėl pornografijos daromo poveikio, kurie galėtų patvirtinti suaugusiųjų pornografijos visuomenės vertinimą ir kriminalizavimo pagrįstumą. Dideli pornografijos statistiniai skaičiai rodo, kad kintant visuomenei ir jos vertybėms atsirado naujas požiūris į tai kas yra priimtina ir normalu. Baigiamojo darbo analizė leidžia teigti, jog suaugusiųjų pornografijos norma yra nefunkcionaliai ir perteklinė, dažnai išaiškinama atsitiktinai, todėl manytina, jog ši kriminalizacija neturi prasmės - bandoma uždrausti tai, kas visiems interneto platybėse yra prieinama ir legalu. Darbo autorės nuomone LR BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalis turėtų būti dekriminalizuota ir kriminalizuotas turėtų būti tik platinimas nepilnamečiams asmenims, nes juk pornografija yra pavojinga būtent jiems, todėl reikia skirti didesnę dėmesį būtent vaikų atžvilgiu padarytoms nusikalstamoms veikoms ir jų prevencijai. Taigi, galima daryti objektyvią išvadą, kad suaugusiųjų pornografija vertintina kaip nereikšminga baudžiamojo

¹⁸⁸ Oleg Fedosiuk, „Neformalus baudžiamojo įstatymo taikymas: poreikis, ribos, doktrinos“, *Jurisprudencija* 21, 4 (2014): 1084,

<https://web-p-ebcohost-com.skaitykla.mruni.eu/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&sid=17598538-0cfd-4dfe-876a-4bd7d38ccdbb%40redis>.

¹⁸⁹ „Vilniaus apygardos teismo 2018 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-430-654/2018“, eteismai, žiūrėta 2023 m. vasario 27 d., <https://e-teismai.lt/byla/187608527509552/1A-430-654/2018>.

įstatymo saugomoms vertybėms veika, todėl turi būti dekriminalizuota.

2.2 Suaugusiųjų pornografijos kriminalizavimas užsienio valstybėse

Disponavimas suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais didžiojo daugumo užsienio valstybių¹⁹⁰ yra visiškai arba iš dalies legalus – prieinama nuo tam tikro amžiaus (dažniausiai 18 m.), arba draudžiama tik „*ekstremali pornografija*“ (angl. *extreme pornography*), kurioje vaizduojamas smurtas, prievarta, lytiniai santykiai be sutikimo, lytiniai iškrypimai – zoofilija, nekrofilija ir kiti ekstremalūs, žvėriški vaizdai.

Kalbant apie Europos šalis, suaugusiųjų pornografijos kriminalizavimas yra gan skirtingas. Pavyzdžiui, analogiškai kaip ir Lietuvoje, taip ir Baltarusijoje¹⁹¹, Bulgarijoje¹⁹², Ukrainoje¹⁹³ ir Islandijoje¹⁹⁴ disponavimas suaugusių asmenų pornografija yra visiškai draudžiamas baudžiamuoju įstatymu.

Kitose Europos valstybėse suaugusiųjų pornografijos disponavimas yra legalus, o kriminalizuoti tik išskirtinai pavojingi atvejai. Pavyzdžiui, Albanijoje suaugusiųjų pornografinio turinio disponavimas užtraukia baudžiamąją atsakomybę tik tada, kai tai daroma vaikų atžvilgiu¹⁹⁵. Austrijoje disponavimas suaugusiųjų pornografija yra legalus asmenims nuo 18 metų, tačiau, pornografija, kurioje vaizduojamas smurtas, prievarta ar platinimas ar pardavimas nepilnamečiams asmenims yra draudžiamas¹⁹⁶. Belgijoje suaugusių asmenų pornografija kriminalizuota tiek kiek siekiama apsaugoti vaikus – draudžiamas platinimas nepilnamečiams asmenims. Disponuoti suaugusiųjų pornografiniu turiniu galima asmenims nuo 18 metų, jei jo turinyje nėra smurto, lytinių iškrypimų ar kitų žvėriškų nepadorių veiksmų¹⁹⁷. Kroatijoje suaugusiųjų pornografija nėra kriminalizuota, tačiau baudžiamasis įstatymas draudžia tokią veiką kaip vaikų supažindinimą su pornografija¹⁹⁸. Čekijos baudžiamasis kodeksas kriminalizuoja tik

¹⁹⁰ Tačiau beveik visose Afrikos ir Azijos valstybėse pornografija yra draudžiama. To pagrindinės priežastys susijusios su požiūriu į religiją. Pvz. Saudo Arabijoje, Irane, Sirijoje, Jungtiniuose Arabų Emyratuose, Malaizijoje, Indonezijoje, Singapūre, Kenijoje, Indijoje, Šri Lankoje, Kuboje, ir kt.

Nevera, *supra note*, 26. <https://www.vle.lt/straipsnis/pornografija/>; „What Islam says about pornography“, Quran explorer, žiūrėta 2023 m. kovo 3 d.,

https://www.quranexplorer.com/blog/Education-In-The-LightOfSunnahAndQura'an/What_islam_says_about_Pornography .

¹⁹¹ „Baltarusijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, 223 str. <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=1977> .

¹⁹² „Bulgarijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, 159 str.

https://legislationline.org/sites/default/files/documents/2c/Bulgaria_Criminal_Code_1968_am2017_ENG.pdf .

¹⁹³ „Ukrainos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, 301 str.

https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/res/document/ukr/2001/criminal-code-of-the-republic-of-ukraine_en_html/Ukraine_Criminal_Code_as_of_2010_EN.pdf .

¹⁹⁴ „Islandijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, *supra note*, 16. 210 str.

¹⁹⁵ „Gaminimas, platinimas, reklamavimas, eksportas ar importas, pardavimas ar pornografinės medžiagos publikavimas aplinkoje, kurioje yra vaikai, bet kokiomis priemonėmis ir būdu, baudžiama laisvės atėmimu iki dvejų metų.“ 117 str. „Albanijos baudžiamasis kodeksas“, *supra note*, 10.

¹⁹⁶ „Austrijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“,

https://legislationline.org/sites/default/files/documents/32/Austria_CPC_1975_am122019_de.pdf .

¹⁹⁷ „Belgijos Karalystės baudžiamasis kodeksas“,

https://legislationline.org/sites/default/files/documents/f4/Belgium_CC_1867_am2018_fr.pdf .

¹⁹⁸ „Kroatijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“,

https://legislationline.org/sites/default/files/documents/3b/Croatia_Criminal_Code_2011_en.pdf .

tokias veikas kur pornografiniame turinyje demonstruojamas smurtas ar nepagarba žmonėms arba vaizduoja ar kitaip rodo lytinį santykiavimą su gyvūnu. Suaugusiųjų pornografiją draudžiama rodyti ar daryti pasiekiamą ir prieinamą vaikams¹⁹⁹. Estijoje disponavimas suaugusiųjų pornografija galimas nuo 18 metų²⁰⁰. Prancūzijoje disponavimas suaugusiųjų pornografija yra legalus nuo 18 metų, taip pat šalis aktyviai kovoja su jos prieinamumu vaikams ir paaugliams. Prancūzijos vyriausybė keletą metų iš eilės vykdo įstatymų leidybos procesą, kurio tikslas – įvesti amžiaus tikrinimo sistemą, apribojančią nepilnamečių prieigą prie pornografinių svetainių. Valdžia tikina, jog 2023 m. baigsis vaikų galimybės pasiekti pornografines svetaines.²⁰¹ Taigi matoma, aktyvi kova su vaikų prieinamumu prie suaugusiųjų pornografijos, tačiau kitų problemų susijusių su suaugusių asmenų pornografinio turinio disponavimu nėra keliama. Vokietijos baudžiamasis įstatymas saugojantis pornografines veikas yra itin griežtas ir išsamus, tačiau vėlgi suaugusiųjų pornografija nuo 18 m. nėra kriminalizuota. Kriminalizuotas tik siūlymas, platinimas, reklamavimas ar galimybės suteikimas naudotis pornografija jaunesniam nei 18 metų asmeniui. Taip pat kriminalizuota pornografinė medžiaga, kuri vaizduoja žmonių smurtinius ar seksualinius veiksmus atliekamus su gyvūnais.²⁰² Vengrijoje suaugusiųjų pornografija taip pat legali nuo 18 metų, nėra jokios baudžiamosios atsakomybės už disponavimą ja²⁰³. Airijoje suaugusiųjų pornografija yra plačiai prieinama, todėl už jos disponavimą nėra traukiama baudžiamojon atsakomybėn, nebent tai susiję su ekstremaliu turiniu arba vaikų pornografija²⁰⁴. Italijoje nėra draudimo disponuoti suaugusiųjų pornografinė medžiaga, tačiau galiojantys teisės aktai reglamentuoja pornografinio turinio skelbimą žiniasklaidos priemonėse, pavyzdžiui, spaudoje, kino teatruose, DVD ar TV. Italijos baudžiamasis įstatymas nedraudžia pornografijos platinimo, tiek kiek ji neprieinama nepilnamečiams.²⁰⁵ Kaimyninėje Latvijoje pornografijos kūrimas ir platinimas yra legalus, tačiau yra taikomi tam tikri apribojimai. Pavyzdžiui, disponuojant pornografija, neturi dalyvauti nepilnamečiai, taip pat draudžiama pornografija, kurioje vaizduojamos seksualinės žmonių

¹⁹⁹ „Čekijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“,

https://legislationline.org/sites/default/files/documents/05/Czech%20Republic_CC_2009_am2011_en.pdf.

²⁰⁰ „Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“,

https://legislationline.org/sites/default/files/documents/00/EST_CC_as%20of%20May%202021.pdf.

²⁰¹ Tamas Orban, „France To Finally Restrict Access to Online Pornography“, The European Conservative, žiūrėta 2023 m. kovo 7 d.,

<https://europeanconservative.com/articles/news/france-to-finally-restrict-access-to-online-pornography/>.

²⁰² „Vokietijos baudžiamasis kodeksas“, *supra note*, 15.

²⁰³ „Vengrijos baudžiamasis kodeksas“,

https://legislationline.org/sites/default/files/documents/da/HUNGARY_Criminal_Code_of_2012_en.pdf.

²⁰⁴ „Airijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“,

<https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/53837/76956/F-844496562/IRL53837%202020.pdf>.

²⁰⁵ „Legislating online harassment of sexual minorities and pornography in Italy“, Global Information Society Watch, žiūrėta 2023 m. kovo 8 d., <https://www.giswatch.org/en/country-report/sexual-rights/italy>.

veiklos su gyvūnais, nekrofilija arba seksualinis pasitenkinimas smurtiniu būdu.²⁰⁶ Maltoje baudžiamoji atsakomybė kyla tik už pornografijos rodymą viešoje vietoje²⁰⁷. Olandijoje suaugusiųjų pornografija buvo dekriminalizuota dar 1971 metais²⁰⁸. Valstybėje reguliuojamas tik jos pasiekiamumas nepilnamečiams iki 18 metų ir vaikų pornografija²⁰⁹. Nyderlandai turi liberalų požiūrį į pornografiją, todėl suaugusiems skirtos pornografinės medžiagos disponavimas yra legalus. Galima teigti, kad šalies vyriausybė suaugusiųjų pornografiją laiko žodžio ir saviraiškos laisvės forma, kadangi Nyderlandų Konstitucijoje labai stipriai ginama asmens saviraiškos laisvė. Ji apima teatrą, muziką, filmus, vaizdo įrašus, bendravimą internetu ir pan.²¹⁰ Lenkijoje suaugusiųjų pornografija yra legali, išskyrus jos demonstravimą ar rodymą asmenims, kurie nenori susipažinti su tokia medžiaga. Šioje valstybėje draudžiama pornografinio turinio dalykus rodyti ir platinti asmenims, kuriems nėra sukakę 15 metų²¹¹. Portugalijoje²¹², Serbijoje²¹³, suaugusiųjų pornografija nėra kriminalizuota. Slovakijos baudžiamasis kodeksas nedraudžia disponavimo suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais asmenims nuo 18 metų, bet saugo pornografinės medžiagos platinimą nepilnamečiams, taip pat medžiagą, kuri vaizduoja nepagarbą ar smurtą asmenims, santykiavimą su gyvūnu ar kitokią pataloginę seksualinę veiklą²¹⁴. Slovėnijoje suaugusiųjų asmenų pornografijos platinimas yra legalus, tik draudžiama platinti bei reklamuoti tokį turinį jaunesniems nei 15 metų asmenims²¹⁵. Ispanijos kriminalizavimas analogiškas – draudžiamas platinimas, reklamavimas, demonstravimas ir prieigos suteikimas vaikams²¹⁶. Švedijos BK inkriminuoja tik pornografines veikas susijusias su vaikais bei viešos vietos pažeidimais, suaugusiųjų asmenų pornografijos disponavimas nėra

²⁰⁶ „Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, *supra note*, 12.

²⁰⁷ „Maltos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, 208 str.,
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/c1/Malta_CC.pdf .

²⁰⁸ Gert Hekma ir Jan Willem Duyvendak, „Gay men and lesbians in the Netherlands“, *Introducing the new sexuality studies*, 1,
<https://www.gerthekma.nl/ewExternalFiles/Gay%20Men%20and%20Lesbians%20in%20the%20Netherlands.pdf> .

²⁰⁹ „Crime and crime prevention“, Government of the Netherlands, žiūrėta 2023 m. kovo 8 d.,
<https://www.government.nl/topics/crime-and-crime-prevention/sentencing> .

²¹⁰ Ruth Levush, „Limits on Freedom of Expression“, *Law library* (2019), 54,
<https://irp.fas.org/eprint/lloc-limits.pdf> .

²¹¹ „Lenkijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, 202 str.,
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/6a/Poland_CC_1997_en.pdf .

²¹² „Portugalijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, 176 str.,
https://europam.eu/data/mechanisms/PF/PF%20Laws/Portugal/Portugal_criminal%20code_1982_amended2015_por.pdf .

²¹³ „Serbijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, 185 str.,
https://europam.eu/data/mechanisms/PF/PF%20Laws/Serbia/Serbia_Criminal%20Code_2005_amended2012_EN.pdf .

²¹⁴ „Slovakijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, 372 str.,
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/6f/Slovakia_CC_2005_en.pdf .

²¹⁵ „Slovėnijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, 176 str.,
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/6a/SLOV_CC.pdf .

²¹⁶ „Ispanijos Karalystės baudžiamasis kodeksas“, 186 str.,
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/32/Spain_CC_am2013_en.pdf .

kriminalizuotas²¹⁷. Šveicarijoje galima disponuoti suaugusiųjų pornografija, tačiau draudžiama ją platinti ar rodyti asmenims iki 16 metų²¹⁸.

Jungtinėje Karalystėje suaugusiųjų pornografijos disponavimas nėra kriminalizuotas. Jau nuo seno libertarai laikėsi nuomonės, jog valstybės ištekliai turėtų būti naudojami kovai su vaikų pornografija, bet ne suaugusiųjų, nes būtent suaugusiųjų pornografija yra privati seksualinė moralė, todėl vyriausybė neturėtų į tai kištis²¹⁹. Pabrėžtina ir tai, jog dažnai atliekami sveikatos ministerijos tyrimai parodė, jog yra didelis neigiamas poveikis asmenims, kurie naudojami *ekstremalia pornografija*. Žalingas poveikis apima padidėjusią išprievartavimų riziką, kitus seksualinius nusikaltimus bei požiūrį ir įsitikinimus apie tai. Žinoma, neigiamiausias poveikis tokios pornografijos yra asmenims, kurie buvo anksčiau linkę žiūrėti smurtinę ir prievartos kupiną pornografiją. Be to, tokia pornografija yra itin žalinga į agresiją linkusiems vyrams, kurie peržiūrėję medžiagą, kartoja matytus vaizdus darant seksualinius nusikaltimus.²²⁰ Tad nuo 2009 m. ekstremali pornografija yra saugoma Kriminalinio teisingumo ir imigracijos akte (*angl. The Criminal Justice and Immigration Act*)²²¹. Akto 36 straipsnyje išsamiai reglamentuojama ekstremali pornografija, kuri Jungtinėje Karalystėje laikoma tokia medžiaga, kuri kelia grėsmę žmogaus gyvybei; gali sunkiai sužaloti asmens išangę, krūtis arba lytinius organus; vaizduojamas seksualinis veiksmas, susijęs su žmogaus lavonu arba asmuo, atliekantis lytinį santykį ar oralinį seksą su gyvūnu (mirusiu ar gyvu); arba veiksmas, susijęs su kito asmens kūno dalimi ar bet koku kitu seksualiniu įsiskverbimu į asmens makštį ar išangę be sutikimo²²². Šioje normoje pabrėžiama ir tai, jog net ekstremalios pornografijos laikymas užtraukia baudžiamąją atsakomybę, skirtingai pavyzdžiui jau minėtoje Čekijos valstybėje atsakomybė kyla tik už tokios medžiagos platinimą, bet ne turėjimą.

Galima paminėti ir tai, kad postūmį kriminalizuoti ekstremalią pornografiją taip pat davė neeilinis įvykis, sukrėtęs visą visuomenę - 2003 m. buvo įvykdytas seksualinis nužudymas. Moteris buvo uždusinta po to kai vyras visą valandą žiūrėjo ekstremalius pornografinius įrašus, kuriuose buvo vaizduojama nekrofilija bei prievartinis seksas. Visuomenė buvo pasipiktinusi dėl to, jog byloje buvo įrodymų, kad kaltininkas buvo priklausomas nuo tokios pornografijos

²¹⁷ „Švedijos Karalystės baudžiamasis kodeksas“, 16:11 str., https://legislationline.org/sites/default/files/documents/98/Sweden_CC.pdf .

²¹⁸ „Šveicarijos baudžiamasis kodeksas“, 197 str., https://legislationline.org/sites/default/files/documents/94/SWITZ_Criminal%20Code_as%20of%202020-07-01.pdf.

²¹⁹ Susan, Easton, „Criminalising the Possession of Extreme Pornography: Sword or Shield?“, *The Journal of Criminal Law* 75, 5 (2011): 401, <https://bura.brunel.ac.uk/bitstream/2438/8400/5/Fulltext.pdf> .

²²⁰ Catherine, Itzin, ir kt., „The evidence of harm to adults relating to exposure to extreme pornographic material : a rapid evidence assessment (REA)“, (2007), cituota iš Easton, *ibid*.

²²¹ „Criminal Justice and Immigration Act 2008“, [legislation.gov.uk](https://www.legislation.gov.uk), žiūrėta 2023 m. kovo 11 d., <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/4/part/5/crossheading/pornography-etc> .

²²² *Ibid*.

rūšies.²²³ Šiuo kriminalizavimu valdžia siekė nutraukti susidomėjimą tokia medžiaga, kuri gali stiprinti susidomėjimą nenormaliais, smurtiniais lytiniais santykiais²²⁴. Be ekstremalios pornografijos, Jungtinė Karalystė itin aktyviai kovoja su nepilnamečių prieinamumu prie suaugusiųjų pornografijos - valdžios atstovai teigia, jog „šalis tampa pasauline interneto plėtros lydere saugos technologijose ir užtikrinanti, kad visų dydžių įmonės turėtų prieigą prie naujoviškų sprendimų, skirtų vartotojų saugai gerinti. Tai apima amžiaus patvirtinimo priemones internete ir tikimės, jog jie ir toliau vaidins pagrindinį vaidmenį saugant vaikus internete“²²⁵.

Pažymėtina, jog Danija dar 1966 m. tapo pirmą valstybę legalizavusi suaugusiųjų pornografiją²²⁶. Iki tol pornografija Danijoje buvo kriminalizuota, o dekriminalizacijos procesą dėl disponavimo pornografinė medžiaga įtakojo besikeičiantis visuomenės požiūris. Taip pat 1964 m. įvykis - buvo neišspręstas atsiminimų knygos vertimas į danų kalbą, pavadinimu „*Fanny Hill*“.²²⁷ Po jo paskelbimo iš karto buvo patraukta baudžiamojon atsakomybėn, kadangi pats terminas „Fanny Hill“ buvo pornografinis – itin ryškus ir vaizdingas erotiniuose aprašymuose. Danijos Aukščiausiasis Teismas išteisino, pasisakydamas, jog baudžiamasis įstatymas, draudžiantis pornografinę literatūrą, paseno. Baudžiamosios teisės komitetas pasikonsultavęs su kriminalistais, psichologais, pedagogais ir psichiatrais pristatė projektą, kuris rekomendavo dekriminalizuoti pornografinius raštus.²²⁸ Pagrindinis argumentas buvo tas, jog visuomenės požiūris į dorovės saugomus objektus, pasikeitė taip, kad valstybei kištis nebebuvo pagrįsta. Valdžia teigė, jog visuomenei turi būti leidžiama skelbti ar skaityti veikalus, jei nebus padaryta realios žalos. Danijos ekspertai priėjo išvadą, jog pornografija nėra žalinga asmenims, o didelę įtaką šiam sprendimui padarė šalies medicinos ir teisės tarybos institucija, kurios gydytojai apibendrino tyrimą, pasisakydami, jog „remiantis bendra psichiatrijos patirtimi, negalima manyti, kad seksualinė orientacija, psichologinė raida ar kitos seksualinio gyvenimo nuostatos suaugusiems gali daryti neigiamą poveikį ar žalą per . . . pornografinę literatūrą, nuotraukas arba filmus“²²⁹. Nuo to laiko suaugusiųjų asmenų disponavimas pornografinio turinio dalykais nėra saugomas baudžiamųjų įstatymų ir tapo legalus visoje Danijoje²³⁰. Kriminologijos

²²³ Elizabeth Herbert ir Ida Petretta, *Southampton Student Law Review* 4, 1 (2014): 31,

<https://www.southampton.ac.uk/~assets/doc/SSLR%20volume%204%20issue%201.pdf>.

²²⁴ Paul Goggins MP ir Cathy Jamieson MSP, „Consultation: On the possession of extreme pornographic material“, *Scottish executive* (2005): 9, http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/30_08_05_porn_doc.pdf.

²²⁵ John Johnston, „Government drops plan for age-verification for adult websites“, *Public technology*, 2019 m. spalio 17 d.,

<https://www.publictechnology.net/articles/news/government-drops-plan-age-verification-adult-websites>.

²²⁶ Kutchinsky, *supra note*, 7: 43.

²²⁷ *Ibid.*

²²⁸ *Ibid.*

²²⁹ *Ibid.*

²³⁰ Kalbant apie pornografijos dekriminalizavimą- Švedija, Vokietija, Nyderlandai dar 1970- aisiais pasekė Danijos pavyzdžiu, dekriminalizavo ir legalizavo suaugusiųjų pornografiją. Kitose minėtose valstybėse suaugusiųjų asmenų pornografija nebuvo kriminalizuota.

profesorius B. Kutchinsky atlikdamas įvairius pornografinius tyrimus padarė išvadą, jog tose šalyse, kuriose pornografija dekriminalizuota, sumažėjo seksualinio smurto, sumažėjo išprievartavimų skaičiai²³¹.

Analizuojant užsienio valstybių patirtis, darbo autorei kilo klausimas, kodėl Danijos ir Norvegijos pornografijos reguliavimas taip stipriai skiriasi, juk abi šalys skandinaviškos ir iš pažiūros panašios. Norvegija uždraustą pornografiją apibūdina kaip sekso vaizdavimą, kuris yra nepadorus arba atrodo žeminantis arba menkinantis, įskaitant lytinį aktą su lavonais, gyvūnais arba smurtą ir prievartą. Tuo tarpu Danijoje požiūris labai liberalus, pornografija nėra išskiriama į „grubiąją“ ar „švelniąją“. Be to, gyvūnų pornografijos vaizdavimas leidžiamas tiek kiek, gyvūnas nejaučia skausmo ar nepatiria jokios žalos. Pabrėžtina ir tai, jog už pornografijos disponavimą nepilnamečiams nėra skiriama laisvės atėmimo bausmė, o Norvegijoje už analogišką veiką gali būti skiriamas laisvės atėmimas net iki 3 metų.²³² Šiuos skandinavijos valstybių pornografijos reguliavimo skirtumus tyrė užsienio mokslininkė I. M. Ydersbond, kuri teigė, jog „svarbus skirtumas, galintis paaiškinti daugumą didelių teisinių skirtumų, kad Danija turi liberalesnę seksualinę kultūrą nei Norvegija. Antra, Norvegijai būdingi antipornografiniai judėjimai, vieni iš didžiausių Europos feministinių judėjimų, kovojančių su pornografija. Trečia, Danija apskritai turėjo liberalesnių teismų sprendimų, turinčių įtakos įstatymų aiškinimui“²³³. Lyginant šiuos skirtumus, darbo autorė palaiko Danijos požiūrį į pornografiją, kadangi akivaizdu, jog bėgant laikui šalis tinkamai įvertino besikeičiančias visuomenės pažiūras ir vertybes ir nedraudžia to, kas nėra laikoma pavojinga.

Norisi paminėti dar vieną mokslinį straipsnį, kuriame aprašyti suaugusiųjų pornografijos reguliavimo skirtumai ir pokyčiai 26 valstybėse laikotarpyje nuo 1960 – 2010m. (50 metų)²³⁴. Ši publikacija darbo autorei pasirodė reikšminga, kadangi jos išvados puikiai apibendrina valstybių požiūrį į suaugusiųjų pornografiją – analizė atskleidė aiškią perėjimo tendenciją prie leistinesnių reguliavimo metodų, kuri vyksta kartu su kultūriniais pokyčiais bei pabrėžiamos postmaterialistinės vertybės šiuolaikinėse visuomenėse. Šalims švelninant atsakomybę ar keičiant suaugusiųjų asmenų pornografijos reguliavimą iš esmės buvo sugriežtintos

²³¹ Danijos, Švedijos ir Vakarų Vokietijos raidos tyrimai nuo 1964 m - 1984 m.

Berl Kuchinsky, „Pornography and rape: Theory and practice? Evidence from crime data in four countries where pornography is easily available“, *International Journal of Law and Psychiatry* 14, 1/2 (1991): 47–64, <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/016025279190024H?via%3Dihub> .

²³² Inga Margrete Ydersbond, „The “promiscuous” and the “shy”: Denmark and Norway – A historic comparative analysis of pornography legislation“, *Nordic Prostitution Policy Reform Project* (2012): 21, https://www.researchgate.net/publication/259781214_The_promiscuous_and_the_shy_Denmark_and_Norway_-_A_historic_comparative_analysis_of_pornography_legislation .

²³³ *Ibid.*, 22-28.

²³⁴ Christian Person ir kt., „Opposite Trends in the Regulation of Pornography? Policy Differentiation and Policy Convergence Across 26 Countries Between 1960 and 2010“, *The Journal of Sex Research* 53,7 (2015), https://www.researchgate.net/publication/287196912_Opposite_Trends_in_the_Regulation_of_Pornography_Policy_Differentiation_and_Policy_Convergence_Across_26_Countries_Between_1960_and_2010 .

vaikų pornografijos taisyklės ir sankcijos, kas be abejonės yra teisinga. Be to, atkreiptas dėmesys, kad pastaraisiais dešimtmečiais šalys perėjo prie skirtingų pornografijos kategorijų (*extreme (dar kitaip: violent, bestiality); obscene; hard-core; soft-core pornography ir kt.*), apibrėžiant jas pagal jų daromą žalą visuomenei.²³⁵

Jungtinėse Amerikos Valstijose suaugusiųjų pornografija yra saugoma Pirmosios Konstitucijos pataisos normos, kuri gina žodžio laisvę²³⁶. JAV Aukščiausiasis Teismas ne kartą vertindamas teisę į suaugusiųjų žodžio laisvę pasisakė, jog ji apima seksualinę išraišką²³⁷. Nors suaugusiųjų pornografija paprastai yra saugoma pagal Pirmąją Konstitucijos pataisą kaip saviraiškos forma, tačiau tai nėra absoliuti apsauga. Konstitucija negina nepadorios, nešvankios pornografijos (*angl. obscene pornography*) ir be abejonės vaikų pornografijos²³⁸. Kalbant apie JAV ginamą žodžio laisvę, atitinkamai norisi referuoti į LR Konstitucijos 25 straipsnį: „Žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti. Žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas. Laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, **dorovei** ar ginti konstitucinei santvarkai.<...>“²³⁹. Jau anksčiau darbe buvo kritikuotas dorovės apsaugos momentas, tačiau atsižvelgus į užsienio Konstitucines normas, darbo autorės nuomone, reikalinga prisiminti ir minimą LR Konstitucinę nuostatą kovojant su pertekliu suaugusiųjų pornografijos kriminalizavimu. Pripažinus faktą, kad suaugusiųjų asmenų pornografija neapsaugo visuomenės dorovės, pažeidžiamos esminės žmogaus teisės į laisvę. Asmenims neturėtų būti kliudoma ieškoti, įsigyti, ar dalintis suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais²⁴⁰, turėti savo įsitikinimus dėl to kas jiems priimtina, normalu ir malonu bei juos laisvai reikšti, juolab kuomet pornografija savaime nėra draudžiama ir yra tam tikra prasme saviraiškos ar bendravimo forma (kalbant apie porų pornografijos disponavimą). Be to, šiuo aspektu, galima atsižvelgti ir į Lenkijos suaugusiųjų pornografijos reguliavimą, kur valstybė paiso suaugusiųjų asmenų apsisprendimo laisvę ir disponavimas pilnamečių asmenų pornografinio turinio dalykais kriminalizuotas tiek, kiek siekiama apsaugoti visuomenines vertybes – draudžiama demonstruoti ir platinti pornografinę medžiagą asmenims, kurie to nepageidauja ir nepilnamečiams asmenims.

²³⁵ Christian Person ir kt., *supra note*, 234: 22-23.

²³⁶ Cass R. Sunstein, „Pornography and the first amendment“, *Duke law journal* 1986, 4 (1986), <https://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2951&context=dlj> .

²³⁷ „United States Supreme Court, Ashcroft, Attorney General, et al. v. Free Speech Coalition et al.(2002)“, Findlaw, žiūrėta 2023 m. kovo 12 d., <https://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/535/234.html> .

²³⁸ Patrick Trueman, „Today's Porn: Not A Constitutional Right; Not A Human Right“, *Dignity: A Journal of Analysis of Exploitation and Violence* 2, 3/7 (2017): 1, <https://digitalcommons.uri.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1078&context=dignity> .

²³⁹ „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, *supra note*, 22.

²⁴⁰ Tokia medžiaga neapima prieinamumo vaikams ar žiaurios, įžeidžiančios kitus asmenis pornografijos arba vaikų pornografijos.

Taigi, apžvelgus didžiąją dalį Europos valstybių, matyti, jog daugumoje jų disponavimas suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais nėra kriminalizuotas, o atvirkščiai dekriminalizuotas arba visiškai ar iš dalies legalus.

Darbo autorė svarsto, kodėl suaugusiųjų pornografijos reguliavimas įvairiose valstybėse taip skiriasi ir kodėl tik nedaugelyje Europos šalių, tuo tarpu ir Lietuvoje disponavimas pilnamečių pornografija yra kriminalizuotas. Gausios literatūros užsienio valstybėse nerasta kur būtų analizuojama, kodėl viena ar kita valstybė nekriminalizuoja suaugusiųjų pornografijos disponavimo, tačiau galima pritarti užsienio teisės prof. T. C. Arthur, kuris teigia, jog pagrindinė pornografijos reguliavimo problema yra jos apibrėžimo problema, kuri anot profesoriaus neįveikiama, nes tai pernelyg subjektyvu ir iš prigimties ne visai aišku kur yra nešvankybės ar nepadorumo ribos, kurias visuomenės grupės interpretuoja įvairiai. Ir pabrėžia, kad net jeigu pornografijos kritikai pateiktų visus argumentus kodėl reiktų ją reguliuoti, to padaryti liberalioje demokratijoje padaryti nebūtų galima.²⁴¹ Pasak jo „Kovojant su pornografija, pagrindinė priemonė yra daugiau kalbų, o ne teisinės represijos“²⁴². Pritartina tokiai nuomonei, kadangi suaugusiųjų pornografijos kriminalizavimas absoliučiai varžytų, o Lietuvos atveju ir varžo asmenų pagrindines teises ir laisves. Pagrįstai kyla klausimas, kodėl pavyzdžiui, alkoholis, tabako gaminiai nėra reguliuojami baudžiamosios teisės, juk ne vienas tarptautinis tyrimas parodė, kad alkoholio daroma žala yra viena iš didžiausių lyginant su kitomis psichotropinėmis medžiagomis. Tad kodėl reikalinga drausti disponavimą suaugusiųjų pornografija jeigu asmeniui ji reikalinga ir teikia malonumą, analogiškai kaip ir alkoholio vartojimas.

Galima paminėti ir kitas užsienio mokslininkų mintis apie suaugusiųjų pornografijos kriminalizavimą - „pornografijos disponavimo kriminalizavimas tik didintų visuomenės išlaidas be jokio teigiamo tikslo“²⁴³. „Kaip patikimos socialinės politikos reikalas...mūsų visuomenės ištekliai skirti smurto ir kitų rimtų neteisėtų veiksmų kovai ir prevencijai <...> neturėtume jų išsklaidyti pastangomis kovoti su veikomis, kurios nėra tokios kenksmingos <...>“²⁴⁴. „Seksualinė medžiaga neabejotinai atrodo įdomi ir maloni daugeliui kiekvienos tiriamos visuomenės sluoksnių. Ir nors kritikai remiasi kaltinimais dėl nepagarbos moterims, kiti mano, kad tai suteikia joms galių ir išlaisvina. Jokia bendruomenė niekada nebalsavo, kad suaugusieji neturėtų prieigos prie seksualinio pobūdžio medžiagos. Atrodo, kad neturint įrodymų apie žalą

²⁴¹ Thomas C. Arthur, „The Problems with Pornography Regulation: Lessons from History“, *Emory law journal* 68, 5 (2019): 906, <https://scholarlycommons.law.emory.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1021&context=elj> .

²⁴² *Ibid.*, 907.

²⁴³ Carol, A. (2007), „Reflections on the positions on the polemics of pornography conference“ Iš C. McGlynn, E. Rackley ir N. Westmarland (Eds.), „Positions On The Politics Of Porn: A Debate On Government Plans To Criminalise The Possession Of Extreme Pornography“, (pp. 16-20) cituota iš Diamond, *supra note*, 6: 311.

²⁴⁴ Posner, R. A. (1994), „Sex and Reason“, (Cambridge, MA: *Harvard University Press*) cituota iš Diamond, *ibid.*

dėl jos prieinamumo, nėra pagrindo manyti, kad pornografija neturėtų būti legaliai prieinama“²⁴⁵.

Nors šiuose teiginiuose tiesiogiai nekalbama apie suaugusiųjų pornografijos platinimą, darbo autorė mano, kad tai visgi pakankamai pagrindžia kodėl užsienio valstybės nekriminalizuoja tokių veikų kaip LR BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalyje. Nėra pagrindo kriminalizuoti pornografijos disponavimo, kuri yra legali, prieinama, laikoma saviraiškos priemone, yra privataus gyvenimo dalis ir netgi traktuojama kaip žodžio laisvė.

Apžvelgus užsienio valstybių patirtį, darbo autorės nuomone, daugelyje šalių baudžiamoji atsakomybė už pornografiją yra taikoma teisingai ir proporcingai – tik už pavojingas veikas. Manytina, kad reiktų pasekti užsienio pavyzdžiu - įvertinti būtinybę Lietuvoje išskirti ir kriminalizuoti tik pavojingas visuomenei pornografijos kategorijas, apie tai bus kalbama sekančiame skyriuje. Be kita ko, skirti didesnę dėmesį ir dėti visas pastangas kovojant su vaikų prieinamumu prie suaugusiųjų pornografijos ir opiausia problema – vaikų pornografija.

Apibendrinant galima teigti, jog daugumoje valstybių disponavimas suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais yra nekriminalizuotas, o legalus. Užsienio valstybių apžvalga parodė, jog kriminalizuotos tik pavojingos veikos – platinimas, demonstravimas ar prieiga prie pornografinio turinio dalykų nepilnamečiams asmenims, dažniausiai iki 18 metų, retesniais atvejais 16 ar 15 metų, bei tokia pornografija, kuri vaizduoja smurtą, prievartą, lytinius iškrypimus ar kitą įžeidžiantį turinį. Pagrindinės priežastys, kodėl suaugusiųjų pornografijos platinimas užsienyje nėra laikomas nusikalstamu, yra tokios: sunku apibrėžti, kas laikoma nepadoru ar žalinga; visuomenėse skirtingos kultūrinės, religinės ir dorovinės vertybės, todėl sunku nustatyti visuotinį požiūrį, kas priimtina ar ne; pažeidžiama asmens saviraiškos laisvė ir privatumo apsauga. Todėl, darbo autorės nuomone, disponavimas suaugusiųjų pornografija Lietuvos Respublikoje varžo asmenų nepriklausomą laisvę elgtis pagal savo nusistovėjusias elgesio normas. Taigi, atsižvelgiant į praeitą darbo skyrių - kriminalizavimo kriterijus, užsienio atliktus tyrimus, kurie rodo, jog pornografija ne visais atvejais yra pavojinga ir žalinga, ir suaugusiųjų pornografijos kriminalizavimą užsienio valstybėse, galima dar kartą prieiti prie tos pačios išvados, kad nusikalstamų veikų numatytų BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalyje kriminalizavimas yra beprasmis, perteklinis, nefunkcionalus bei žeidžiantis asmenų teises ir laisves.

²⁴⁵ Diamond, *ibid.*, 312.

2.3 Keršto pornografijos kriminalizavimo pagrindumas

Praeitame skyriuje buvo kalbama apie tai, kaip užsienio valstybės kriminalizuoja įvairias pornografijos kategorijas, kurios yra neabejotinai pavojingos ir daro didelę žalą visuomenei ir jos asmenims. Viena iš tokių pornografijos rūšių yra keršto pornografija (*angl. revenge pornography*) apie kurią, darbo autorės nuomone, reikia vis garsiau ir daugiau kalbėti, nes Lietuvoje moksliniu lygiu apie tai nebuvo kalbama iki šiol.

Užsienio valstybėse šis fenomenas vis dažniau tyrinėjamas ir analizuojamas, kadangi technologijų evoliucija ir seksualinis bendravimas interneto socialinėse erdvėse tampa vis dažnesnis ir priimtinesnis, o to pasekoje matomas akivaizdus nukentėjusiųjų nuo keršto pornografijos šuolis ir vis sunkesnė kova siekiant užkardyti tokio pobūdžio nusikalstamas veikas, kurios „paskęsta“ interneto platybėse ir nėra atitinkamai kontroliuojamos.

Keršto pornografija dar kitaip vadinama nekonsensualine pornografija (*angl. non-consensual pornography*), kuri paprastai suprantama kaip seksualiai atvirų nuotraukų ar vaizdo įrašų platinimas be vaizduojamojo asmens sutikimo²⁴⁶. Platintojas dažnai yra buvęs partneris, kuris per ankstesnius santykius yra gavęs antrosios pusės pornografinio turinio dalykų ir dažniausiai jais siekia viešai sugėdinti bei pažeminti auką, keršydamas už santykių nutraukimą. Visgi kaltininkai nebūtinai yra partneriai ar buvę partneriai, o motyvas ne visada yra kerštas, todėl kai kurie mokslininkai yra linkę vartoti nekonsensualinės pornografijos apibrėžimą arba „vaizdinio pagrindo seksualinę prievartą“ (*angl. image-based sexual abuse*) tvirtindami, kad pornografinio turinio dalykų platinimo be sutikimo motyvai gali būti, pavyzdžiui: finansinė nauda; asmens esančio turinyje žinomumas ir norėjimas jam pakenkti; asmens kontrolė ir priekabiavimas; pavydas; neapykanta; šmeižtas; šantažas/prievartavimas ir pan.²⁴⁷.

Keršto pornografija gali atsirasti ir kitais įvairiais būdais; tai gali būti fotografuojant arba įrašant vaizdo įrašus be leidimo ar netgi slapta. Taip pat pornografinis turinys gali būti pagaminamas ar disponuojamas bendru sutikimu, tačiau tik vėliau išplatintas trečiosioms šalims be vaizduojamojo asmens sutikimo. Sutikimo nebuvimas yra pagrindinė sąlyga, sukelianti keršto/nekonsensualinės pornografijos nusikaltimą.

Keršto pornografijos platinimas paprastai atliekamas internetinėje erdvėje – socialiniuose tinkluose, specialiose interneto svetainėse, el. paštu, kur turinį gali pasiekti arba pasiekia neribotas asmenų kiekis. Retesni atvejai apima išplatinimą mažesniai asmenų ratui – šeimai, draugams, darbo vietai. Pornografinio turinio dalykai gaunami ir įsilaužus į aukos

²⁴⁶ „Revenge porn“, Europos Lyčių Lygybės Institutas, žiūrėta 2023 m. kovo 14 d., <https://eige.europa.eu/lt/thesaurus/terms/1488?lang=en>.

²⁴⁷ Julia Davidson ir kt., „Adult online hate, harassment and abuse: a rapid evidence assessment“, *University of East London* (2019): 47, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/811450/Adult_Online_Harms_Report_2019.pdf.

kompiuterį, socialinių tinklų paskyras, mobiliuosius telefonus ir pan.²⁴⁸.

Nors keršto pornografijos reiškinys buvo girdimas ir anksčiau, galima sakyti, jog „sprogimas“ įvyko 2010-aisiais, kai buvo įkurta pirmoji svetainė, skirta keršto pornografijai. Ją sukūrė jaunuolis, Hunteris Moore'as, „*IsAnyoneUp.com*“, kuri leido asmenims siųsti buvusių partnerių nuotraukas, kurias Moore'as skelbė kartu su identifikuojančia informacija, tokia kaip vardas, gyvenamoji vieta, profesija ir socialinių tinklų paskyros, kurios leido šiuos vaizdus rodyti „Google“ paieškose. Tinklapis veikė maždaug 16 mėnesių, kartais uždirbdavo 30 000 JAV dolerių per mėnesį, o visą tą laiką Hunter tikslas buvo aiškus – platindamas siekė pažeminti ir išjuokti tuos, kurie drįsdavo siųsti savo nuogo kūno fotografijas kitiems.²⁴⁹ Susidūręs su vienos iš jo aukų motina, jis atsakė: „Atsiprašau, kad jūsų dukra buvo išžaginta elektroniniu būdu, bet turiu galvoje, kad dabar ji įgijo išsilavinimą technologijų srityje“²⁵⁰.

Po šios svetainės įkūrimo ir aukų prabilimo palaiptams pradėta rimčiau žvelgti į šią problemą. Valstybės pradėjo kriminalizuoti keršto pornografiją kaip atskirą nusikalstamą veiką, o tos kurios nėra kriminalizavę vis garsiau kalba apie aukų patiriamą žalą ir tyrinėja tokios veikos kriminalizavimo būtinumą. Izraelis 2014 m. tapo pirmoji valstybė kriminalizavus tokią veiką²⁵¹, po to sekė Jungtinės Amerikos Valstijos ir šiai dienai yra tik dvi valstijos, kurios nėra kriminalizavę keršto pornografijos²⁵². Europos valstybės taip pat neužmerkia akių – Jungtinė Karalystė, Vokietija, Prancūzija, Malta, Belgija, Italija, Olandija, Danija, Ispanija reguliuoja keršto pornografiją, tik atkreiptinas dėmesys, jog valstybės skirtingai vertina veikos pavojingumą, nes kai kuriose šalyse keršto pornografija laikoma kaip nedidelis privatumo pažeidimas, kai tuo tarpu kitur veika laikoma kaip seksualinis nusikaltimas²⁵³.

²⁴⁸ Michael Salter ir Thomas Crofts, „Responding to revenge porn: Challenges to online legal impunity“, iš *New views on pornography: Sexuality, politics, and the law*, Comella, L. ir Tarrant, S. (Westport, 2015), 1-18.

https://www.researchgate.net/profile/Michael-Salter/2/publication/294787403_Responding_to_revenge_porn_Challenges_to_online_legal_impunity/links/56d3807908ae4d8d64a77a3d/Responding-to-revenge-porn-Challenges-to-online-legal-impunity.pdf.

²⁴⁹ „Moore istorija ir vėl skamba dienraščių antraštėse – pristatęs save „keršto pornografijos karaliumi“, Hunter yra pramintas nekenčiamiausiu žmogumi visose interneto platybėse. Tą teigia ir Netflix platformoje pasirodžiusi dokumentika „Nekenčiamiausias žmogus internete“ (The Most Hated Man on the Internet, 2022.)“.

Aistė Slavinskaitė, „Nekenčiamiausias žmogus internete. Hunter Moore ir „keršto pornografija“, *Kauno žinios*, https://kauno.zinios.lt/titulinis/nekenciamiausias-zmogus-internete-hunter-moore-kersto-pornografija_136015.html.

²⁵⁰ Karen Holt ir Roberta Liggett, „Revenge Pornography“, iš *The Palgrave Handbook of International Cybercrime and Cyberdeviance*, Thomas J. Holt ir Adam M. Bossler (Cham: Springer International Publishing, 2020), 1131-1149, https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-3-319-78440-3_73.

²⁵¹ „Revenge porn laws across the world“, The Centre For Internet And Society, žiūrėta 2023 m. kovo 15 d., <https://cis-india.org/internet-governance/blog/revenge-porn-laws-across-the-world>.

²⁵² Chance Carter, „An Update on the Legal Landscape of Revenge Porn“, National Association of Attorneys General, žiūrėta 2023 m. kovo 15 d., <https://www.naag.org/attorney-general-journal/an-update-on-the-legal-landscape-of-revenge-porn/>.

²⁵³ Karolina Mania, „Legal Protection of Revenge and Deepfake Porn Victims in the European Union: Findings From a Comparative Legal Study“, *Trauma, Violence and Abuse* (2022), <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/15248380221143772?icid=int.sj-abstract.citing-articles.7>.

Jungtinė Karalystė viena iš pirmųjų, 2015 m. kriminalizavus keršto pornografiją už kurią skiriama iki 2 metų laisvės atėmimo bausmė, nieko nelaukiant pradėjo kovoti su dideliais skaičiais bylų. Ypatingai pabrėžiamas covid-19 pandemijos laikotarpis, JK keršto pornografijos pagalbos linija paskelbė 2021 m. ataskaitą, nustatyta, kad nuo 2020 iki 2021 m. atvejų padaugėjo daugiau nei 40 proc., t. y. nuo 3 146 iki 4 406.²⁵⁴ Nuo 2020 m. balandžio mėn. iki 2022 m. birželio mėn. net 825 įtariamiesiems buvo pateikti kaltinimai dėl 1048 keršto pornografinių nusikaltimų²⁵⁵.

Tokie dideli skaičiai vienoje valstybėje rodo, kad su tokio pobūdžio nusikalstama veika be abejonės turi būti kovojama visose pasaulio šalyse, nes jos padaroma žala yra milžiniška. Būtina paminėti, jog didžioji dalis keršto pornografijos aukų yra moterys, kurios patiria emocinių, psichologinių ir finansinių nuostolių. Mokslininkai ir psichologai teigia, jog tik pastaruosius keletą metų pradėjome suvokti, kokia didelė keršto pornografijos problema yra šiandien ir tik dėka aukų, kurios prabilo apie savo skaudžias patirtis²⁵⁶. Analizuojant nukentėjusiųjų istorijas galima teigti, jog problema nesiryškino taip greitai, nes kaip ir seksualinės prievartos ar smurto artimoje aplinkoje atvejais, keršto pornografijos aukos patiria neigiamas pasekmes už prakalbėjimą arba kyla didesnė rizika dar labiau nukentėti nuo nusikaltėlių²⁵⁷. Kita priežastis ko gero ta, jog be galo platus keršto pornografijos paplitimas internete ir socialiniuose tinkluose kai tai sukontroliuoti ar užfiksuoti yra sunku, atitolina visuomenę, teisėsaugą ir teismus nuo tokio elgesio mechanikos ir daromos žalos suvokimo.

Norisi paminėti ir pritarti mokslininkų nuomonei, jog seksualinio pobūdžio vaizdų paskelbimas be sutikimo yra seksualinės prievartos forma²⁵⁸. „Kai seksualinė prievarta daroma prieš asmens fizinį kūną, tai laikoma išžaginimu arba seksualiniu prievartavimu. O tai, kad pornografijos platinimas nesusijęs su fiziniu kontaktu, nekeičia fakto, kad tai yra seksualinės prievartos forma. 1891 m. rašė Aukščiausiojo Teismo teisėjas Horace'as Gray'us: „Asmens neliečiamybę taip pat pažeidžia privalomas nusirengimas ir atskleidimas, kaip ir smūgis. Versti ką nors apnuoginti kūną arba atskleisti jį svetimam žmogui, neturint teisėto įgaliojimo, yra įžeidimas, užpuolimas ir nusižengimas... "<...> Federaliniai ir valstijų baudžiamieji įstatymai, susiję su vuajerizmu įrodo, kad fizinis kontaktas nėra būtinas norint sukelti didelę žalą ir

Šis požiūris labai skiriasi nuo angloamerikiečių teisės sistemos valstybių, kuriose keršto pornografija laikoma seksualiniu nusikaltimu, nes pasekmės yra gan panašios į kitų seksualinių nusikaltimų padarinius. 2019 m. priėmus naują teisės aktą „Codice rosso“, Italijoje taikomas griežčiausias ir rimčiausias požiūris į keršto pornografiją.

²⁵⁴ „Revenge Porn Helpline 2021 Report Launch – Cases and Trends“, UK Safer Internet Centre, žiūrėta 2023 m. kovo 16 d., <https://saferinternet.org.uk/blog/revenge-porn-helpline-report-2021> .

²⁵⁵ „‘Revenge porn’ victims are often stalked and harassed by ex-partners“, CPS, žiūrėta 2023 m. kovo 16 d., <https://www.cps.gov.uk/cps/news/revenge-porn-victims-are-often-stalked-and-harassed-ex-partners> .

²⁵⁶ Citron ir Franks, *supra note*, 8: 350.

²⁵⁷ „I was a victim of revenge porn. I don't want anyone else to face this“, *The Guardian*, 2013 m. lapkričio 19 d., <https://www.theguardian.com/commentisfree/2013/nov/19/revenge-porn-victim-maryland-law-change> .

²⁵⁸ Citron ir Franks, *op.cit.*, 362.

kančią²⁵⁹.

Kalbant apie nukentėjusiųjų nuo keršto pornografijos pasekmes ir analizuojant tyrimus bei aukų istorijas, ji tokia didelė, kad sunku suvokti. Pradedant nuo to, jog asmuo emociškai ir psichologiškai yra sužlugdomas. Baimė išeiti iš namų, būti persekiojamam, užpultam, nes neretai išplatintas pornografinis turinys su asmenų vardais, adresais ar kitais asmenis identifikuojančiais duomenimis. Aukos ypač kovoja su nerimu, savęs kaltinimu, o kai kurias išstina panikos priepuoliai. Nervinė anoreksija, depresija, potrauminio streso sutrikimas, pasitikėjimo ir savigarbos praradimas yra dažnos keršto pornografijos pasekmės.²⁶⁰ Mokslininkai nustatė, kad nuo kibernetinio priekabiavimo nukentėjusiųjų nerimas laikui bėgant stiprėja – joms sunku teigiamai mąstyti ar atlikti savo darbą²⁶¹. Remiantis užsienyje atliktu tyrimu, daugiau nei 80 % keršto pornografijos aukų patiria didelį emocinį išgyvenimą ir nerimą²⁶². Daugeliu atvejų kaltininkai grasina atskleisti pornografinės partnerio nuotraukas ar vaizdo įrašus, kai jis nori nutraukti santykius. Jie grasina, kad išplatins jų pornografinį turinį, taip išlaikant partnerių kontrolę, o aukoms sukauptus drąsą išeiti, išplatina pornografinio turinio dalykus.²⁶³ Yra atvejų, kuomet keršto pornografijos aukos pakelia prieš save ranką, įvykdo savizudybę arba turi tokių minčių²⁶⁴.

Keršto pornografijos kaina profesinei pusei itin brangi. Tais atvejais, kai aukų vardų paieškos internete aiškiai rodo jų nuogus vaizdus ar vaizdo įrašus, daugelis jų netenka darbo arba visai nepriimami į darbą²⁶⁵. Mokyklos atleidžia mokytojus, kurių pornografinės nuotraukos pasirodė internete, vyriausybinių agentūra nutraukė moters darbo santykius po to, kai bendradarbė kolegoms išplatino jos nuogas nuotrauką²⁶⁶. Tokiais atvejais tai milžiniška žala asmens reputacijai, kuri manytina dažniausiai ir nebeatgaunama. Kartais aukos pačios jaučia poreikį išeiti iš darbo ar mesti mokyklą, persikelia į kitus miestus, nes bijo, kad pornografinis turinys pasieks jų ratą²⁶⁷.

²⁵⁹ Citron ir Franks, *supra note*, 8: 363.

²⁶⁰ Samantha Bates, „Stripped”: An Analysis of Revenge Porn Victims’ Lives after Victimization“, (Magistro baigiamasis darbas (aukų apklausos), St. Thomas University, 2015), 3, https://web.archive.org/web/20220907023224/https://summit.sfu.ca/flysystem/fedora/sfu_migrate/15668/etd9124_SBates.pdf.

²⁶¹ Citron ir Franks, *op.cit.*, 351.

²⁶² *Ibid.*

²⁶³ „I was a victim of revenge porn. I don't want anyone else to face this“, *supra note*, 257.

²⁶⁴ Ellie Ng ir Sara Odeen-Isbister, „Woman whose boyfriend sent revenge porn to pal fell 80ft to death in disturbed state“, *Mirror*, 2022 m. balandžio 7 d., <https://www.mirror.co.uk/news/uk-news/woman-whose-boyfriend-sent-revenge-26656565>.

²⁶⁵ Dauguma darbdavių tikrina kandidatų reputaciją internete. Remiantis 2009 m. „Microsoft“ užsakymu atliktu tyrimu, beveik 80 % darbdavių naudojami paieškos sistemomis, kad surinktų informaciją apie kandidatus į darbo vietą, ir apie 70 % atvejų jie atmets kandidatus dėl gautų išvadų. Dažniausios priežastys yra susirūpinimas dėl jų „gyvenimo būdo“, „netinkami“ interneto komentarai ir „netinkamos“ nuotraukos, vaizdo įrašai ir kita informacija apie juos. https://www.job-hunt.org/guides/DPD_Online-Reputation-Research_overview.pdf.

²⁶⁶ Citron ir Franks, *op.cit.*, 352.

²⁶⁷ Holt ir Liggett, *supra note*, 250.

Kalbant apie nekonsensualinės pornografijos paplitimą, buvo atlikta nemažai tyrimų - viename iš jų kuriame dalyvavo 3044 JAV suaugusiųjų, 1 iš 12 (8 %) pranešė, kad tam tikru savo gyvenimo momentu tapo nekonsensualinės pornografijos aukomis, o 1 iš 20 (5 %) pranešė, kad yra įvykdęs tokį nusikaltimą. Apklausiant asmenis, kuriems kada nors buvo grasinama išplatinti pornografinį turinį arba kurie buvo nukentėję nuo keršto pornografijos, šis skaičius buvo dar didesnis – 1 iš 8 (12,8 %).²⁶⁸ Tai atitinka Australijoje paskelbtus tyrimus, kuriuose nustatyta, kad beveik 1 iš 10 australų turėjo savo seksualinę ar nuogą medžiagą, kuri buvo išplatinta be sutikimo²⁶⁹.

Keršto pornografija yra sąlyginai naujas reiškinys, kuris tokiu plačiu mastu neegzistavo net prieš kelerius metus, todėl analizuojant jos buvimo priežastis ir padarinius buvo aptikta, kad neretai keršto pornografijos kritikai pasisako, jog aukos pačios kaltos, kad buvo išplatintas jų pornografinis turinys, ir vis klausia „kodėl reikėjo apskritai siųsti pornografinę medžiagą?“ „nereikėjo pasitikėti“, „norėdami išvengti keršto pornografijos, nesifilmuokite, kaip jūs užsiimate seksu“ ir pan.²⁷⁰. Darbo autorės nuomone, toks požiūris rodo abejingumą, žalos nesuvokimą ir užkrauna atsakomybę pačiai aukai kovoti su pasekmėmis. Taip aukos, o dažniausiai moterys atsiduria nesąžiningoje padėtyje, kai deja, jos privalo sekti tokiais patarimais, nes kitu atveju tampa aukomis ir yra kaltinamos, kad nesiėmė atsargumo priemonių. Bet juk, kaip ir kalbėta praeitame skyriuje, „sekstingas“, disponavimas pornografinė medžiaga tarpusavyje yra tam tikra bendravimo išraiška, savęs išraiška, tad kodėl asmuo turi save varžyti ir nedaryti to baimindamasis, jog dėl to ateityje gali kilti didelių pasekmių. Toks aukų kaltinimas yra absoliutus jų laisvės varžymas.

Be to, dera pabrėžti, jog tokia kaltinimo pozicija iššaukia papildomus neigiamus padarinius. Asmenys nukentėję nuo keršto pornografijos patiria milžinišką gėdą ir baimę. Aukos vengia pranešti, nes bijo būti pasmerktos dar labiau. Profesorė Weiss nagrinėjo gėdą seksualinės viktimizacijos bylose ir teigia, jog gėda vaidina svarbų vaidmenį priimant sprendimą, pranešti policijai apie seksualinę viktimizaciją, ar ne. Profesorė atliko tyrimą, kuriame nustatyta, jog aukos jaučiasi per daug pažemintos, kad galėtų pranešti apie tokius nusikaltimus, jos itin baiminasi, kad jų privatus gyvenimas ar seksualinė praeitis taps vieša ir sužinos artimieji bei

²⁶⁸ Yanet Ruvalcaba ir Asia. A Eaton, „Nonconsensual pornography among U.S. adults: A sexual scripts framework on victimization, perpetration, and health correlates for women and men“, *Psychology of Violence* 10, 1 (2020): 68-78, <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2Fvio0000233> .

²⁶⁹ Nicola Henry, ir kt., „Not just ‘revenge porn’: Australians’ experiences of image-based abuse“, *Report*, RMT University (2017): 4, https://www.researchgate.net/publication/323078201_Not_Just_'Revenge_Pornography'_Australians'_Experiences_of_Image-Based_Abuse_A_SUMMARY_REPORT .

²⁷⁰ Tahlee Mckinlay ir Tiffany Lavis, „Why did she send it in the first place? Victim blame in the context of 'revenge porn'“, *Psychiatr Psychol Law* 27, 3 (2020): 386-396, <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33071547/> ; Bates, *supra note*, 260: 18.

draugai, ypatingai jei jie turi konservatyvų ar tradicinį požiūrį į seksą.²⁷¹

Norisi paminėti, jog analizuojant Lietuvos teismų praktiką, disponavimo suaugusiųjų pornografijos kategorijos bylas, jau tada darbo autorei susiformavo požiūris į tai, kaip turėtų būti vertinamas disponavimas suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais. Didžioji dauguma bylų parodė, kad baudžiamoji atsakomybė už disponavimą suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais yra perteklinė – veikos nepavojingos, nėra nei tyčios nei tikslo, todėl turi būti ruošiamas dekriminalizacijos procesas, tačiau vis dėlto nagrinėjant minimas bylas, darbo autorės dėmesį patraukė tie atvejai, kuomet veika aiškiai padaryta dėl keršto, neapykantos ir kitų motyvų. Kai aiškiai suvokiama kaltininko tyčia, tikslas – dažniausiai noras pakenkti, sužlugdyti asmenį ar sugadinti jo reputaciją. Tokius atvejus darbo autorė nori išskirti ir vertinti kaip pavojingus, už kuriuos baudžiamoji atsakomybė neginčijamai pagrįsta. Galima paminėti keletą pavyzdžių bylose, kurios puikiai iliustruoja keršto pornografiją Lietuvoje:

„L. G. Kaltinama pagal BK 309 straipsnio 1 dalį dėl to, kad ji 2016 metų vasarą, tiksliai nenustatytą dieną, būdama Didžiojoje Britanijoje, turėdama tikslą platinti pornografinio turinio dalykus, kompiuteriu socialiniame tinkle „Facebook“ sukūrė profilį „S,S“, kurį vėliau pavadino „M“, ir į šį profilį patalpino nukentėjusios M. M. nuogo kūno ir intymių kūno vietų nuotraukas, kurios pagal 2016 m. spalio 17 d. specialisto išvadą Nr. EA-53 pripažintos pornografinio pobūdžio, nes jose atvirai ir detaliai rodomo lytiniai organai, bei siekdama jas išplatinti kuo daugiau žmonių, minėtame profilyje pakvietė bendrauti M. M. draugus, <...>“²⁷².

„Slapta, nukentėjusiajai nežinant, be jos sutikimo nufilmuodamas lytinį aktą, kuriame dalyvavo ir nukentėjusioji D. J., G. P. neteisėtai rinko informaciją apie jos privatų gyvenimą, o šią informaciją be nukentėjusios žinios viešai paskelbdamas, neteisėtai tą informaciją panaudojo bei, turėdamas tikslą platinti, pagamino ir platino pornografinio turinio įrašą. Todėl pirmosios instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad G. P. Padarė ir Lietuvos Respublikos BK 167 straipsnio 1 dalyje, 168 straipsnio 1 dalyje, bei 309 straipsnio 1 dalyje numatytas baudžiamojo įstatymo uždraustas veikas. <...> D. J. yra įsitikinusi, kad vaizdo įrašą, kuris padarytas ir išplatintas be jos žinios ir sutikimo, G. P. padarė, turėdamas tikslą šantažuoti, pažeminti nukentėjusiąją, pabloginti jos reputaciją, pažeidžiant teisę į asmens privataus gyvenimo slaptumą. Tai patvirtina ir liudytojas V. G., kuriam G. P. žurnalistinio tyrimo metu (filmuojant laidą " (duomenys neskelbtini) ") pareiškė, kad įrašo kopijų yra daug ir

²⁷¹ Karen G. Weiss, „Too Ashamed to Report: Deconstructing the Shame of Sexual Victimization“, *Feminist criminology* 5, 3 (2010), <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1557085110376343> .

²⁷² „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-2959-1017/2017“, Infoplex, žiūrėta 2023 m. kovo 22 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1554983> .

jos bus platinamos ir ateiityje. Minėtas lytinio akto filmavimas ir platinimas negali būti pateisinamas jokiais argumentais, nes pažeidžia Lietuvos Respublikos BK 167 straipsnio 1 dalį, 168 straipsnio 1 dalį bei 309 straipsnio 1 dalį²⁷³. Nors keršto pornografija ir korealiuojasi su neteisėtu informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimu ar panaudojimu ar rinkimu, (BK 167, 168 straipsniai) šiame darbe apie tai nebus kalbama dėl apimties stokos.

„T. V. nuteistas už tai, kad jis, 2012 m. vasario-kovo mėnesiais, <...>, **vaizdo įrašą, kuriame užfiksuotas jo lytinis aktas su B. J. (buvusia V.) ir kuris įrašytas į USB laikmenas, išplatino palikdamas USB laikmenas parduotuvėje „Hugo Boss“, keliose parduotuvėse „Apranga“, ir, sukūręs B. J. (buvusios V.) vardu elektroninį paštą „(duomenys neskelbtini)“, iš jo išsiuntė tą patį vaizdo įrašą į H. Č. naudojamą elektroninį paštą „(duomenys neskelbtini)“, į M. K. naudojamą elektroninį paštą „(duomenys neskelbtini)“ ir į A. R. naudojamą elektroninį paštą „(duomenys neskelbtini)“, taip disponavo pornografinio turinio dalykais. T. V. šiais savo veiksmais padarė nusikalstamą veiką, numatytą BK 309 straipsnio 1 dalyje. <...> nukentėjusioji gavo žinutę: „Pati prisiaidei. Issidirbinėji. Elgies kaip tikra sliundra. Tokia ir busi. Padarysiu viska, kad gautum toki ivaizdi.“, „Prisizaidei. Pasistengiu, kad i. pirma gautu. Paskui j.“. Teisėjų kolegijos nuomone šiose žinutėse ne tik yra **akivaizdi nuoroda į jas siuntusio asmens motyvą atkeršyti B. J., tačiau taip pat patvirtina ir tikslą išplatinti tam tikrą informaciją su siekiu pakenkti nukentėjusiosios reputacijai bei įvaizdžiui. Tą patvirtina ir kitų žinučių turinys, pavyzdžiui: <...> „Siuksles vieta siukslyne.“ <...>**²⁷⁴.**

„Kaltinamasis R. M. 2017 m. <...> prisijungęs prie socialinio tinklapio „Facebook“ savo paskyros „R. M.“, patalpino sesers E. M. pornografinio turinio nuotraukas. <...> Ikiteisminio tyrimo metu apklaustas įtariamuoju R. M. kaltę pripažino visiškai ir paaiškino, kad turi seserį E. M., kuri kartu su juo negyvena. Su E. nebendruoja, nes nesutaria, yra susipykęs. <...> pas žmonos J. M. seserį J. J. ir A. J. vartojo alkoholinius gėrimus. Būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, nes buvo išgėręs apie 0,5 litro degtinės, į savo socialinio tinklapio „Facebook“ paskyrą „R. M.“ įsikėlė asmenišką vaizdo medžiagą kaip jis su žmona, jo (taip tekste) seserimi ir sesers vyru švenčia. Pastebėjęs po vaizdo medžiaga mamos R. M. vardu parašytą komentarą, kad „nejuokintų svieto“, labai įsižeidė. Suprato, kad iš mamos socialinio tinklapio „Facebook“ paskyros parašė jo sesuo E.. **Nusprendė jai atkeršyti.** Ankščiau buvo gavęs jos pornografinio turinio nuotraukas, kuriose E. su kažkokiu vyru. Nuotraukas maždaug prieš metus laiko per „Messenger“ programą jam buvo atsiuntusi žmona, o jai persiuntė kiti

²⁷³ „Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. gruodžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-401/2008“, Infolex, žiūrėta 2023 m. kovo 22 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/91544>.

²⁷⁴ „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. sausio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-23-885/2023“, Infolex, žiūrėta 2023 m. kovo 22 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2134246>.

asmenys. Nusprendė turimas nuotraukas pavišinti savo socialinio tinklapio „Facebook“ paskyroje. Naudodamasis savo telefonu „HUAWAI“ į savo socialinio tinklapio „Facebook“ paskyrą įkėlė apie 10 pornografinių nuotraukų, kuriose matoma E. su meilužiu“²⁷⁵.

Taigi, iš pateiktų pavyzdžių galima teigti, jog keršto pornografija neabejotinai egzistuoja ir Lietuvoje²⁷⁶, kuri nėra išskiriama kaip atskira pornografijos rūšis, be kita ko, apie kurią nėra kalbama apskritai, o tai daryti būtina, nes aukščiau pateikta analizė parodė kokia tai opi problema su skaudžiais padariniais, kurie įtraukia visą visuomenę. Pažymėtina ir tai, jog dvi žinomos Lietuvos pramogų pasaulio atstovės prabilo apie savo patirtis, susidūrus su keršto pornografija. Viena iš jų pasakojo, kaip sunkiai emociškai turėjo išgyventi, po to kai jos nuogos nuotraukos buvo išplatintos nenustatytam žmonių ratui – patyrė psichologines traumas, paranojas, jautėsi bejėgė. Pasisakė apie tai, kaip policijos pareigūnai reagavo: „pati siuntei – pati kalta“. Moteris tvirtina, kad be galo svarbu aukos palaikymas ir supratimas, ir nebijojimas garsiai apie tai kalbėti, kad kitos patyrusios tokius skaudžius įvykius nesijaustų vienos, nesibaimintų ir nesigėdintų dėl to, kas visuomenėje yra priimtina. Su tokiais incidentais reikia dorotis, negalima leisti jiems toliau vykti.²⁷⁷ Darbo autorės nuomone, kuo daugiau apie nekonsensualinę pornografiją bus kalbama – kuo daugiau aukos pasisakys apie skaudžias patirtis, tuo daugiau jų prabilis ir suteiks pagreitį diskusijoms apie šį fenomeną Lietuvoje.

Galima teigti, jog keršto pornografijos egzistavimas sistemingai pažeidinėja asmens teisę į privatų gyvenimą. Aukų privatus, intymus gyvenimas tampa viešas ir nekontroliuojamas, be kita ko, pažeidžiama jų saviraiškos laisvė, o tai savaime pažeidžia LR Konstitucines²⁷⁸ bei Europos žmogaus teisių konvencijos²⁷⁹ nuostatas, todėl nekyla abejonių, kad keršto pornografijos kriminalizavimas yra pateisinamas ir reikalingas, nes daro didelę žalą aukoms; kėsina į jų privatumą, o tai kriminalizavusi valstybė gali užkirsti kelią ar bent sumažinti žalą, kurią ji daro aukoms. Be to, darbo autorės nuomone kriminalizuojant tokią veiką vertėtų apsvarstyti ar tikslinga keršto pornografiją reglamentuoti BK skyriuje „nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai dorovei“. Atsižvelgiant į veikos padarinius bei jos reglamentavimą

²⁷⁵ „Šiaulių apylinkės teismo Kelmės rūmų 2018 m. vasario 5 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-439-471/2018“, Infoplex, žiūrėta 2023 m. kovo 22 d.,

<https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1578988>.

²⁷⁶ Nors ir teismų praktikos prieiga ribota pornografinio pobūdžio byloje ir analizuojamu atveju jos nerasta pernelyg daug, būtų naivu teigti, kad keršto/nekonsensualinė pornografija nėra paplitusi. Darbo autorės nuomone, kriminalizavus tokią pornografijos rūšį, būtų atsirastų kur kas daugiau. Aukos nesijaustų bejėgės, pradėtų kreiptis į teisėsaugos institucijas, žinodamos, jog jos gali sulaukti atitinkamos pagalbos ir kaltininkai bus nubausti.

²⁷⁷ „K.Meschino apie erotinį video: „Negalvojau, kad galima tiek verkti – tikriausiai išverčiau viską“, 15min, 2019 m. sausio 17 d.,

<https://www.15min.lt/zmones/naujiena/lietuva/k-meschino-apie-nutekinta-erotini-video-negalvojau-kad-galima-tiek-verkti-tikriausiai-isverčiau-viska-1050-1088978>.

²⁷⁸ „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, *supra note*, 22. 22, 25 str.

²⁷⁹ „Europos Žmogaus teisių konvencija“, Europos Žmogaus Teisių Teismas, žiūrėta 2023 m. kovo 23 d., 8, 10 str., https://www.echr.coe.int/documents/convention_lit.pdf.

užsienio valstybėse²⁸⁰ manytina, jog keršto pornografija turėtų būti saugoma kitos vertybės. Taip pat pritartina disertacijos autoriui T. Žėkui, kuris abejoja dėl dabartinio dorovės skyriaus reikalingumo, kuriame disponavimas pornografinio turinio dalykais kaip nusikalstama veika yra reglamentuota. Autorius teigia: „Juk BK kriminalizuoja tik tas veikas, kurios visuomenėje yra smerkiamos, kurios neatitinka moralinių vertybių ir dorovinių normų. Galima teigti, kad baudžiamajame įstatyme kriminalizuojant visas veikas, saugoma visuomenės dorovė ir moralė. Todėl minėtąjį skyrių galima vertinti kaip perteklinį, nes kiekvienu konkrečiu atveju, padarius tam tikrą nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, pažeidžiamas ne tik konkretus gėris (sveikata, nuosavybė ir pan.), bet paminama ir visuomenės dorovinė bei moralinė sankloda“²⁸¹.

Atsižvelgiant į tai, darbo autorės nuomone, keršto pornografija pirmiausiai pažeidžia *vieno* asmens privataus gyvenimo neliečiamumą, o tik vėliau visuomenės dorovę, todėl kriminalizavus tokią veiką būtų tikslingiau ją reglamentuoti skyriuje „nusikaltimai asmens privataus gyvenimo neliečiamumui“. Be to, analogiškai pasakytina ir apie dabartinį disponavimo suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais reglamentavimą, kaip jau analizuota – nusikalstama veika nežeidžia visuomenės dorovės, todėl abiem atvejais dorovės kaip saugomos vertybės skyrius - nėra tinkamas.

Nors užsienio valstybėse keršto pornografija pradėta reguliuoti neseniai, jau pastebimos tam tikros spragos ir iššūkiai kovojant su šio pobūdžio nusikalstama veika. Viename užsienio moksliniame straipsnyje²⁸² analizuojamas Nyderlandų baudžiamojo kodekso 139h straipsnis, kuris reguliuoja keršto pornografiją ir keliamas klausimas ar tokia nuostata yra tinkamas pavyzdys kitoms šalims. Analizė parodė, jog tokios veikos kriminalizavimas yra geras pirmasis žingsnis, tačiau turi trūkumų, kuriuos reikia šalinti. Visų pirma, keršto pornografijos normoje daug dėmesio skiriama kaltininko ketinimui, (jo tikslui, kitaip tariant būtina įrodyti, jog jis turėjo blogų ketinimų platinant pornografinį turinį), todėl tai yra problematiška, nes kaltininko tikslą – įžeisti, atkeršyti ar pan. sunku įrodyti, ypač jei pornografinė medžiaga dalijamasi internete be jokių komentarų ar vaizduojamojo asmeninių duomenų. Antra, neatsižvelgiama į padarytą žalą aukai. Juk padaryta žala nepriklauso nuo kaltininko ketinimų, o atsižvelgiama tik į sutikimo nedavimą platinti. Todėl per didelis dėmesys ketinimui kelia susirūpinimą, jog tam tikri atvejai nepateks į šio straipsnio taikymo sritį, net jeigu aukai buvo padaryta didelė žala.²⁸³

²⁸⁰ Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje- seksualinis nusikaltimas; Ispanijoje- nusikaltimas asmens orumui; Kroatijoje, Prancūzijoje – nusikaltimas privataus gyvenimo neliečiamumui.

Miha Šepec, „Revenge Pornography or Non-Consensual Dissemination of Sexually Explicit Material as a Sexual Offence or as a Privacy Violation Offence“, *International Journal of Cyber Criminology* 13, 2 (2019): 418-438, <https://www.cybercrimejournal.com/pdf/MihaSepecVol13Issue2IJCC2019.pdf> .

²⁸¹ Žėkas, *supra note*, 5: 104.

²⁸² Daphne Stevens, „Criminalizing revenge pornography“, *SecJure*, žiūrėta 2023 m. kovo 25 d., <https://www.secjure.nl/2021/01/04/criminalizing-revenge-pornography/> .

²⁸³ *Ibid.*

Dar viena problema, kuri darbo autorės nuomone yra itin svarbi ir visos valstybės turėtų įtraukti tai į keršto pornografijos reguliavimo sritį, aiškiai pabrėžiant, jog padirbtą pornografiją (*angl. deep-fake pornography*)²⁸⁴ patenka į keršto pornografijos nuostatos taikymo sritį. Nes kaip pavyzdys, neaišku ar Nyderlandų norma apima padirbtus atvejus. Galimybė sukurti tikrovišką netikrą pornografinę medžiagą gali dar labiau paaštrinti keršto pornografijos problemą, nes leidžia jos kūrėjui seksualiniuose vaizduose pavaizduoti bet kurį asmenį. Svarbu, kad ir tikri ir padirbti seksualiniai vaizdai būtų kriminalizuoti, nes abu gali padaryti didelę žalą šiuose vaizduose vaizduojamiems asmenims.²⁸⁵

Panašios spragos ir Jungtinės Karalystės baudžiamuosiuose įstatymuose. Dr. J. McAllisteris, advokatas, atstovaujantis nukentėjusiuosius nuo keršto pornografijos teigia, jog „reikalavimas įrodyti ketinimą sukelti neigiamus padarinius gali trukdyti kovoti su keršto pornografijos plitimu, nes tie, kurie perplatina pornografinę medžiagą paprastai neturi jokių ketinimų, todėl nėra traukiami baudžiamojon atsakomybėn. Įstatymas yra gera pradžia, tačiau reikia nuveikti daugiau“²⁸⁶. Dr. taip pat akcentuoja dėmesį į palankesnes civilinės teisės normas²⁸⁷, kurios leistų aukoms pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo, patirtų emocinių, psichologinių bei finansinių nuostolių²⁸⁸.

Be kita ko, Anglijos ir Velso policijos pareigūnų apklausa parodė, kad dauguma policininkų ne itin pasitiki savo kompetencija tirdami keršto pornografijos nusikaltimus ir pripažįsta, kad jie nemano, kad yra tinkamai išsilavinę suprasti kas iš tikrųjų yra keršto pornografija²⁸⁹. Analizė parodė, jog trūksta tyrimų, nagrinėjančių policijos suvokimą apie keršto pornografiją ir pareigūnų kompetenciją tiriant tokius nusikaltimus. Darbo autorės nuomone, privaloma, jog pareigūnai gautų daugiau kompetencijos ir išteklių, kad tinkamai reaguotų ir suprastų keršto pornografijos nusikaltimą ir kovotų su jo masiniu paplitimu.

Nors šių valstybių žingsniai yra teisingi kovojant su keršto pornografija, jų reguliavimas neturėtų būti pavyzdys kriminalizuojant šią veiką kitose šalyse. Dabartinės jų nuostatos turi būti

²⁸⁴ Perdirbimas technologijų pagalba. Ant pornografinės nuotraukos ar vaizdo įrašo uždedamas žmogaus veidas. Šį turinį galima sukurti niekam nefotografuojant asmens kūno. Kiekvienas, turintis prieigą prie tinkamos technologijos ir turintis jūsų veido nuotrauką, gali tai padaryti. Atkreiptinas dėmesys, kad padirbtas pornografinis turinys buvo panaudotas analizuotu Lietuvos įžymybių atveju.

Jade Gilbourne, „From pleasure to pain: the real harms of ‘revenge porn’“, *The F Word*, žiūrėta 2023 m. kovo 25 d., <https://thefword.org.uk/2022/07/from-pleasure-to-pain-the-real-harms-of-revenge-porn/>.

²⁸⁵ Stevens, *supra note*, 282.

²⁸⁶ Elaine Degiorgio, „The criminalisation of revenge pornography“, *ELSA Malta law review*, (2016): 128, https://www.um.edu.mt/library/oar/bitstream/123456789/64576/1/The_criminalisation_of_revenge_pornography_2016.pdf.

²⁸⁷ LR atveju galima būtų referuoti į CK 2.22 ir 2.23 straipsnius.

„Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Antroji knyga. Asmenys.“, *Infolex*, žiūrėta 2023 m. kovo 26 d., <https://www.infolex.lt/ta/20799:str2.22>.

²⁸⁸ Degiorgio, *op.cit.*

²⁸⁹ Emma Bond ir Katie Tyrrell, „Understanding Revenge Pornography: A National Survey of Police Officers and Staff in England and Wales“, *Journal of Interpersonal Violence* 36, 5/6 (2018): 2166-2181, <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0886260518760011>; Holt ir Liggett, *supra note*, 250.

koreguojamos sutelkiant dėmesį į padarytą žalą nukentėjusiems asmenims, o ne į kaltininko motyvus sukelti neigiamus padarinius.

Svarbu pabrėžti ir tai, jog vien kriminalizavimo nepakanka. Pernelyg svarbu, jog nukentėjusieji nuo keršto pornografijos turėtų galimybę seksualinę medžiagą pašalinti iš interneto. Vis dėlto, tai padaryti nėra lengva, šioje vietoje reikalingas bendradarbiavimas tarp valstybės institucijų ir technologijų įmonių, kad būtų priimti tinkami sprendimai kovojant su tokiais nusikaltimais interneto platybėse. Paminėtina, jog 2020 m. gruodžio mėn. Europos Komisija pasiūlė pakeisti Skaitmeninių paslaugų aktą (angl. DSA) – atnaujinti dabartinę ES teisinę sistemą, reglamentuojančią skaitmenines paslaugas, siekiant iš naujo subalansuoti naudotojų, platformų ir valdžios institucijų atsakomybę, gerinti vartotojų ir jų pagrindinių teisių apsaugą internete, kad būtų didesnė platformų kontrolė ir priežiūra²⁹⁰. „Skaitmeninių paslaugų įstatymas yra labai svarbus, nes jame apibrėžiamos vartotojų teisės į visų rūšių internetines platformas, įskaitant pornografines platformas“²⁹¹, – teigia, advokatė, Vokietijos organizacijos, siūlančios apsaugą nuo skaitmeninio smurto teisės skyriaus vadovė Josephine Ballon. Ji pabrėžia, jog visoje ES yra didelių problemų nustatant nusikaltėlius, nes nėra atitinkamos kontrolės – „Turime užsienyje esančias platformas, nacionalinę teisėsaugą ir baudžiamuosius įstatymus, kurie nėra suderinti su ES, o internetas yra tarpvalstybinis, be to policija ir teisėsauga nėra pakankamai žinantys arba suinteresuoti apie tokio pobūdžio nusikaltimus“²⁹². Darbo autorė visiškai pritaria šioms mintims ir priduria, kad tokiems nusikaltimams interneto platybėse, reikalingas atskiras dėmesys, nes valstybė iki šiol tarsi atskiria realų pasaulį ir internetą, o to daryti nereikėtų, nes internetas ir jame esantys socialiniai tinklai pakeitė visuomenės komunikavimą ir didžioji dalis piliečių gyvenimo yra persikėlus būtent ten.

Pavyzdžiui, „Discord“ svetainė, kuri buvo sukurta kaip žaidėjų pokalbių platforma tapo naudojama keršto pornografijai. „Discord“ atstovas teigė, kad platformos taisyklės draudžia pornografiją, priekabiavimą ar bet koki kitą neteisėtą turinį, pasisakydamas, kad programai aptikus tokį turinį, ji pašalina netinkamą turinį ir ištrina vartotojo paskyrą²⁹³, tačiau tai netrukdo tam vartotojui susikurti naują paskyrą ir toliau įkelti kerštingą pornografinį turinį. Tokios

²⁹⁰ „Skaitmeninių paslaugų aktas. Saugios ir atskaitingos interneto aplinkos užtikrinimas“, Europos Komisija, žiūrėta 2023 m. kovo 26 d., https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment_it .

²⁹¹ Cécile Debarge ir Jelena Prtorić, „The European-wide battle to crack down on revenge porn“, equal times, žiūrėta 2023 m. kovo 26 d., <https://www.equaltimes.org/the-european-wide-battle-to-crack#.ZB1yUnZByM> .

²⁹² *Ibid.*

²⁹³ Megan Farokhmanesh, „Discord has a new problem: revenge porn“, *The Verge* <https://www.theverge.com/2018/1/17/16901218/discord-revenge-porn-social-media> cituota iš Shelbie M. Mora, „Revenge Porn: The Result of a Lack of Privacy in an Internet Based Society“, *Privacy certificate student publications* 10, 1 (2022): 3, <https://digitalcommons.maine.gov/cgi/viewcontent.cgi?article=1003&context=privacy-certificate-student-publications> .

svetainės kaip „Discord“ rodo, kad jei platformoje nėra atitinkamos kontrolės, jos gali būti naudojamos kaip keršto pornografijos platforma. Kita vertus, „Facebook“ socialinis tinklas šiuo klausimu yra aktyvus. 2019 m. kovo mėn. „Facebook“ pasaulinė saugos vadovė Antigone Davis teigė, „kad siekiant apsaugoti aukas, socialinio tinklo politika jau ilgą laiką šalino patalpintą intymią medžiagą be asmens sutikimo kai apie tai buvo pranešama – pastaraisiais metais naudota nuotraukų suderinimo technologija, kad jos nebūtų dar kartą bendrinamos“²⁹⁴. Siekiant dar greičiau rasti šį turinį ir geriau padėti aukoms, A. Davis paskelbė apie naują aptikimo technologiją, kuri padės žmonėms reaguoti, kai įvyksta tokie incidentai. Vis dėlto, nauja technologija kritikuotina, kadangi „Facebook“ moderavimo metodas visiškai netrukdo įkelti vaizdų, o aptinka pornografinę medžiagą po to, kai ji jau buvo įkelta į platformą.²⁹⁵ Nors „Facebook“ gali labai greitai aptikti nuogumą, tačiau tai nereiškia, kad per trumpą laiką, kai vaizdas buvo patalpintas, nebuvo padaryta nepataisoma žala. Juk tereikia vieno žmogaus, kad išsaugotų tą medžiagą arba padarytų įrašo ekrano kopiją. Ideali filtravimo technologija būtų tokia, kuri galėtų aptikti nuogumą prieš įkeliant vaizdus, kad būtų išvengtas keršto pornografijos platinimas. Tai itin sumažintų aukoms padaromą žalą.²⁹⁶

Be to, ES nuo 2014 m. yra įtvirtinta teisė, „*teisė būti pamirštam*“, kuri įpareigoja paieškos sistemas, tokias „kaip „Google“, „Yahoo“ ar „Bing“, tenkinant fizinio asmens prašymą iš rezultatų sąrašo, rodomo atlikus paiešką pagal jo vardą ir pavardę, ištrinti nuorodas į tinklalapius, kuriuose pateikiami su juo susiję asmens duomenys, jei ši informacija, pasak Europos Sąjungos Teisingumo Teismo, tapo neadekvati, ne(be)reikšminga arba perteklinė“²⁹⁷. Darbo autorė mano, jog ši teisė galėtų būti tobulinama ir reguliuojama, kad apimtų ir nekonsensualinės pornografijos atvejus, taip dar labiau apsaugant nukentėjusiuosius, pašalinant intymų turinį iš interneto platybių.

Taigi, baudžiamoji nuostata yra svarbi, bet ne vienintelis sprendimas keršto pornografijos problemai išspręsti. Todėl itin reikšminga, jog greta keršto pornografijos kriminalizavimo būtų skiriamas didelis dėmesys nekonsensualinio pornografinio turinio šalinimui iš interneto erdvių. Darbo autorės nuomone, tam reikalingas griežtesnis interneto platformų reguliavimas įtraukiant galimybę interneto įmones patraukti atsakomybėn už aplaidų

²⁹⁴ Antigone Davis, „Detecting Non-Consensual Intimate Images and Supporting Victims“, About Facebook, 2019 m. kovo 15 d.,

<https://about.fb.com/news/2019/03/detecting-non-consensual-intimate-images/#:~:text=To%20protect%20victims%2C%20it's%20long,them%20from%20being%20re%20> cituota iš Mora M., *ibid.*

²⁹⁵ *Ibid.*

²⁹⁶ *Ibid.*, 4.

²⁹⁷ Vitalija Tamavičiūtė, „Teisė būti (ne)pamirštam: kokias teisės ištrinti savo duomenis ribas nustato Europos Sąjungos Teisingumo Teismas?“, Ketvirta dalis. Lietuva ir tarptautinė teisė, (2019): 121, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16261/2019%20Teise_4.3_Tamavic%20iu%20te%20.pdf?sequence=1.

platformų ir jose esančių vartotojų duomenų reguliavimą. Taip pat manytina, jog reikalingas tarpvalstybinis bendradarbiavimas ir teisės aktų derinimas visoje ES, nes keršto pornografijos auka gali būti vienoje valstybėje, o nusikaltėlis kitoje. Su keršto pornografijos problema reikia veikti pasauliniu mastu, nes taip veikia internetas, tai pasaulinis tinklas.

Atlikus užsienio literatūros analizę, galima teigti, jog keršto pornografijos daroma žala yra ne tik aukai, bet ir visai visuomenei. Darbo autorės nuomone, visuomenė praranda nepriekaištingos reputacijos asmenis, savo srities profesionalus. Taip pat visuomenėje daugėja psichologinių sutrikimų, ligų skaičius, asmenys nepasitiki savimi, nėra laimingi, bijo pasekmių, negali gyventi pilnaverčio gyvenimo, nes sunku pašalinti arba nepašalinama jų pornografinė medžiaga iš interneto, o tai dar papildomai reiškia, kad aukos nuolat bijo, kad kiti jas atras, o tai sukelia papildomą ilgalaikį nerimą ir nuolatinę reviktimizacijos grėsmę. Tad galima teigti, jog keršto pornografijos pasekmės yra ilgalaikės, kurias aukos neretai patiria visą savo gyvenimą, būtent dėl šios priežasties itin svarbu, jog už keršto pornografijos platinimą būtų traukiama baudžiamojon atsakomybėn.

Apibendrinant būtina paminėti, jog tobulėjant technologijoms ir esant nesukontroliuojamam internetui, svarbu suprasti keršto pornografijos problemas ir sukeltą žalą, todėl reikalinga nustatyti normas, pagal kurias visuomenė suvokia šį reiškinį. Darbo autorės nuomone, Lietuvoje būtina atlikti keršto pornografijos tyrimus, kurie parodytų realią situaciją valstybėje – patvirtintų, jog keršto pornografija yra pavojinga, nustatytų nukentėjusiųjų nuo keršto pornografijos skaičių, bei iširtų jos padaromas pasekmes ir visuomenės požiūrį į tai. Manytina, jog tokie tyrimai ir keršto pornografijos kaip pavojingos veikos laikymas tik paspartintų diskusijas dėl kriminalizavimo, o šie veiksmai leistų aukoms vis garsiau prabilti, nebijoti ir nesigėdinti nukentėjus nuo keršto pornografijos.

Be to, atsižvelgiant į užsienio valstybių keršto pornografijos fenomeno gausų tyrinėjimą ir kriminalizavimo pagrįstumą, dabartinė padėtis suteikia turtingą pagrindą teisės ekspertams, kriminologams Lietuvoje tirti šį atsirandantį reiškinį, kadangi Lietuvos lygmeniu pastebėti vos keli žiniasklaidos straipsniai, kurie be abejonės atlieka nemažą vaidmenį supažindinant su keršto pornografijos problema, tačiau tą turi daryti ir akademikai ir įstatymų leidėjai. Darbo autorė tikisi, jog artimoje ateityje diskusijų apie keršto pornografiją vis daugės, nes šio fenomeno paplitimas ir pavojingumas nusipelnė itin daug dėmesio ir atsirandančių pokyčių Lietuvoje.

Galiausiai, darbo autorės nuomone, sunkios keršto pornografijos pasekmės pagrindžia jos kriminalizavimą. Tad būtina svarstyti apie LR BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalies dekriminalizavimą ir kriminalizuoti tik neabejotinai pavojingą pornografijos rūšį, t. y. – keršto/nekonsensualinę pornografiją. Taigi, atsižvelgiant į užsienio valstybių patirtį kriminalizuojant šią veiką; jos sampratą, reguliavimo kritiką bei sukeltus padarinius, siūlytina

tokia LR BK nusikalstamos veikos norma:

Neteisėtas privataus pornografinio turinio dalykų atskleidimas

- 1. Tas kas, turėdamas tikslą atskleisti platinti, reklamavo, demonstravo, patalpino, suteikė prieigą ar kitais būdais atskleidė pornografinio turinio dalykus tretiesiems asmenims ar visuomenei be vaizduojamojo asmens sutikimo, baudžiamas bausme, arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.*
- 2. Tas, kas padarė šio straipsnio 1 dalyje numatytą veiką, perdirbdamas pornografinio turinio dalykus, baudžiamas laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.*
- 3. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.*
- 4. Už šiame straipsnyje numatytas veikas asmuo atsako tik tuo atveju, kai yra nukentėjusio asmens skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, ar prokuroro reikalavimas.*

IŠVADOS

1. Suaugusiųjų pornografinio turinio dalyku gali būti bet kokia forma išreikšti dalykai, tokie kaip: vaizdo įrašai, filmai, nuotraukos, žurnalai, garso įrašai, spektakliai ir kiti, atitinkantys pornografijos apibrėžimų požymius. Tikslaus ir vieningo suaugusiųjų pornografijos apibrėžimo nėra, nes pornografijos suvokimas yra subjektyvus, nevienodas dėl skirtingų žmonių įsitikinimų, amžiaus, moralinių ir dorovinių vertybių ir kitų galimų faktorių. Suaugusiųjų pornografinio turinio dalyko sampratą apima keli kriterijai: 1. Detaliai ir akivaizdžiai demonstruojami suaugusiųjų asmenų lytiniai organai arba atviras suaugusiųjų lytinis aktas. 2. Tikslas parodyti tokį turinį ir seksualiai sujaudinti. 3. Neturi meninės, kultūrinės ar kitokios vertės.
2. Taikant baudžiamąją atsakomybę pagal LR BK 309 straipsnio 1 dalį, pastebimas formalus teismų praktikos požiūris nustatinėjant asmens kaltę. Paprastai ji giliau nevertinama ir nustatoma apsiribojant asmens prisipažinimu, neatskleidžiant platinimo tikslo mechanizmo motyvų.
3. Disponavimas suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais neretai pasireiškia per kompiuterines failų dalinimosi programas („uTorrent“, „eMule“ ir kt.), tačiau asmenys dažnai traukiami baudžiamojon atsakomybėn nenustačius asmens tyčios ar tikslo padaryti nusikalstamą veiką.
4. LR BK 309 straipsnio 4 dalis taikoma itin retai. Teismai dažnai painioja demonstravimo ir platinimo požymius, arba vartoja juos kaip sinonimus. Vienu atveju kaltininko padarytus veiksmus laiko kaip platinimą – nusikaltimą, kitu analogišku atveju kaip demonstravimą – baudžiamąjį nusižengimą.
5. BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalies kriminalizavimas yra perteklinis, nefunkcionalus ir nepagrįstas kriminalizavimo kriterijais, todėl formalus įstatymo aiškinimas sukuria dirbtinės kriminalizacijos efektą. Suaugusiųjų tarpusavio pornografinio turinio dalinimasis yra jų seksualinio bendravimo išraiška, kuri nežeidžia visuomenės dorovės vertybių, o atvirkščiai varžo asmenų privataus gyvenimo neliečiamumą ir saviraiškos laisvę.
6. Daugumoje užsienio valstybių disponavimas suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais yra nekriminalizuotas, o legalus. Kriminalizuotos tik pavojingos veikos – platinimas, demonstravimas ar prieiga prie pornografinio turinio dalykų nepilnamečiams asmenims, dažniausiai iki 18 metų, bei tokios pornografijos rūšys, kurios vaizduoja smurtą, prievartą, lytinius iškrypimus ar kitą įžeidžiantį turinį.
7. Keršto pornografija dar kitaip vadinama nekonsensualine pornografija, paprastai

suprantama kaip seksualiai atvirų nuotraukų ar vaizdo įrašų platinimas be vaizduojamo asmens sutikimo. Technologijų evoliucija ir seksualinis bendravimas interneto socialinėse erdvėse iššaukia vis didesnius nukentėjusiųjų nuo keršto pornografijos skaičius ir skaudžius padarinius.

PASIŪLYMAI

1. Siūlytina LR BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalį dekriminalizuoti ir numatyti baudžiamąją atsakomybę už pornografinio turinio dalykų platinimą, demonstravimą, reklamavimą tik nepilnamečiams asmenims, nes vaikams toks suaugusiųjų pornografinio turinio dalykų vaizdavimas yra pavojingas ir gali ne tik iškreipti jų sąmonę, bet ir kenkti jų vystymuisi, todėl reikia skirti didesnę dėmesį būtent vaikų atžvilgiu padarytoms nusikalstamosioms veikoms ir jų prevencijai.
2. Nekonsensualinės pornografijos egzistavimas sistemingai pažeidinėja asmens teisę į privatų gyvenimą bei sunkios pasekmės pagrindžia jos kriminalizavimą Lietuvoje, todėl atsižvelgiant į užsienio valstybių patirtį kriminalizuojant tokią veiką; jos sampratą, reguliavimo kritiką bei sukeltus padarinius, siūlytina tokia LR BK nusikalstamos veikos norma:

Neteisėtas privataus pornografinio turinio dalykų atskleidimas

1. *Tas kas, turėdamas tikslą atskleisti platino, reklamavo, demonstravo, patalpino, suteikė prieigą ar kitais būdais atskleidė pornografinio turinio dalykus tretiesiems asmenims ar visuomenei be vaizduojamojo asmens sutikimo, baudžiamas bauda, arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.*
2. *Tas, kas padarė šio straipsnio 1 dalyje numatytą veiką, perdirbdamas pornografinio turinio dalykus, baudžiamas laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.*
3. *Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.*
4. *Už šiame straipsnyje numatytas veikas asmuo atsako tik tuo atveju, kai yra nukentėjusio asmens skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, ar prokuroro reikalavimas.*

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. „Europos Žmogaus teisių konvencija“. Europos Žmogaus Teisių Teismas. Žiūrėta 2023 m. kovo 23 d. https://www.echr.coe.int/documents/convention_lit.pdf .
2. „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“. Infolex. Žiūrėta 2022 m. balandžio 29 d. <https://www.infolex.lt/ta/66150> .
3. „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Antroji knyga. Asmenys.“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. kovo 26 d. <https://www.infolex.lt/ta/20799:str2.22> .
4. „Lietuvos Respublikos Konstitucija“. TAR. Žiūrėta 2022 m. birželio 20 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA/asr> .
5. „Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas“. Infolex. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 27 d. https://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=109558&title=Lietuvos+Respublikos+visuomen%C4%97s+informavimo+%C4%AFstatymas .
6. „Lietuvos TSR baudžiamasis kodeksas“. TAR. Žiūrėta 2022 m. birželio 5 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.5A608482B781> .
7. „LR Konstitucinio Teismo 2003 m. birželio 10 d. nutarimas“. LRKT. Žiūrėta 2023 m. vasario 17 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta286/content> .
8. „LR Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas“. LRKT. Žiūrėta 2023 m. vasario 5 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta248/content> .
9. „LR Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas“. LRS. Žiūrėta 2023 m. vasario 17 d. https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/TAIS.269610/format/OO3_ODT/ .

Lietuvos Respublikos teismų praktika:

10. „Alytaus apylinkės teismo 2015 m. birželio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-236-543/2015“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. sausio 31 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1094681&nr=1> .
11. „Kauno apygardos teismo 2019 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-596-348/2019“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. vasario 25 d. <https://eteismai.lt/byla/102239766367455/1A-596-348/2019> .
12. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. gruodžio 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-357-530/2021“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. sausio 20 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2044062> .
13. „Kauno apylinkės teismo 2019 m. gruodžio 18 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-3796-

- 1009/2019“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. sausio 28 d. <https://eteismai.lt/byla/127877934995740/1-3796-1009/2019?word=apgamas> .
14. „Klaipėdos apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 2 d. baudžiamasis įsakymas byloje Nr. 1-1068-586/2018“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. sausio 31 d. <https://eteismai.lt/byla/155830920319134/11068586/2018?word=BK%20309%20straipsnio%204%20dal%C4%AF> .
15. „Klaipėdos apylinkės teismo Klaipėdos miesto rūmų 2016 m. vasario 29 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-265-997/2016“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. vasario 13 d. <https://www-folex.lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1234823&nr=2> .
16. „Klaipėdos apylinkės teismo Klaipėdos miesto rūmų 2020 m. liepos 27 d. baudžiamasis įsakymas Nr. e1-790-963/2020“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. sausio 24 d. <https://www-folex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1913041> .
17. „Kupiškio rajono apylinkės teismo 2014 m. gruodžio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-116-783/2014“. Liteko. Žiūrėta 2022 m. spalio 5 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=15b93376-a96e-450d-907f-091da916b0fc> .
18. „Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. gruodžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-401/2008“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. kovo 22 d. <https://www-folex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/91544> .
19. „Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-70-870/2019“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. sausio 16 d. <https://eteismai.lt/byla/70949533814943/1A-70-870/2019?word=1A-70-870/2019> .
20. „Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gruodžio 19 d. nutartis, baudžiamojoje byloje Nr. 1A-401-579/2022“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. sausio 16 d. <https://www-folex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2129544> .
21. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-284/2013“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. sausio 18 d. <https://eteismai.lt/byla/258550905286121/2K-284/2013> .
22. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-76-976/2015“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. sausio 23 d. <https://eteismai.lt/byla/256776977917263/2K-76-976/2015> .
23. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-231-976/2017“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. vasario 21 d. <https://eteismai.lt/byla/229803215961080/2K-231-976/2017> .
24. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-

- 35-1073/2019“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. sausio 19 d.
<https://eteismai.lt/byla/26601456098014/2K-35-1073/2019> .
25. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-124-489/2020“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. sausio 19 d.
<https://eteismai.lt/byla/204807522753724/2K-124-489/2020> .
26. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-196-788/2020“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. sausio 26 d.
<https://eteismai.lt/byla/20622841072891/2K-196-788/2020> .
27. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-654/2011“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. sausio 24 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=331142&nr=1> .
28. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-252/2013“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. sausio 30 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=678372&nr=1> .
29. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. birželio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-206-719/2022“. Infolex. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 17 d.
<https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2092362> .
30. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-93-303/2022“. Liteko. Žiūrėta 2023 m. sausio 16 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=bd483e51-2b84-40f1-8a4c-c14624ee8094> .
31. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Praktikos apžvalga, 2022 m. birželis“. LAT. Žiūrėta 2022 m. spalio 3 d.
https://www.lat.lt/data/public/uploads/2022/07/lat_aktuali_praktika_birzelis_2022.pdf .
32. „Panevėžio apygardos teismo 2020 m. sausio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-35-531/2020“. Eteismai. Žiūrėta 2022 m. spalio 5 d.
<https://eteismai.lt/byla/139283441041716/1A35531/2020?word=teism%C5%B3%20nutartys%20Olat> .
33. „Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. gegužės 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-89-334/2022“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. vasario 13 d.
<https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2084716> .
34. „Panevėžio apylinkės teismo 2011 m. rugsėjo 12 d. sprendimas Nr. 1-60-783/2011“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. sausio 31 d.
<https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=396897> .
35. „Panevėžio apylinkės teismo 2021 m. birželio 17 d. baudžiamasis įsakymas byloje Nr. e1-611-

- 749/2021“. Liteko. Žiūrėta 2023 m. sausio 28 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7339f986-1bdc-4e92-ac25-4f18e32efce0>.
36. „Panevėžio apylinkės teismo Kupiškio rūmų 2014 m. gruodžio 1 d. nuosprendis Nr. 1-116-783/2014“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. sausio 25 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=990829&nr=6>.
37. „Šiaulių apylinkės teismo 2018 m. rugpjūčio 16 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1464-476/2018“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. sausio 24 d. <https://eteismai.lt/byla/90557916545458/1-1464-476/2018?word=pildyk>.
38. „Šiaulių apylinkės teismo 2018 m. vasario 5 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-439-471/2018“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. sausio 30 d. <https://eteismai.lt/byla/32942946797364/1439471/2018?word=BK%20309%20straipsnio%204%20dal%C4F>.
39. „Šiaulių apylinkės teismo Kelmės rūmų 2018 m. vasario 5 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-439-471/2018“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. kovo 22 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1578988>.
40. „Šiaulių apylinkės teismo Šiaulių rūmų 2011 m. vasario 18 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-296-771/2011“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. sausio 27 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=622501&nr=7>.
41. „Telšių rajono apylinkės teismo 2011 m. gegužės 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-9-344/2011“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. sausio 30 d. <https://eteismai.lt/byla/213031835403004>.
42. „Telšių rajono apylinkės teismo 2016 m. rugsėjo 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-135-1037/2016“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. sausio 24 d. <https://eteismai.lt/byla/210230942242897/1-135-1037/2016>.
43. „Vilniaus apygardos teismo 2018 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-430-654/2018“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. vasario 27 d. <https://eteismai.lt/byla/187608527509552/1A-430-654/2018>.
44. „Vilniaus apygardos teismo 2019 m. balandžio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-302-574/2019“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. sausio 27 d. <https://eteismai.lt/byla/233958869260158/1A-302-574/2019?word=1A-302-574/2019>.
45. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-207-149/2008“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. sausio 26 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=96308&nr=1>.
46. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. gruodžio 20 d. nuosprendis

- baudžiamojoje byloje Nr. 1A-858-495-2012“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. sausio 16 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/503757> .
47. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. kovo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-313-468-2013“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. sausio 23 d. <https://www-infolexlt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=653102&nr=1> .
48. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. balandžio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-302-574/2019“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. vasario 13 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1717566> .
49. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. sausio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-23-885/2023“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. sausio 18 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2134246> .
50. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. sausio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-23-885/2023“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. kovo 22 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2134246> .
51. „Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo 2012 m. gruodžio 21 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1613-88/2012“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. sausio 23 d. <https://eteismai.lt/byla/130327924364407/1-1613-88/2012?word=LR%20BK%20309%20str.%201d.%20309%20str.%201%20dalis> .
52. „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2011 m. lapkričio 28 d. baudžiamasis įsakymas Nr. 1-895-369/2011“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. sausio 30 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=336596&nr=1> .
53. „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2015 m. liepos 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1823-988/2015“. Liteko. Žiūrėta 2023 m. sausio 20 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=cbb49bd4-3b38-4728-812a-108af4626235> .
54. „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. balandžio 6 d. įsakymas Nr. 1-1214-369/2016“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. sausio 23 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1257078&nr=1> .
55. „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. gegužės 5 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1447-576/2016“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. sausio 30 d. <https://eteismai.lt/byla/272164215674707/1-1447-576/2016> .
56. „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. kovo 22 d. įsakymas Nr. 1-1082-932/2016“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. sausio 23 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1249127&nr=4#> .
57. „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-

- 2959-1017/2017“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. kovo 22 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1554983> .
58. „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-4001-908/2018“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. vasario 13 d. <https://eteismai.lt/byla/245096886376264/1-4001-908/2018> .
59. „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. gegužės 2 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-221-506/2019“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. vasario 19 d. <https://eteismai.lt/byla/68428186681311/1-221-506/2019> .
60. „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. rugpjūčio 20 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-2542-1033/2019“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. sausio 20 d. <https://eteismai.lt/byla/260665950007640/1-2542-1033/2019?word=pagal%20BK%20309%20straipsnio%201%20dal%C4%AF> .
61. „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. vasario 19 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-969-1017/2019“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. sausio 25 d. <https://eteismai.lt/byla/145468803919031/1-969-1017/2019> .
62. „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. rugpjūčio 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1704-957/2020“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. sausio 19 d. <https://eteismai.lt/byla/47891831926695/1-1704-957/2020> .
63. „Vilniaus regiono apylinkės teismo Širvintų rūmų 2012 m. lapkričio 7 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-139-880/2012“. Infolex. Žiūrėta 2023 m. sausio 31 d. <https://www-infolexlt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=607175&nr=1> .
64. Šiaulių apylinkės teismo 2019 m. balandžio 30 d. baudžiamasis įsakymas byloje Nr. 1-869-409/2019“. Eteismai. Žiūrėta 2023 m. sausio 30 d. <https://eteismai.lt/byla/70390970094219/1-869-409/2019?word=4%20dal%C4%AF> .

Lietuvos autorių specialioji literatūra:

65. Abramavičius, Armanas, Egidijus Bieliūnas ir Gintaras Švedas. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213 – 330 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2010.
66. Babachinaitė, Genovaitė, Jūratė Galinaitytė, Alfredas Kiškis, Brigita Palvinskienė ir kt. *Kriminologija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010.
67. Dambrauskienė, Aušra. „Ultima ratio principo samprata“. *Teisė* 97 (2015): 116-134. https://www.researchgate.net/publication/295088002_Ultima_ratio_principo_samprata .
68. Fedosiuk, Oleg. „Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė“. *Jurisprudencija* 19, 2 (2012): 715-738.

<https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367184336131/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> .

69. Fedosiuk, Oleg. „Dirbtinis kriminalizavimas kaip teisinės praktikos patologija“. *Teisės apžvalga* 2, 14 (2016): 28-47. <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/6808b8d8-3549-4d74-9ba3-ab40116b8394/content> .
70. Fedosiuk, Oleg. „Neformalus baudžiamojo įstatymo taikymas: poreikis, ribos, doktrinos“. *Jurisprudencija* 21, 4 (2014): 1079-1100. <https://web-p-ebsohost.com.skaitykla.mruni.eu/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&sid=17598538-0cfd-4dfe-876a-4bd7d38ccdbb%40redis> .
71. Fedosiukas, Olegas. „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai dorovei“, iš *Lietuvos baudžiamoji teisė: specialioji dalis, vadovėlis, antroji knyga*: Edita Gruodytė, Albertas Milinis, Aurelijus Gutauskas, Mindaugas Bilius, Gediminas Bučiūnas, ir kt. 819-848. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2022.
72. Justickis, Viktoras. *Kriminologija. Vadovėlis. I dalis*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001.
73. Pavilionis, Vladas, Egidiejus Bieliūnas, Jonas Misiūnas, Algimantas Čepas ir, kt. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989.
74. Pavilionis, Vladas. *Baudžiamosios politikos pagrindai*. Justitia, 1996.
75. Švedas, Gintaras. „Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika“. *Teisė* 82 (2012): 12-25. <https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367186314675/J.04~2012~1367186314675.pdf> .
76. Tamavičiūtė, Vitalija. „Teisė būti (ne)pamirštam: kokias teisės ištrinti savo duomenis ribas nustato Europos Sąjungos Teisingumo Teismas?“. Ketvirta dalis. *Lietuva ir tarptautinė teisė* (2019): 121-126. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16261/2019%20Teise_4.3._Tamavic%20iu%20te%20.pdf?sequence=1 .
77. Žėkas, Tautvydas. „Vaiko Išnaudojimas Pornografijai: Baudžiamieji Teisiniai Ir Kriminologiniai Aspektai“. Daktaro disertacija, Vilniaus Universitetas, 2011. <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:2010951/datastreams/MAIN/content> .

Užsienio autorių specialioji literatūra:

78. Arthur, Thomas C. „The Problems with Pornography Regulation: Lessons from History“. *Emory law journal* 68, 5 (2019): 868-907. <https://scholarlycommons.law.emory.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1021&context=elj> .
79. Ashworth, Andrew. *Principles of Criminal Law*. New York: Oxford University Press, 2003.

80. Bates, Samantha. „Stripped”: An Analysis of Revenge Porn Victims’ Lives after Victimization“. Magistro baigiamasis darbas (aukų apklausos), St. Thomas University, 2015. https://web.archive.org/web/20220907023224/https://summit.sfu.ca/_flysystem/fedora/sfu_migrate/15668/etd9124_SBates.pdf .
81. Bond, Emma, ir Katie Tyrrell. „Understanding Revenge Pornography: A National Survey of Police Officers and Staff in England and Wales“. *Journal of Interpersonal Violence* 36, 5/6 (2018): 2166-2181. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0886260518760011> .
82. Citron, Danielle Keats, ir Mary Anne Franks. „Criminalizing Revenge Porn“. *Wake Forest Law Review* 49, no. 2 (2014): 345-392. https://heinonlineorg.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?collection=usjournals&handle=hein.journals/wflr49&id=358&men_tab=srchresults# .
83. Davidson, Julia, Sonia Livingstone, Sam Jenkins, Anna Gekoski, Clare Choak, ir kt. „Adult online hate, harrasment and abuse: a rapid evidence assessment“. *University of East London* (2019): 1-131. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/811450/Adult_Online_Harms_Report_2019.pdf .
84. Degiorgio, Elaine. „The criminalisation of revenge pornography“. *ELSA Malta law review* (2016): 111-129. https://www.um.edu.mt/library/oar/bitstream/123456789/64576/1/The_criminalisation_of_revenge_pornography_2016.pdf .
85. Diamond, Milton. „Pornography, public acceptance and sex related crime: A review“. *International Journal of Law and Psychiatry* 32 (2009): 304-314. <https://maggiemcneill.com/wp-content/uploads/2012/01/pornography-public-acceptance-and-sex-crime.pdf> .
86. Easton, Susan. „Criminalising the Possession of Extreme Pornography: Sword or Shield?“. *The Journal of Criminal Law* 75, 5 (2011): 391-413. <https://bura.brunel.ac.uk/bitstream/2438/8400/5/Fulltext.pdf> .
87. Ferguson, J. Christopher, ir Richard D. Hartley. „The pleasure is momentary...the expense damnable?: The influence of pornography on rape and sexual assault“. *Aggression and Violent Behavior*, 14, 5 (2009): 323-329. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1359178909000445?via%3Dihub> .
88. Ferraro, Monique ir Eoghan Casey. *Investigating Child Exploitation and Pornography: the internet, the law and forensic science*. Amsterdam: Elsevier Academic Press, 2005. <http://v5.books.elsevier.com/bookscat/samples/9780121631055/9780121631055.PDF> .
89. Fordham, Graham. „As if they were watching my body. A Study of Pornography and the Development of Attitudes Towards Sex and Sexual Behaviour Among Youth“. World Vision,

- Cambodia, 2006. https://archive.crin.org/en/docs/wv_watching_my_body.pdf .
90. Goggins, Paul MP, ir Cathy Jamieson MSP. „Consultation: On the possession of extreme pornographic material“. *Scottish executive* (2005): 1-28.
http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/30_08_05_porn_doc.pdf .
91. Hald, Gert Martin, Neil N. Malamuth ir, Theis Lange. „Pornography and Sexist Attitudes Among Heterosexuals“. *Journal of communication* 63, 4, (2013): 638-660.
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/jcom.12037> .
92. Hekma, Gert, ir Jan Willem Duyvendak. „Gay men and lesbians in the Netherlands“. *Introducing the new sexuality studies*. 1- 12.
<https://www.gerthekma.nl/ewExternalFiles/Gay%20Men%20and%20Lesbians%20in%20the%20Netherlands.pdf> .
93. Henry, Nicola, Anastasia Powell, ir Asher Flynn. „Not just ‘revenge porn’: Australians’ experiences of image-based abuse“. Report, RMT University, 2017.
https://www.researchgate.net/publication/323078201_Not_Just_'Revenge_Pornography'_Australians'_Experiences_of_Image-Based_Abuse_A_SUMMARY_REPORT .
94. Herbert, Elizabeth ir Ida Petretta. *Southampton Student Law Review* 4, 1 (2014): 1-123.
<https://www.southampton.ac.uk/~assets/doc/SSLR%20volume%204%20issue%201.pdf> .
95. Holt, Karen, ir Roberta Liggett. „Revenge Pornography“. Iš *The Palgrave Handbook of International Cybercrime and Cyberdeviance*. Thomas J. Holt ir Adam M. Bossler. Cham: Springer International Publishing, 2020. 1131-1149.
https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-3-319-78440-3_73 .
96. Ydersbond, Inga Margrete. „The “promiscuous” and the “shy”: Denmark and Norway – A historic comparative analysis of pornography legislation“. *Nordic Prostitution Policy Reform Project* (2012): 1-38.
https://www.researchgate.net/publication/259781214_The_promiscuous_and_the_shy_Denmark_and_Norway_-_A_historic_comparative_analysis_of_pornography_legislation .
97. Jochen, Peter, ir Patti M. Valkenburg. „Adolescents’ exposure to sexually explicit Internet material and notions of women as sex objects: Assessing causality and underlying processes“. *Journal of Communication* 59, 3 (2009): 407–433.
<https://academic.oup.com/joc/articleabstract/59/3/407/4098518?redirectedFrom=fulltext&login=false> .
98. Kimmel, Michael S. *The Gender of Desire : Essays on Male Sexuality*. Albany, NY: SUNY Press, 2005. [https://search.ebscohost-com.skaitykla.mruni.eu/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=144997&site=ehost-live](https://search.ebscohost.com.skaitykla.mruni.eu/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=144997&site=ehost-live).
99. Kuchinsky, Berl. „Pornography and rape: Theory and practice? Evidence from crime data in

- four countries where pornography is easily available“. *International Journal of Law and Psychiatry* 14, 1/2 (1991): 47–64.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/016025279190024H?via%3Dihub> .
100. Kutchinsky, Berl. „Pornography, sex crime and public policy“. *Sex industry and public policy*. Canberra: Australian Institute of Criminology (1991): 41-54.
<https://www.almendron.com/tribuna/wp-content/uploads/2019/08/pornography-sex-crime-and-public-policy.pdf> .
101. Levush, Ruth. „Limits on Freedom of Expression“. *Law library* (2019): 1-94.
<https://irp.fas.org/eprint/lloc-limits.pdf> .
102. Mania, Karolina. „Legal Protection of Revenge and Deepfake Porn Victims in the European Union: Findings From a Comparative Legal Study“. *Trauma, Violence and abuse* (2022).
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/15248380221143772?icid=int.sj-abstract.citing-articles.7> .
103. McGlynn, Clare, ir Erika Rackley. „Striking a Balance: arguments for the criminal regulation of extreme pornography“. *Criminal law review* (2007): 1-13.
https://www.researchgate.net/profile/ClareMcglynn/publication/30053872_Striking_a_balance_Arguments_for_the_criminal_regulation_of_extreme_pornography/links/54d0c0ec0cf20323c2194a22/Striking-a-balance-Arguments-for-the-criminal-regulation-of-extreme-pornography.pdf?_sg%5B0%5D=started_experiment_milestone&origin=journalDetail .
104. McKee, Alan, Paul Byron, Katerina Litsou, ir Roger Ingham. „An Interdisciplinary Definition of Pornography: Results from a Global Delphi Panel“. *Archives of Sexual Behavior* 49, nr. 3 (2020): 1085–1091. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10508-019-01554-4> .
105. Mckinlay, Tahlee ir Tiffany Lavis. „Why did she send it in the first place? Victim blame in the context of 'revenge porn'“. *Psychiatr Psychol Law* 27, 3 (2020): 386-396.
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33071547/> .
106. Miha Šepec, „Revenge Pornography or Non-Consensual Dissemination of Sexually Explicit Material as a Sexual Offence or as a Privacy Violation Offence“. *International Journal of Cyber Criminology* 13, 2 (2019): 418-438.
<https://www.cybercrimejournal.com/pdf/MihaSepecVol13Issue2IJCC2019.pdf> .
107. Mora, M. Shelbie. „Revenge Porn: The Result of a Lack of Privacy in an Internet Based Society“. *Privacy certificate student publications* 10, 1 (2022): 1-17.
<https://digitalcommons.maine.maine.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1003&context=privacy-certificate-student-publications> .
108. Person, Christian, Steffen Hurka, ir Christoph Knill. „Opposite Trends in the Regulation of Pornography? Policy Differentiation and Policy Convergence Across 26 Countries Between

- 1960 and 2010“. *The Journal of Sex Research* 53,7 (2015): 1-27.
https://www.researchgate.net/publication/287196912_Opposite_Trends_in_the_Regulation_of_Pornography_Policy_Differentiation_and_Policy_Convergence_Across_26_Countries_Between_1960_and_2010 .
109. Rothman, F. Emily. *Pornography and Public Health*. New York: Oxford University Press, 2021. <https://academic.oup.com/book/39816> .
110. Ruvalcaba, Yanet, ir Asia. A Eaton. „Nonconsensual pornography among U.S. adults: A sexual scripts framework on victimization, perpetration, and health correlates for women and men“. *Psychology of Violence* 10, 1 (2020): 68-78.
<https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2Fvio0000233> .
111. Salter, Michael, ir Thomas Crofts. „Responding to revenge porn: Challenges to online legal impunity“. Iš *New views on pornography: Sexuality, politics, and the law*. Comella, L. ir Tarrant, S. Westport, 2015. 1-18. https://www.researchgate.net/profile/Michael-Salter/2/publication/294787403_Responding_to_revenge_porn_Challenges_to_online_legal_impunity/links/56d3807908ae4d8d64a77a3d/Responding-to-revenge-porn-Challenges-to-online-legal-impunity.pdf .
112. Setyawati, Rr, Nurul Hartini, ir Suryanto Suryanto. „The Psychological Impacts of Internet Pornography Addiction on Adolescents“. *Humaniora* 11, nr. 3 (2020): 235–244.
<https://journal.binus.ac.id/index.php/Humaniora/article/view/6682> .
113. Showers, Robert. „Pornografijos žala“. *Už Gyvybę*. 1999 m. Nr. 2-3.
http://www.gyvybe.lt/uzgyvybe/19990203/uzg02-3_05.html .
114. Sommet, Nicolas ir Jacques Berent. „Porn use and men’s and women’s sexual performance: evidence from a large longitudinal sample“. *Psychological Medicine* (2022): 1-10.
<https://www.cambridge.org/core/journals/psychological-medicine/article/porn-use-and-mens-and-womens-sexual-performance-evidence-from-a-large-longitudinal-sample/665B68D9E195A19B5825F9411B059927> .
115. Sunstein, Cass R. „Pornography and the first amendment“. *Duke law journal* 1986, 4 (1986): 589-627. <https://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2951&context=dlj> .
116. Tylka, L.Tracy, ir Ashley M. Kroon Van Diest. „You Looking at Her “Hot” Body May Not be “Cool” for Me: Integrating Male Partners’ Pornography Use into Objectification Theory for Women“. *Psychology of Women Quarterly* 39, 1, (2015): 67-84.
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0361684314521784> .
117. Trueman, Patrick. „Today's Porn: Not A Constitutional Right; Not A Human Right“. *Dignity: A Journal of Analysis of Exploitation and Violence* 2, 3/7 (2017): 1-6.
<https://digitalcommons.uri.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1078&context=dignity> .

118. Weiss, Karen G. „Too Ashamed to Report: Deconstructing the Shame of Sexual Victimization“ *Feminist criminology* 5, 3 (2010).
<https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/1557085110376343> .
119. Willis, Malachi, Ana J. Bridges ir Chyng Sun. „Pornography Use, Gender, and Sexual Objectification: A Multinational study“. *Sexuality & Culture* 26 (2022): 1298–1313.
<https://link.springer.com/article/10.1007/s12119-022-09943-z#citeas> .
120. Wright, Paul J., ir Ashley K. Randall. „Internet pornography exposure and risky sexual behavior among adult males in the United States“. *Computers in Human Behavior*, 28, 4 (2012): 1410-1416. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0747563212000696> .
121. Wright, Paul J., Robert S. Tokunaga, Ashley Kraus ir Elyssa Klann. „Pornography Consumption and Satisfaction: a Meta-Analysis“. *Human Communication Research*. 43, 3, (2017): 315–343. <https://academic.oup.com/hcr/article/43/3/315/4670699> .

Užsienio valstybių teisės aktai ir teismų praktika:

122. „Airijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“.
<https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/53837/76956/F-844496562/IRL53837%202020.pdf> .
123. „Albanijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“.
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/bb/Albania_CC_1995_am2017_en.pdf .
124. „Austrijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“.
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/32/Austria_CPC_1975_am122019_de.pdf
125. „Baltarusijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“. 223 str.
<https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=1977> .
126. „Belgijos Karalystės baudžiamasis kodeksas“.
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/f4/Belgium_CC_1867_am2018_fr.pdf .
127. „Bulgarijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“. 159 str.
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/2c/Bulgaria_Criminal_Code_1968_am2017_ENG.pdf .
128. „Čekijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“.
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/05/Czech%20Republic_CC_2009_am2011_en.pdf .
129. „Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“.
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/00/EST_CC_as%20of%20May%202021.pdf .
130. „Islandijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“.

- <https://legislationline.org/sites/default/files/documents/c5/General%20Penal%20Code%20of%20Iceland%201940%2C%20amended%202015.pdf> .
131. „Ispanijos Karalystės baudžiamasis kodeksas“. 186 str.
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/32/Spain_CC_am2013_en.pdf .
132. „Kanados baudžiamasis kodeksas“.
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/6a/CAN_CC_1985_as%20of%202021.pdf .
133. „Kroatijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“.
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/3b/Croatia_Criminal_Code_2011_en.pdf .
134. „Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“.
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/cb/Latvia_Criminal%20Code%20as%20of%202020.pdf .
135. „Lenkijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“. 202 str.
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/6a/Poland_CC_1997_en.pdf .
136. „Maltos Respublikos baudžiamasis kodeksas“. 208 str.
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/c1/Malta_CC.pdf .
137. „Nyderlandų Karalystės baudžiamasis kodeksas“.
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/f3/Netherlands_CC_am2012_en.pdf .
138. „Norvegijos Karalystės baudžiamasis kodeksas“.
https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2 .
139. „Portugalijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“. 176 str.
https://europam.eu/data/mechanisms/PF/PF%20Laws/Portugal/Portugal_criminal%20code_1982_amended2015_por.pdf .
140. „Serbijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“. 185 str.
https://europam.eu/data/mechanisms/PF/PF%20Laws/Serbia/Serbia_Criminal%20Code_2005_amended2012_EN.pdf .
141. „Slovakijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“. 372 str.
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/6f/Slovakia_CC_2005_en.pdf .
142. „Slovėnijos Respublikos baudžiamasis kodeksas“. 176 str.
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/6a/SLOV_CC.pdf .
143. „Švedijos Karalystės baudžiamasis kodeksas“. 16;11 str.
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/98/Sweden_CC.pdf .
144. „Šveicarijos baudžiamasis kodeksas“. 197 str.
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/94/SWITZ_Criminal%20Code_as%20of%202020-07-01.pdf .

145. „Ukrainos Respublikos baudžiamasis kodeksas“. 301 str.
https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/res/document/ukr/2001/criminal-code-of-the-republic-of-ukraine-en_html/Ukraine_Criminal_Code_as_of_2010_EN.pdf .
146. „Vengrijos baudžiamasis kodeksas“.
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/da/Hungary_Criminal_Code_of_2012_en.pdf .
147. „Vokietijos baudžiamasis kodeksas“.
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/f6/GERM_CC_en.pdf .
148. Jacobellis v. Ohio. 378 U.S. 184 (1964).
<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/378/184/case.html> .

Kiti šaltiniai: internetiniai puslapiai, statistika, žodynai, ataskaitos, dienraščiai:

149. „‘Revenge porn’ victims are often stalked and harassed by ex-partners“. CPS. Žiūrėta 2023 m. kovo 16 d.
<https://www.cps.gov.uk/cps/news/revenge-porn-victims-are-often-stalked-and-harassed-ex-partners> .
150. „2018 m. statistics“. Pornhub. Žiūrėta 2023 m. vasario 15 d.
<https://www.pornhub.com/insights/2018-year-in-review> .
151. „Crime and crime prevention“. Government of the Netherlands. Žiūrėta 2023 m. kovo 8 d.
<https://www.government.nl/topics/crime-and-crime-prevention/sentencing> .
152. „Criminal Justice and Immigration Act 2008“. Legislation.gov.uk. Žiūrėta 2023 m. kovo 11 d.
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/4/part/5/crossheading/pornography-etc> .
153. „DELFI išaiškino, kad dalyje nutekintų Meschino video – ne Karolina, o pornografinių filmų aktorė“. Delfi. 2018 m. gruodžio 29 d. <https://www.delfi.lt/veidai/zmones/delfi-isaiskino-kad-dalyje-nutekintu-meschino-video-ne-karolina-o-pornografiniu-filmu-aktore.d?id=79980077> .
154. „Erotica and pornography: What distinguishes them?“. *Timesofindia*. 2021 m. liepos 21d.
<https://timesofindia.indiatimes.com/life-style/relationships/love-sex/erotica-and-pornography-what-distinguishes-them/articleshow/84611425.cms> .
155. „Erotika“. Lietuvių kalbos žodynas. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 27 d.
<http://www.lkz.lt/?zodis=erotika&id=07011330000> .
156. „I was a victim of revenge porn. I don't want anyone else to face this“. *The Guardian*. 2013 m. lapkričio 19 d. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2013/nov/19/revenge-porn-victim-maryland-law-change> .
157. „Internet Pornography by the Numbers: A Significant Threat to Society“. Webroot. Žiūrėta 2022 m. balandžio 29 d. <https://www.webroot.com/us/en/resources/tips-articles/internet->

- [pornography-by-the-numbers](#) .
158. „K.Meschino apie erotinį video: „Negalvojau, kad galima tiek verkti – tikriausiai išverčiau viską““. *15min.* 2019 m. sausio 17 d.
<https://www.15min.lt/zmones/naujiena/lietuva/k-meschino-apie-nutekinta-erotini-video-negalvojau-kad-galima-tiek-verkti-tikriausiai-isverčiau-viska-1050-1088978> .
159. „Legislating online harassment of sexual minorities and pornography in Italy“. Global Information Society Watch. Žiūrėta 2023 m. kovo 8 d. <https://www.giswatch.org/en/country-report/sexual-rights/italy> .
160. „Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriatas 2020 metų veiklos ataskaita“. Žiūrėta 2022 m. spalio 6 d. <https://www.zeit.lt/data/public/uploads/2021/03/2020-metu-veiklos-ataskaita-v-003.pdf> .
161. „Nusikalstamumo duomenų rinkiniai, baudžiamojo kodekso straipsniai“. 309 str. 1 d. Informatikos ryšių departamentas. Žiūrėta 2023 m. vasario 5 d.
<https://ird.lt/lt/indicators/dimension.BK?BK%5B%5D=BK309&DT%5B%5D=2022-12&DT%5B%5D=2021-12&cols=DT> .
162. „Nusikalstamumo duomenų rinkiniai, baudžiamojo kodekso straipsniai“. 309 str. 4 d. Informatikos ryšių departamentas. Žiūrėta 2023 m. vasario 5 d.
<https://ird.lt/lt/indicators/dimension.BK?BK%5B%5D=BK309&DT%5B%5D=2021-12&DT%5B%5D=2020-12&DT%5B%5D=2019-12&DT%5B%5D=2018-12&cols=DT> .
163. „Nusikalstamumo ir ikiteisminių tyrimų statistika. Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje“. Informatikos ir ryšių departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos. Žiūrėta 2022 m. balandžio 29 d. <https://ird.lt/lt/> .
164. „Online reputation research“. Job Hunt.
https://www.job-hunt.org/guides/DPD_Online-Reputation-Research_overview.pdf .
165. „Pornografija“. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 25 d.
<https://ekalba.lt/dabartines-lietuviu-kalbos-zodynas/pornografija?paieska=pornografija&i=027c09ec-426e4cbebb09b26adcfce5> .
166. „Pornografija“. Tarptautinis žodžių žodynas. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 25 d.
<https://tzz.lt/p/pornografija/> .
167. „Pornography Statistics and Facts“. The Recovery Village. Žiūrėta 2022 m. birželio 17 d.
<https://www.therecoveryvillage.com/process-addiction/porn-addiction/pornography-statistics> .
168. „Revenge Porn Helpline 2021 Report Launch – Cases and Trends“. UK Safer Internet Centre. Žiūrėta 2023 m. kovo 16 d.
<https://saferinternet.org.uk/blog/revenge-porn-helpline-report-2021> .
169. „Revenge porn laws across the world“. The Centre For Internet And Society. Žiūrėta 2023 m.

kovo 15 d.

<https://cis-india.org/internet-governance/blog/revenge-porn-laws-across-the-world> .

170. „Revenge porn“. Europos Lyčių Lygybės Institutas. Žiūrėta 2023 m. kovo 14 d.
<https://eige.europa.eu/lt/thesaurus/terms/1488?lang=en> .
171. „Sekstingas“. Skaitmeninės etikos centras. Žiūrėta 2023 m. vasario 15 d.
<https://e-etika.lt/tevams-ir-globejams/sekstingas/> .
172. „Skaitmeninių paslaugų aktas. Saugios ir atskaitingos interneto aplinkos užtikrinimas“. Europos Komisija. Žiūrėta 2023 m. kovo 26 d. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment_lt .
173. „Teismų sistemos naujienos: Pornografijos bylos: lytinio švietimo trūkumas baigiasi psichologinėmis problemomis ir baudžiamąja atsakomybe“. Lietuvos Teismai. Žiūrėta 2023 m. sausio 27 d. <https://www.teismai.lt/lt/pornografijos-bylos-lytinio-svietimo-trukumas-baigiasi-psichologinemis-problemomis-ir-baudziamaja-atsakomybe/8498> .
174. „The Dangers of Porn Addiction ft. Andrew Huberman“. YouTube. (2022).
https://www.youtube.com/watch?v=X7RMGUI_zSc .
175. „United States Supreme Court, Ashcroft, Attorney General, et al. v. Free Speech Coalition et al. (2002)“. Findlaw. Žiūrėta 2023 m. kovo 12 d.
<https://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/535/234.html> .
176. „Už draugų linksminimą pornografinio turinio vaizdais – trijų tūkstančių eurų bauda“. Lietuvos Respublikos Prokuratūra. Žiūrėta 2023 m. vasario 13 d.
<https://www.prokuraturos.lt/lt/uz-draugu-linksminima-pornografinio-turinio-vaizdais-triju-tukstanciu-euru-bauda/6207> .
177. „What Islam says about pornography“. Quran explorer. Žiūrėta 2023 m. kovo 3 d.
https://www.quranexplorer.com/blog/Education-In-The-LightOfSunnahAndQura'an/What_islam_says_about_Pornography .
178. Aistė Slavinskaitė. „Nekenčiamiausias žmogus internete. Hunter Moore ir „keršto pornografija“. *Kauno žinios*. https://kaunozinios.lt/titulinis/nekenciamiausias-zmogus-internete-hunter-moore-kersto-pornografija_136015.html .
179. Carter, Chance. „An Update on the Legal Landscape of Revenge Porn“. National Association of Attorneys General. Žiūrėta 2023 m. kovo 15 d. <https://www.naag.org/attorney-general-journal/an-update-on-the-legal-landscape-of-revenge-porn/> .
180. Debarge, Cécile, ir Jelena Prtorić. „The European-wide battle to crack down on revenge porn“. Equal times. Žiūrėta 2023 m. kovo 26 d. <https://www.equaltimes.org/the-european-wide-battle-to-crack#.ZB1yUnZByM> .

181. Gilbourne, Jade. „From pleasure to pain: the real harms of ‘revenge porn’”. *The F Word*. Žiūrėta 2023 m. kovo 25 d. <https://theword.org.uk/2022/07/from-pleasure-to-pain-the-real-harms-of-revenge-porn/> .
182. Johnston, John. „Government drops plan for age-verification for adult websites“. *Public technology*. 2019 m. spalio 17 d. <https://www.publictechnology.net/articles/news/government-drops-plan-age-verification-adult-websites> .
183. Mureika, Juozas. „Dorovė“. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d. <https://www.vle.lt/straipsnis/dorove/> .
184. Nevera, Andrius. „Pornografija“. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Žiūrėta 2022 m. rugsėjo 25 d. <https://www.vle.lt/straipsnis/pornografija/> .
185. Ng, Ellie, ir Sara Odeen-Isbister. „Woman whose boyfriend sent revenge porn to pal fell 80ft to death in disturbed state“. *Mirror*. 2022 m. balandžio 7 d. <https://www.mirror.co.uk/news/uk-news/woman-whose-boyfriend-sent-revenge-26656565> .
186. Orban, Tamas. „France To Finally Restrict Access to Online Pornography“. *The European Conservative*. Žiūrėta 2023 m. kovo 7 d. <https://europeanconservative.com/articles/news/france-to-finally-restrict-access-to-online-pornography/> .
187. Seltzer, F. Leon. „What Distinguishes Erotica From Pornography?“. *Psychology today*. 2011 m. <https://www.psychologytoday.com/us/blog/evolution-the-self/201104/what-distinguishes-erotica-pornography> .
188. Slade, W. Joseph. „The definition of pornography“. *Frontline*. 2000 m. <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/porn/etc/definition.html> .
189. Stevens, Daphne. „Criminalizing revenge pornography“. *SecJure*. Žiūrėta 2023 m. kovo 25 d. <https://www.secjure.nl/2021/01/04/criminalizing-revenge-pornography/> .

ANOTACIJA

Magistro baigiamojo darbo tikslas buvo išanalizuoti disponavimo suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais kriminalizavimo pagrįstumą, bei baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamas veikas numatytas LR BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalyje praktinio įgyvendinimo problemas. Atlikus išsamią teismų praktikos analizę nustatytos LR BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalies sudėties požymių nustatymo ir taikymo problemos, ištirtas ir atskleistas disponavimo suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais perteklinis kriminalizavimas, išanalizuotas keršto pornografijos fenomenas, bei pateiktas pasiūlymas dekriminalizuoti LR BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalį ir pagrįstai kriminalizuoti naują nusikalstamą veiką „*neteisėtas privataus pornografinio turinio dalykų atskleidimas*“.

Reikšminiai žodžiai: Suaugusiųjų pornografinio turinio dalykai, kriminalizavimas, baudžiamoji atsakomybė, keršto pornografija, taikymas.

ANNOTATION

The aim of this master's degree final paper was to analyze the validity of criminalizing the possession of adult pornographic content, as well as the problems of practical implementation of criminal liability for criminal acts provided in Article 309, Part 1 and 4 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania. After a detailed analysis of the judicial practice, the problems of determining and applying the elements of the composition of Article 309, part 1 and 4 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania have been determined, the excessive criminalization of possession of adult pornographic content has been investigated and revealed. Also the phenomenon of revenge pornography has been analyzed, and a proposal has been made to decriminalize Article 309, parts 1 and 4 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania. As well as, the paper analysis revealed the reasonableness to criminalize a new criminal offense – “illegal disclosure of private pornographic content“.

Key words: Adult pornographic content, criminalization, criminal liability, revenge pornography, application.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe „Baudžiamoji atsakomybė už disponavimą suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais ir jos taikymo problemos“ analizuojamas disponavimas suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais – nusikalstamos veikos, kurios įtvirtintos LR BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalyje. Baudžiamosios teisės mokslinių publikacijų ir teismų praktikos analizė rodo, jog nuolatos susiduriama su šios nusikalstamos veikos sudėties požymių turinio nustatymo ir taikymo problemomis bei keliamas jos kriminalizavimo pagrįstumo klausimas. Todėl magistro baigiamojo darbo tikslas yra – išanalizuoti disponavimo suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais kriminalizavimo pagrįstumą, bei baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamas veikas numatytas BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalyje praktinio įgyvendinimo problemas.

Šio baigiamojo darbo pirmoje dalyje analizuojama suaugusiųjų pornografija kaip nusikalstama veika LR BK – analizuojama ar tikrai dorovė kaip disponavimo pornografinio turinio dalykais nusikalstama veika pažeidžiama vertybė, nustatoma suaugusiųjų pornografinio turinio dalyko samprata bei analizuojami nusikalstamų veikų numatytų LR BK 309 straipsnio 1 ir 4 dalyje sudėties objektyvieji ir subjektyvieji požymiai ir jų taikymo problemos. Antra baigiamojo darbo dalis skirta ištirti ir įvertinti disponavimo suaugusiųjų pornografijos dalykais kriminalizavimo pagrįstumą analizuojant veikos kriminalizavimo kriterijus; apžvelgti užsienio valstybių patirtį kriminalizuojant tokią veiką, bei išanalizuoti keršto pornografiją kaip naują pavojingą veiką ir jos kriminalizavimo galimybes Lietuvoje. Atsižvelgiant į magistro baigiamojo darbo tyrimo rezultatus, kad esamas kriminalizavimas yra beprasmiškas, pateikiamas pasiūlymas dekriminalizuoti disponavimą suaugusiųjų pornografinio turinio dalykais kaip nusikalstamą veiką ir pagrįstai kriminalizuoti naują pavojingą veiką – disponavimą pornografinio turinio dalykais be vaizduojamojo asmens sutikimo, kuri žeidžia asmenų privataus gyvenimo neliečiamumą ir sukelia rimtas pasekmes visuomenei.

SUMMARY

The master's final paper “criminal liability for possession of pornographic materials of adults and its application problems“ analyzes the possession of adult pornographic content as a criminal act, which is enshrined in parts 1 and 4 of Article 309 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania. The analysis of criminal law scientific publications and court practice shows that the problems of determining and applying the elements of the composition of this criminal offense are constantly encountered, and the question of the validity of its criminalization is raised. Therefore, the aim of the master's thesis is to analyze the validity of the criminalization of possession of adult pornographic content, as well as the problems of practical implementation of criminal liability for criminal acts provided in Article 309, Part 1 and 4 of the Criminal Code.

In the first part of this final paper, possession of adult pornography is analyzed as a criminal act of the Criminal Code of the Republic of Lithuania - it is analyzed whether the criminal offense of possession of pornographic content which is under the value of morality is really violated. Furthermore, the concept of the subject of adult pornographic content is determined, and the objective and subjective elements of the criminal acts provided in Article 309, Parts 1 and 4 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania along with the problems of their application are analyzed. The second part of this thesis is intended to investigate and evaluate the validity of the criminalization of possession of adult pornography by analyzing the criteria for the criminalization of the act; to review the experience of foreign countries in criminalizing such act, and analyze revenge pornography as a new dangerous offense and the possibilities of its criminalization in Lithuania. Taking into account the results of the master's final paper research, that the existing criminalization is meaningless, a proposal is made to decriminalize the possession of objects with adult pornographic content as a criminal act and to reasonably criminalize a new dangerous act - the disclosure of objects with pornographic content without the consent of the depicted person, which violates private life of individuals and causes serious consequences for society.